

ОДБРАНА

ТЕМА

ДЕЦЕНИЈА
ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ
СРБИЈЕ

НЕЋЕМО
ВОДИТИ
ТУЋЕ
РАТОВЕ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
Медија центар „Одбрана“

27. октобар – 27. новембар 2017. године
Велика галерија Дома Војске Србије,
Браће Југовића 19, Београд

Милош Бајић

МАУТХАУЗЕН 106621

Пола века од премијерног
приказивања изложбе, 1967–2017.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
УПРАВА ЗА ОДНОСЕ СА ЈАВНОШЋУ
Медија центар „Одбрана“

Изложба фотографија
Горана Златковића
**ОЧИГЛЕДНО
И
НЕВИДЉИВО**

10–30. новембар 2017.

МАЛА ГАЛЕРИЈА ДОМА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Београд, Браће Југовића 19

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране и Војске Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Ратника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“С
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Стевица С. Карапандин, пуковник

Главни и одговорни уредник

Владимир Почуч, потпуковник

Заменик главног уредника

Александар Петровић, капетан

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић

Новинари

Сања Анђелковић
Владимир Вјештић
Миријана Крстовић, поручник
Биљана Миљић

Стални сарадници

др Себастијан Балаш, др Славиша Влацић,
Милосав Ц. Ђорђевић, др Милан Мијалковски,
др Зоран Миладиновић, др Миљан Милкић,
Будимир М. Попалић, Милош Стругар,
Никола Остојић, Александар Радић, Бојан Рајић,
Влада Ристић, Милена Милетић, Александар Киш

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник)
Станислава Струњаш (техничка уредница)

Фотографија

Даримир Банда, Душка Стефановић, Јово Мамула
(фото-репортери)

Језички редактори

мр Наташа Николић, Слађана Мирчевски,
Јелица Живановић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Татјана Шућин

Документација

Горан Станковић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809

Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808

Секретар редакције 3201-809; 23-079

Прелом 3240-019; 23-583

Маркетинг 3201-728; 23-728; 3349-536

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

Продаја 3201-810; 3241-254; 23-810

ТЕЛЕФАКС 3241-258

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 292

ПРИПРЕМЕ
ЗА ТЕНКОВСКИ
БИАТЛОН

Снимио
Даримир БАНДА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ
„АРСЕНАЛ – 105“
Савремено наоружање
код нас и у свету

Деценија војне неутралности
Србије

НЕЋЕМО ВОДИТИ
ТУЂЕ РАТОВЕ

Храброст старијег водника
Ивана Ристића

ВИШЕ ОД
ВОЈНИЧКЕ
ВРЛИНЕ

Дан оклопних јединица
СПРЕМНИ
ЗА ИЗАЗОВЕ

С писцем у лице
Ивана Димић

У РИТМУ
ДОБРЕ КЊИГЕ

У овом броју...

- 12 Потпуковник
др сц. Вељко Благојевић
**ПОСЕБНИ АРШИНИ
ОДБРАМБЕНЕ
ДИПЛОМАТИЈЕ**
- 20 Мобинг у војсци
**ПРЕВЕНЦИЈОМ
ДО РЕШЕЊА**
- 24 Спомен-соба Мешовите
артиљеријске бригаде
**ИСТОРИЈСКИ АТЛАС
ЈЕДИНИЦЕ**
- 26 Глобалне климатске
промене
**ПЛАНЕТА
У ОПАСНОСТИ**
- 30 Неолговараућа превенција
тероризма
**ПОГУБНЕ
ПОСЛЕДИЦЕ**
- 38 Савремено обавештајно
ратовање (2)
**ИЗМЕЂУ
ОБАВЕШТАЈЦА
И КОНТРАОБАВЕ-
ШТАЈЦА**
- 42 Хитлеров специјалац
Ото Скорцени
**ОПЕРАЦИЈА
„ХРАСТ”**

Ускоро ће се навршити десет година од усвајања Резолуције о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, којом је у 6. тачки Народна скупштина прокламовала војну неутралност земље „у односу на постојеће војне савезе”. Тиме је питање оружаног сврставања стављено „ad acta” све до евентуалног расписивања референдума, на коме би грађани изабрали боје безбедносног кишобрана или би, пак, остали при опредељењу да сами штитимо сопствени праг. Може ли наша земља истрајати у политици несврставања према великим силама и безбедносним организацијама? Да ли је одлука донесена под теретом косовског проблема данас актуелнија него икад и има ли простора њеном преиспитивању? Ово су питања којима се бави тема најновијег броја „Одбране”.

Руковођење одбрамбеном дипломатијом неутралних држава неупоредиво је захтевније него држава чланица војно-политичких савеза. То ангажовање „мери се посебним аршинима”, јер су изасланици одбране неутралних држава у позицији да готово на дневном нивоу одлучују о практичним активностима које обављају и о томе на који начин се оне одражавају на концепт неутралности. Они не могу да се, као њихове колеге чије су државе сврстане у војно-политичке савезе, понашају у складу са устаљеном политиком тих савеза – рекао је потпуковник др Вељко Благојевић, истраживач Института за стратегијска истраживања у интервјуу нашем магазину.

У разговору са пуковником Жељком Кузмановићем командантом Друге бригаде Копнене војске, човеком који води Савет рода оклопних јединица сазнали смо да српски оклоп ускоро постаје снажнији због чињенице да ТРЗ „Чачак” у потпуности осваја процес генералног ремонта. То значи да је за девет подсистема тенка М-84 Технички опитни центар реализовао верификациона испитивања пробне партије генерално ремонтваних уређаја и дао оцену да је ТРЗ оспособљен за њихово ремонтовање.

Нови број „Одбране” бележи и храброст старијег водника Ивана Ристића. Спасевајући живот унесређене жене, командир вода у Првој бригади Копнене војске није устукнуо пред избезумљеним нападачем. Изражујући живот оштрици ножа, исказао је одлучност и храброст, особине које треба да красе све припаднике Војске Србије, и заслужио поштовање и своје јединице и јавности.

Пажњи читалаца препоручујемо и други наставак фељтона „Савремено обавештајно ратовање” као и разговор са професором др Радомиром Чолаковићем, аутором књиге „Мобинг у војсци”. Чолаковић истиче да је циљ писања књиге о тој, не тако популарној, теми био давање стручног и професионалног доприноса у подизању нивоа свести и сензибилитета о проблему мобинга у војсци.

Професор на Факултету филозофских наука на Палама истиче да „војни колектив није борбена машина састављена од робота којима се командује кликом миша, него од свесних бића која перципирају, осећају, мисле, памте, мењају се и делују по својој, али и вољи другог, међутим, само под одређеним условима и претпоставкама”. ■

ДАН ВОЈНОБЕЗБЕДНОСНЕ АГЕНЦИЈЕ

Пријемом у Великој ратној сали Старог генералштаба, 9. новембра обележен је Дан Војнобезбедносне агенције. Присутствовали су изасланик председника Републике Србије министар унутрашњих послова и секретар Савета за националну безбедност Небојша Стефановић, министар одбране Александар Вулин, начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић, директор Безбедносно-информативне агенције Братислав Гашић, државни и војни званичници, представници верских заједница, дипломатског кора и многобројни гости.

Честитајући празник припадницима ВБА, министар Стефановић истакао је да наш систем безбедности има прилику да јача и да на озбиљнији начин штити грађане Србије.

Директор Агенције бригадни генерал Петар Цветковић рекао је да су ВБА и њени припадници све задатке и ове године, као и претходних, обављали вођени патриотизмом и високом професионалношћу, посвећени само једном циљу – безбедности Министарства одбране, Војске Србије, Србије и свих њених грађана. ■

САРАДЊА МИНИСТАРСТАВА ОДБРАНЕ СРБИЈЕ И МАЂАРСКЕ

Министар одбране Александар Вулин и министар одбране Мађарске Иштван Шимичко састали су се 5. новембра у Балатонакаратји, током 57. светског војног првенства у дисциплини cross-country, које је организовала делегација Министарства одбране Мађарске при CISM-и.

Двојица колега разговарала су о заједничком школовању наших официра, вежбама и обуци, као и принципијелној позицији Мађарске када је реч о војној неутралности Србије, те односу две земље према великим светским кризама и проблемима. Саговорници су том приликом договорили и наставак војно-војне сарадње.

Скупу су присуствовали и шеф делегације Србије при CISM-и бригадни генерал Сениша Радовић и начелник Управе за међународну војну сарадњу капетан бојног брода Милан Коњиковац. ■

ПРИКАЗ СПОСОБНОСТИ ОКОПНИХ ЈЕДИНИЦА

Поводом Дана оклопних јединица министар одбране Александар Вулин обишао је 31. октобра јединице Друге бригаде Копнене војске размештене у Касарни „Јован Курсула“ у Краљеву. Са командантом Копнене војске генерал-потпуковником Милосавом Симовићем и командантом Друге бригаде пуковником Жељком Кузмановићем присуствовао је приказу дела оперативних способности састава Бригаде.

Припадници 26. тенковског и 27. и 28. механизованог батаљона демонстрирали су прелаз борбених возила преко моста, лансираног с тенка носача моста, и извлачење борбеног возила употребом тенка за извлачење.

Том приликом министар Вулин истакао је да је наша политика војне неутралности могућа захваљујући томе што је Војска Србије снажна, организована и опремљена. Према његовим речима, идуће године очекује нас наставак развијања наших оклопних састава, а чинимо све да у потпуности овладамо и генералним ремонтом тенка М-84. ■

ГЕНЕРАЛ ДИКОВИЋ НА САСТАНКУ ВОЈНОГ КОМИТЕТА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Састанку Војног комитета Европске уније у Бриселу присуствовао је 7. новембра начелник Генералштаба Војске Србије генерал Љубиша Диковић. Учесници скупа разматрали су теме из области Заједничке безбедносне и одбрамбене политике Уније, попут операција и мисија, те борбе против тероризма.

Генерал Диковић састао се и са генералним директором Војног штаба Европске уније генерал-потпуковником Есом Пулкиненом. Разговарали су о доприносу наше земље светском миру. Србија тренутно има 35 припадника у четири мултинационалне операције Европске уније – у Сомалији, Малију, Централноафричкој Републици, а онедавно је и пуноправни члан борбене групе Уније – HELBROC.

Том приликом шеф Војног представништва Србије при НАТО и ЕУ бригадни генерал Предраг Бандић предао је номинацију нашег првог националног официра за везу с Војним штабом. ■

ОБЕЛЕЖЕН ПРАЗНИК ПРВЕ БРИГАДЕ

7

Свечаним постројавањем припадника Прве бригаде Копнене војске, у новоградској касарни „Југовићево“, обележен је Дан јединице – 9. новембар.

– Наша вредност јесте способност да бранимо земљу, и од војних и од невојних безбедносних претњи. Знања и вештине проверавали смо на међународним и националним вежбама – рекао је командант Бригаде бригадни генерал Жељко Петровић.

Уз честитке припадницима тог састава, командант Копнене војске генерал-потпуковник Милосав Симоновић уручио је најзаслужнијима награде и признања. За најбољу јединицу Прве бригаде проглашено је прво стрељачко одељење друге пешадијске чете 11. пешадијског батаљона, којим командује заставник Жељко Купрешак.

После свечаног дефилеа јединица, за госте је организован технички збор наоружања и војне опреме. ■

РУМУНСКИ НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА У БЕОГРАДУ

Начелник Генералштаба Оружаних снага Румуније генерал Николае Јонел Ђиука састао се 8. новембра у Београду са српским министром одбране Александром Вулином и начелником Генералштаба генералом Љубишом Диковићем. Састанку је присуствовала и амбасадорка Румуније у Београду Јоана Кристина Попа.

Званичници су разговарали о безбедносној ситуацији у региону и свету, међународној војној сарадњи две земље, вежбама, школовању, усавршавању и обуци кадра, као и о војномедицинској и војноекономској сарадњи.

Министар Вилин и генерал Ђиука сагласили су се да тероризам и мигрантска криза нарушавају регионалну стабилност, што представља подстрек за још бољу сарадњу обавештајних и безбедносних служби Србије и Румуније, те повезивање свих држава региона.

Генерал Диковић истакао је да је Србија фактор стабилности на простору Балкана, а пријатељски односи са суседима доприносе очувању мира и безбедности. Његов румунски колега потврдио је да нам је заједнички интерес да земље региона и Европска унија одрже мир на овим просторима. ■

ИНЖИЊЕРЦИ НАСТАВЉАЈУ ТРАДИЦИЈУ ГВОЗДЕНОГ ПУКА

У Касарни „Ратко Павловић Ђићко“ у Прокупљу, министар одбране Александар Вулин обишао је 6. новембра, поводом Дана рода инжињерије, највећу инжињеријску јединицу Војске Србије – 310. инжињеријски батаљон Треће бригаде Копнене војске.

– Бригада у којој служите наставља традицију Гвозденог пука и ви пратите њихове стопе решени да личите на њих. Сва наша војска је елитна. Не постоји јединица која не заслужује највеће поштовање – поручио је министар одбране припадницима тог састава.

Председник Општине Александар Симоновић похвалио је сарадњу Војске с локалним властима и поручио да су они увек ту када грађанима затреба помоћ и да се због тога сви осећају сигурно. ■

ДЕЦЕНИЈА ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ
СРБИЈЕ

НЕЋЕМО ВОДИТИ ТУЂЕ РАТОВЕ

ПИШЕ Александар ПЕТРОВИЋ

Може ли наша земља истрајати у политици несврставања према великим силама и безбедносним организацијама? Да ли је одлука донесена под теретом косовског проблема данас актуелнија него икад и има ли простора њеном преиспитивању?

У скоро ће се навршити десет година од усвајања Резолуције о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, којом је у 6. тачки Народна скупштина прокламовала војну неутралност земље „у односу на постојеће војне савезе“. Тиме је питање оружаног сврставања стављено „ad acta“ све до евентуалног расписивања референдума, на коме би грађани изабрали боје безбедносног кишобрана или би, пак, остали при опредељењу да сами штитимо сопствени праг. Околности које су децембра 2007. године довеле до изгласавања поменуте резолуције, те далекосежност одлука које је садржала, поготово ако се зна да се о њима није водила шира јавна расправа, изазвале су мноштво „post festum“ реакција, делом лаичких и популистичких, а делом утемељених у теорији и пракси савремене глобалне безбедности.

Критика која допире из кругова склонијих атлантској компоненти евроатлантских интеграција, да се Србија прокламовањем војне неутралности дистанцирала искључиво од НАТО-а, годинама је „тупила оштрицу“ на истини да је

наша држава управо с Алијансом константно развијала односе у оквиру Партнерства за мир, чији је врхунац достигнут потписивањем Индивидуалног акционог плана партнерства – IPAP. Тиме је Србија успоставила највиши ниво сарадње који са НАТО-ом може имати земља без амбиција за чланство у тој организацији.

Међутим, евидентна диспропорција у броју активности међународне војне сарадње Србије и земаља Алијансе у односу на Русију и остале земље, које, условно речено, припадају другом глобалном политичком полу, учешће у мировним операцијама заједно са чланицама НАТО-а, те реалност IPAP-а, провоцира реакције дела јавности који заштиту „великог словенског брата“ види као једини смислен епилог саге о војној неутралности. Неретко се у медијима с њихове стране одапињу стрелице у болне тачке сећања на 1999. годину, а власт и Војска оптужују да „испод жита“ гурају Србију у Северноатлантски пакт.

Измуђена и/или мудра одлука

Јаз између промишљања стратешких опредељења државе и мњења просечног грађанина о војној неутралности продубљен је таблоидним популизмом и јавним „надвлачењем конопца“ између лобиста Истока и Запада. Ипак, мањак знања и вишак сампоуздања да се јавно полемисхе о

тој теми не утичу на крајње позитивно мишљење народа о актуелној спољној и безбедносној политици земље. Грађани Србије би, ако је веровати истраживањима, у овом тренутку огромном већином подржали курс којим се наш брод тренутно креће, иако је свима јасно да се геополитички океан опасно усталасао, а да Балкан, нажалост, никада није био мирна лука. Премда државно руководство, што је више пута поновљено, настоји да Србију држи ван радара великих, дешава се да понекад будемо суочени с обесхрабрујућим претпоставкама будућих догађаја уколико се у черчилковском маниру не одредимо „на чијој смо страни неутрални“. Једну такву поруку донео је у Београд, пре извесног времена, званичник Стејт департмента Брајан Хојт Ји.

– Војна неутралност никада није била актуелнија! – рекао је министар одбране Александар Вулин на истоименој трибини, коју је на недавно завршеном Сајму књига организовао Медија центар „Одбрана“.

– Свет се не мења набоље. Не постаје безбедније место. Не важе правила која су некада важила. Велики се шире, заузимају простор. Не голом физичком силом колико економском, политичком, медијском и све је мање места за све који нису „они“. Ми смо суочени са светом у коме су противречности доведене до тог нивоа да су сукоби чести и можемо слободно рећи и успешни. Они који сукобе покрећу немају жељу да се директно сукобе, него то раде пре-

ко малих народа, очекујући да они постану вољни саучесници у њиховим ратовима. Очекује се да мали народи као свој циљ узму некакве интересе великих. Војна неутралност је одговор унапред да то не желите да радите – каже Вулин.

Политика у којој не желите да заузimate стране у сукобима великих, сматра министар одбране, није изговор да се не препозна зло, нити је оправдање да се против зла не борите.

– Војне ефикасности су наше. Њихово распоређивање, употреба, развој су наши и о томе само ми одлучујемо. То је војна неутралност. Али, наравно, не можете бити неутрални у односу на Даеш, не можете остати неми када се људи дижу у ваздух у Паризу или Лондону. Ако постоји нешто што би велики могли да науче од нас Срба, а могу много, јесте да ми никада нисмо пропустили да препознамо зло, да га именујемо и да се сукобимо с њим – подвлачи министар одбране.

– Војна неутралност из 2007. године јесте резултат геополитичких околности – тврди вршилац дужности помоћника министра одбране за политику одбране генерал-мајор Милан Мојсиловић. Ситуација у вези с једностраним проглашењем независности Косова и Метохије, међународним обавезама из Резолуције 1244 и притиском којем је држава у то време била изложена, сматра генерал Мојсиловић, довела је до тога да прокламовање војне неутралности буде једини рационалан корак.

Присећајући се периода у ком је обављао дужност шефа војног представништва при Мисији Републике Србије при НАТО-у, Мојсиловић каже да војну неутралност Србије признају сви.

– Иако у Уставу немамо ту одредницу неутралности, ми „de facto” имамо тај третман. И Исток и Запад не оспоравају нам тај статус – тврди Мојсиловић.

Вршилац дужности помоћника министра спољних послова за безбедносну политику Бранимир Филиповић сматра да та одредница представља саставни елемент нашег спољнополитичког позиционирања у региону, Европи и свету.

– За сваку земљу је важно да у сваком тренутку у реалном времену, на најефикаснији начин буде спремна да брани своје националне интересе. Ако политику војне неутралности посматрамо с аспекта резултата које доноси, видећемо да је у претходном периоду дошло до јачања спољнополитичке позиције Србије у контексту политике одбране коју спроводимо – истиче Филиповић. – Важно је, додаје он, разумети да је војна неутралност динамична категорија

тисци у вези с Хуманитарним центром у Нишу. Западни медији нису пропустили да злурадо прокоментаришу и недавну испоруку руских „мигова” дајући тој вести несразмерно велики значај.

Питање свих питања јесте – у којој мери једна мала земља попут Србије може истрајати у политици еквиливанце према сукобима великих, а да не угрози процес економског опоравка, чији се ток и те како доводи у везу са сарадњом и с Истоком и са Западом. Док једни кажу да је „седење на две столице” обично пут у пропаст, врх наше спољне политике одговара – „не седимо ни на руској, ни на америчкој, већ на српској столици”. Тврда је, веле, и неуподобна, али је бар наша!

Александар Вулин сматра да из ове перспективе војна неутралност нема алтернативу јер је то једини начин да као слободна и независна земља сами доносимо одлуке о себи. Он признаје да таква политика носи изазове јер великим силама често није довољно да нисте против њих, него очекују да будете уз њих, то јест против оних које они сматрају непријатељима.

– Шта је вечни интерес Србије? Да буде мир и да сами одлучујемо о себи! И само у односу на те вечне интересе треба да посматрамо актуелну политику и политику коју ћемо водити у будућности. Све док успевамо да одржимо овакву политику наш значај у међународним односима превазилази размере наше територије и број становника – сматра министар одбране.

Професор Правног факултета и стручњак за међународно право Бранко Ракић каже да је војна неутралност Србије политичка категорија и да као таква не изискује некаква међународна признања, као што то бива код проглашења сталне неутралности.

– Постоје рационални разлози за овакву одлуку и они су, јасно, политичке природе. Међутим, постоји још један аспект одлуке о војној неутралности који мало ко помиње, а то је морал. Шта је алтернатива садашњој позицији? Једино улазак у НАТО. Ја не видим могућност да Србија сада, с обзиром на околности, постане чланица неког другог савеза. Не мислим да неко у овом тренутку на нас врши некакав притисак да до тога дође. Међутим, када говоримо о тој алтернативи, свакако никако не треба да изгубимо из вида и морални аспект те одлуке – сматра професор Ракић.

Он каже да све озбиљне државе размишљају дугорочно, а улазак у војне савезе представља најсвеобухватније и најдугорочније везивање. Сврставање у војне савезе са собом повлачи и свако друго сврставање, пре свега економско и политичко, а Србија у том контексту мора имати на уму промене које се дешавају на међународној сцени.

Бранимир Филиповић наглашава да војна неутралност никако не подразумева политику изолације него управо активне сарадње, нарочито када је реч о безбедносним претњама које подједнако угрожавају све земље. Тероризам јесте претња свима, сматра искусни дипломата, а Србија је показала недвосмислену вољу да му се супротстави укључивши се у међународну коалицију против Даеша.

Међународна војна сарадња, нарочито она у оквиру Програма „Партнерство за мир”, а однедавно и све интензивнија сарадња с државама ОДКБ, говори у прилог оцени

које се кроз историју мењала и да свака држава која се за такав корак определи сагледава сопствени спољнополитички и безбедносни контекст.

Одмеравање алтернатива

Истина коју препознају и апологете и критичари постојећег курса српске спољне политике јесте да се точак историје убрзао толико да се безбедносни контекст мења из месеца у месец. Интереси глобалних и регионалних играча сукобљавају на разним меридијанима, укључујући и онај који пресеца Балканско полуострво. Уласком Црне Горе у НАТО Србија је фактички постала острво у „северноатлантском мору”. Тај статус, сам по себи, не би ни био доведен у питање да у Вашингтону и Бриселу не постоји бојазан од јачања руског утицаја на овим просторима. Неблагонаклон став Запада према одбијању Србије да се придружи санкцијама Руској Федерацији није новост, као ни при-

да Србија води политику активне неутралности. Истина је да позиви за учешће наших војника и јединица у мултинационалним операцијама и вежбама различитог нивоа у земљама широм света, стижу веома често. А то нам, стручњаци кажу, доноси само корист. Не само када је реч о подизању нивоа оперативних способности Војске Србије и одмеравања с осталима, већ и у контексту јачања спољно-политичке позиције земље.

Снажна војска гарант неутралности

– Да, војна неутралност јесте најтежи и најскупљи избор који можете да направите. Далеко је једноставније одредити се за неки од војних савеза. Онда други брину о вашем небу, територији, о вашој армији. И други су ту ако дође до неке невоље. Међутим, с једне стране вас растереће бриге о неким проблемима, али вас растереће и бриге о доношењу сопствених одлука. Други ће одлучити ко су вам пријатељи, а ко непријатељи – каже министар Вулин. Он додаје да изабрати пут неутралности, без стварања моћне и надасве задовољне Војске, јесте неозбиљно и опасно.

– Земље које имају вековну политику неутралности, попут Швајцарске на пример, развијају и опремају моћне војске. Јер, ако сте се одлучили да не учествујете у туђим сукобима, онда сте се одрекли и права да очекујете помоћ уколико се ви с неким сукобите. Зато војна неутралност јесте тешка политичка одлука. Када је донесете онда морате читаво друштво да усмерите у њену заштиту – наглашава министар.

Како би Србија обезбедила одговарајуће потенцијале за одбрану од изазова ризика и претњи, сматра генерал Мојсиловић, мора обезбедити свеобухватан спектар одбрамбених способности.

– Када све то ставите на сто, долазимо до економије. А ту, могу вам рећи из искуства које доносим из Брисела, нема бесплатног ручка. У јавности се често чује полемика о томе „колико кошта неутралност“, а шта нам доноси учлањење у неки колективни систем безбедности. Када би позиција Србије била да постане чланица НАТО-а, то би нас на годишњем нивоу коштало два одсто БДП-а, уз ограничења у одређеним способностима. А када једном укинете одређене способности сопствене Војске, после је веома тешко вратити се уназад – каже генерал Мојсиловић и подсећа на пример обуке борбених пилота, која је, чак и када имате војну авијацију, веома скупа и дуго траје, а која би, уколико се догоди да се те способности одрекнете, била скоро немогућа.

– Наравно, када сте војно неутрални, то не значи да треба да водите трку у наоружању, него да у контексту реалних безбедносних процена изградите сопствене способности. Војска Србије их у највећој мери има, а тамо где смо сматрали да заостајемо, као што је конкретно био случај с ловачком авијацијом, ту настојимо да способности изградимо – закључује генерал.

Можемо ли неутрални у Унију?

Стратешко опредељење Републике Србије јесте чланство у Европској унији, а оно, сматра професор Бранко Ракић, не би требало да буде у вези с учлањењем земље у Алијансу, премда се одређене врсте притисака не могу искључити.

– Има и других земаља у ЕУ које нису чланице НАТО-а. То је чињеница. Оно што је најближе некаквом војном аспекту чланства јесте заједничка спољна и безбедносна политика Европске уније, која има далеко лабавију форму. Конкретно, нека чланица може да се уздржи од ангажовања своје војске у одређеним ситуацијама уколико у томе не види интерес – наводи Ракић, али истиче да политички процес преговора о чланству често садржи и елементе притисака који излазе из оквира онога што чланство у Унији доноси само по себи.

Министар одбране је по том питању категоричан – Србија неће мењати своју политику војне неутралности зарад чланства у Европској унији и то од нас нико не може очекивати.

– Не бисмо толико улагали у Војску и њен развој да нам је тако нешто на уму – додаје Вулин, уз опаску да му нису разумљиве оцене неких других политичких идеологија да Србија нема непријатеље и да више никада неће ратовати.

– Извините, али ја нисам довољно храбар да то кажем! Швајцарска то неће да каже. Шведска такође. Наша доктрина је једно време била да живимо у најбољем од свих светова и да у том свету више никада неће бити рата, па сходно томе треба да смањујемо Војску, уништавамо наоружање... – истиче министар одбране и додаје да војна неутралност не сме да постане „параван“ за пацификацију друштва и оправдање за пасивност у области одбране.

– То што смо рекли да смо неутрални и да нећемо учествовати ни у једном сукобу не значи да ће то сви и поштовати, а самим тим не можете тврдити да се никада неће догодити ништа зло и да сходно томе не морате ни да се припремате. Војна неутралност, дакле, није пацифизам него искључиво политички став и порука да нећете да учествујете у туђим сукобима – закључује министар одбране Александар Вулин. ■

Снимили фото-репортери МЦ „Одбрана“

ИНТЕРВЈУ

ПОТПУКОВНИК
ДР СЦ.
ВЕЉКО
БЛАГОЈЕВИЋ

ПОСЕБНИ АРШИНИ ОДБРАМБЕНЕ ДИПЛОМАТИЈЕ

— Руководићење одбрамбеном дипломатијом неутралних држава неупоредиво је захтевније него држава чланица војно-политичких савеза. То ангажовање „мери се посебним аршинима”, јер су изасланици одбране неутралних држава у позицији да готово на дневном нивоу одлучују о практичним активностима које обављају и о томе на који начин се оне одражавају на концепт неутралности. Они не могу да се, као њихове колеге чије су државе сврстане у војно-политичке савезе, понашају у складу са устаљеном политиком тих савеза — рекао је потпуковник Благојевић за наш магазин.

Потпуковник Вељко Благојевић, истраживача из Института за стратегијска истраживања, бави се међународним односима, спољном и безбедносном политиком, међународним правом и дипломатијом, а од 2008. до 2012. био је изасланик одбране у Македонији. Његова недавно објављена књига „Одбрамбена дипломатија – концепт, правни основи, организација“ (Defense Diplomacy – Concept, Legal Basis, Organization), и међународна конференција „Асиметрија и стратегија“, коју је у октобру ове године организовао институт у коме ради, били су повод да са њим разговарамо о улози војске у спољној политици, функцијама изасланика одбране у међународним односима, специфичној улози одбрамбене дипломатије неутралних земаља.

Многи теоретичари верују да су међународни односи по својој природи анархични и да је основни покретачки мотив свих субјеката међународних односа борба за моћ. Да ли је модерно доба донело неке новине?

– Чувени атински мислилац Тукидид констатовао је још у античко доба да је правда питање моћи, односно да „јаки чине оно што могу, а слаби трпе оно што морају“. Иако се може рећи да је оваква премиса била тачна у већем делу историјског развоја међународне политике, модерно доба донело је и нека ограничења у понашању субјеката међународних односа, те је данас много теже одбранити наведену тезу. То превасходно можемо захвалити развоју специфичне области права, често оспораваног, међународног јавног права. Ипак, теза о анархичности међународних односа не може се у потпуности ни оспорити, чак и у савремено доба. Процес глобализације довео је до убрзавања историјских токова, али и увећања сложене међузависности до неслућених размера. Тако се може рећи да неки догађај, који се до пре неколико деценија могао сматрати националним или регионално значајним политичким догађајем, сада често поприма глобалне домашаје и реперкусије.

Свима у Србији близак је пример једностраног проглашења независности Косова и Метохије, који је једнако значајан и на глобалном нивоу и користи се у компарацијама са случајем актуелног проглашења независности Каталоније не само у Србији. Тако описана природа међународних односа, која се заснива на анархији и борби за моћ, јасно указује на потребу за стварањем и одржавањем оружане силе која би, у мањој или већој мери, била способна да одбрани виталне националне вредности и интересе.

У којој мери се систем одбране ангажује на реализацији спољне политике?

– Међународно јавно право признаје субјектима међународних односа право на самопомоћ у случају оружане агресије, слично као што национална законодавства предвиђају право на нужну одбрану. Надаље, модерне оружане снаге не служе само за одвраћање потенцијалних агресора, већ се систем одбране све више и чешће ангажује на реализацији спољне политике у мирnodопско време. Овде се могу издвојити различите области међународне сарадње, од купопродаје наоружања и војне

опреме, заједничких пројеката војно-индустријског комплекса или у међународним организацијама као што је ЕУ, односно Европска одбрамбена агенција, потом сарадње на обавештајно-безбедносном плану, до учешћа на заједничким војним вежбама или обележавању значајних историјских догађаја. Приметићете да сва наведена поља међународне сарадње система одбране имају изразит политички карактер, посебно када се има у виду да она представља врхунско поверење у међудржавним пословима јер је област одбране и безбедности најосетљивија сфера сваке државе, односно друштва. То су уједно питања и активности којима се бави савремена одбрамбена дипломатија.

Још једна неспорна чињеница иде у прилог афирмацији система одбране у спољној политици, чији смо сведоци. Реч је о давно утврђеној међузависности између оружане силе и свеукупног спољнополитичког наступа државе, који у највећем обиму реализује дипломатска служба. Теодор Рузвелт, један од најзначајнијих председника САД, алудирајући на међузависност војске и дипломатије рекао је: „Говори тихо и носи велику батину, па ћеш далеко стићи“. Оружана сила је, у класичном схватању, одувек била ту да обезбеди кредибилитет, који је неопходан да би се дипломатским путем реализовали национални интереси. Уколико дипломатији не пође за руком да реализује интересе, државе могу да посегну и за војним решењем конфликта интереса на међународном плану. Наравно, нужно је да поседују војни потенцијал за такав развој догађаја, али и да претходна анализа сврсисходности ратног сукоба укаже да бенефити неспорно превазилазе ризик и цену ратног сукоба. На срећу, раст цена савремене ратне технике и вођења ратних дејстава чине рат све скупљим, те је поред људских жртава и то фактор који не иде у прилог рационалном избору за рат као средство за решавање међународних спорова. Овде треба нагласити да се наука о међународним односима бави искључиво рационалним спољнополитичким одлучивањем, али да се ирационално понашање не може искључити као могућа опција и повод за ратне сукобе.

БИОГРАФИЈА

Потпуковник др сц. Вељко Благојевић ради у Институту за стратегијска истраживања од маја 2013. године. Дипломирао је на Војној академији у Београду 1992. године, завршио Дипломатску академију Министарства спољних послова СРЈ 2003, специјалистичке академске студије САД на Факултету политичких наука у Београду 2007. и одбранио рад на тему „Утицај Стратегије националне безбедности САД из 2002. године на међународне односе“. Докторску дисертацију „Политичко-правни положај представништва система одбране у реализацији спољнополитичке функције Републике Србије“ одбранио је на Правном факултету Универзитета „Дон Незбит“ у Београду. Аутор је и коаутор многих чланака објављених у научним часописима и радовима на националним и међународним конференцијама.

Q Ипак, било је много тога ирационалног у спољнополитичким проценама, погрешки дипломата које су плаћане животиима војника и разарањима.

– Нажалост, историја нас учи да је у прошлости било много ирационалног расуђивања оних који су одлучивали о рату или су одлуке доносили на основу погрешних стратегијских процена. Готово закономерна реалност јесте чињеница да су такве одлуке довеле до великих страдања и на крају биле погубне и за оне народе који су покренули ратни вихор. Пример немачког народа у оба светска рата више је него илустративан, али и бивше Аустроугарске монархије, која је цену погрешне процене платила нестајањем са историје позорнице.

Погрешке дипломата у спољнополитичким проценама могу се платити и животима војника и великим разарањима, те се може рећи да су војници и дипломате најбољи саветници државника. С друге стране, војници су на међународном плану утолико јачи, уколико су њихове дипломате способне да обезбеде савезништва и наклоност утицајних субјеката међународне политике. Поменућемо само Сун Цу Вуа, који је још у 6. веку пре нове ере значај наведених односа језгровито приказао речима „најбоље је победити без борбе”. Управо у тој замисли може се наћи и суштина улоге одбрамбене дипломатије у реализацији спољне политике.

Један од најчешће цитираних стратегијских мислилаца Карл фон Клаузевиц такође указује на чињеницу да је рат наставак политике другим средствима, али и на узајамност деловања спољне политике и војне моћи, констатујући да „ако рат припада политици, онда ће он попримити и њен карактер”. Дипломатија која заврши ратом није успела у свом основном задатку – промоцији националног интереса мирним средствима.

Q Које функције имају изасланици одбране у међународним односима?

– Дипломатски односи уређени су посебном граном међународног права, дипломатско-конзуларним правом. Сходно томе сва међународно-правна

ИНСТИТУТ КОНСАНТМАНА

– Бечка конвенција о дипломатским односима из 1961. године предвиђа могућност да држава тражи податке о личности која би требало да обавља дужности војних, поморских или ваздухопловних изасланика. Уколико нема примедби на предложено лице, држава пријема даје сагласност о његовом прихватању, која се уобичајено назива консантман. Иако је наведена пракса у конвенцији дата само као могућност, институт консантмана постао је редовна појава у дипломатској пракси и на дипломатским листама изасланици одбране постављају се одмах иза амбасадора и министра саветника. Дакле, шеф дипломатске мисије и шеф представништва система одбране у иностранству су једина лица за које се тражи сагласност државе пријема о прихvatљивости за обављање наведених функција.

правила која регулишу дипломатске односе важе и за одбрамбену дипломатију, уз специфичности међународне сарадње у области одбране и безбедности. Ти односи кодификовани су Бечком конвенцијом о дипломатским односима. Пре те конвенције функције дипломатских представника нису били дефинисане међународним актима, већ су се реализовале према обичајном праву. Традиција обичајног права и даље је присутна у савременом дипломатском праву у начелу да се све оно што није регулисано одредбама уговорног права, регулише у складу са правилима обичајног права.

Полазећи од функција опште дипломатије према Бечкој конвенцији о дипломатским односима, аналогично, која је прилагођена надлежностима и специфичностима одбрамбене дипломатије, могу се извести и њене функције. Тако је већина аутора који се баве овом тематиком постигла висок ниво сагласности у следећој класификацији функција одбрамбене дипломатије: представљање система одбране у држави пријема; заштита интереса система

одбране и њених припадника у држави пријема, преговарање са представницима система одбране државе пријема; обавештавање свим дозвољеним средствима о систему одбране и безбедности државе пријема и подношење извештаја својој влади и унапређење пријатељских односа и развијање сарадње у области одбране и безбедности.

Неки аутори тим функцијама придодају и функцију саветника шефа дипломатско-конзуларног представништва за питања из области одбране и безбедности. То становиште јасно указује на значај те функције коју реализује већина изасланика одбране. Међутим, саветодавну функцију изасланика одбране не треба мешати са наведеним међународно-правним функцијама одбрамбене дипломатије. Разлог томе лежи у једноставној чињеници да је унутрашње уређење и организација рада дипломатско-конзуларних представништва у надлежности националних законодавстава држава које их упућују на службу у иностранство. Тако свака држава може, у складу са својим потребама и интересима, правно уредити надлежности својих дипломатско-конзуларних представништа, под условом да су у складу са одредбама Бечке конвенције о дипломатским односима.

Поменута функција представљања система одбране садржи не само формалноправно, већ и неформално представљање у разноврсним контактима који се неминовно догађају током обављања делатности. Јасно је да је реч о веома осетљивој функцији персоналног представљања система одбране једне државе, која је везана за појединца, односно шефа канцеларије изасланства одбране.

Q По чему је специфична улога одбрамбене дипломатије неутралних земаља?

– Иако се неутралност јавља још у раном античком периоду, за њено модерно правно и политичко практиковање узима се период стварања концепта суверених држава, односно од потписивања Вестфалског мира 1648. године. Међутим, треба да се зна да у правној и политичкој теорији постоји мноштво термина који подразумевају

суздржавање од учешћа у ратним сукобима, што је и основни садржај појма неутралност. Ипак, кључни су само неки, а то су стална неутралност, војна неутралност или неутрализам и несврстаност. Дакле, постоје стално неутралне државе, које су тражиле и добиле пристанак других држава да се трајно изузму од учешћа у ратним сукобима. Швајцарска је пример и узор за сталну неутралност, која траје вековима. Иначе, Швајцарци су пре проглашења неутралности, у другој половини 17. века, били ратнички народ, који је попуњавао редове многих плаћеничких војски европских феудалних властела. У својој историји имали су великих изазова за очување неутралности, посебно током Наполеонових ратова и Другог светског рата.

Најупечатљивији пример за војну неутралност свакако је Шведска, која никада није тражила међународну сагласност за свој статус, али се константно уздржавала од ангажовања у оружаним сукобима. Шведска је први пут формално објавила неутралност уочи Првог балканског рата, 1912. године, и имала је многе изазове за политику неутралности, међу којима је највећа била током Другог светског рата. После тог рата Шведска је показала интерес за формирање Скандинавске одбрамбене уније, али се након неуспеха наведене иницијативе вратила политици неутралности. С временом је неутралност постала једна од кључних одредница политике и идентитета те земље.

Поред наведених држава, чија је политика неутралности успела да се реализује у континуитету до данашњих дана, европска историја има и супротних искустава. Реч је о Белгији и Холандији, које су настојале да воде неутралну спољну политику, али им историјске околности то нису дозволиле, јер су биле жртве агресије. Након крајње негативних искустава у два светска рата, обе државе напустиле су неутралност.

Као засебну категорију концепта неутралности треба истаћи несврстаност, која је у доба хладног рата имала улогу такозваног трећег правца. Реч је о политици избегавања сврставања у блоковске поделе, у којој је СФРЈ има-

ла значајну улогу, али и конкретне политичке и економске користи.

О Србија се ојределила за мирно решавање свих сјорова и усвојила концепт војне неутралности. С обзиром на све што сје рекли, да ли је он одржив?

– У Србији је концепт војне неутралности усвојен истовремено са припремама за преговарачки процес о статусу јужне српске покрајине 2007. године. Иако је усвојен као декларација, дакле правно необавезујући документ, све владе које су од тада креирале и реализовале спољну политику конзистентно су спроводиле политику неутралности, те се може рећи да је она недвосмислено утемељена као дугорочно опредељење Републике Србије.

Будући да је реч о концепту неутралности, морамо бити свесни не само позитивних, већ и негативних искустава држава које су практиковале наведену политику. Чињеница је да је положај неутралних држава у међународним односима донекле привилегован у мирнодопско време, јер омогућава политичку, економску, културну сарадњу са државама које су чланице различитих међународних организација, а које могу бити супротстављене у погледу интереса. Међутим, у кризама и рат-

НЕУТРАЛНОСТ И ДЕМИЛИТАРИЗАЦИЈА

– Неутралности ни у ком случају не подразумева демилитаризацију. Напротив, неутралне државе имају право и обавезу да оружаној силом бране сопствену неутралност и то у околностима када не могу рачунати на савезнике јер имају обавезу да се не прикључују никаквим војним савезима. По правилу, неутралне државе ослоњене су на властите снаге у одбрани суверености. Томе у прилог говори деловања оружаних снага Швајцарске, које су током Другог светског рата обориле 26 авиона зараћених страна и интернирале више од 200 ваздухопловца који су повредили њен ваздушни простор. Истовремено, ниједна ратујућа страна није поднела протест због таквог поступања.

ним сукобима постоје изазови на које нас упозоравају примери Швајцарске и Шведске, а посебно Белгије и Холандије. Стога Србија мора веома пажљиво и доследно реализовати концепт војне неутралности, који мора бити резултат консензуса што је могуће већег броја политичких субјеката у друштву. Само тако се на дуже стазе може сачувати континуитет неутралности. Тиме се фаворизују њени позитивни ефекти на међународном плану, који се често описују као мостови између великих сила и њихових интереса. Наш велики ауторитет у области геополитике проф. Миломир Степић указује да су овако схваћени „мостови“ стратегијски значајна места, али да имају судбину да се по њима гази. Да би се избегао таквај развој догађаја нужно је имати делотворну и конзистентну спољну политику, способну дипломатску службу да вас на време упозори на могуће опасности, као и ефикасну оружану силу која располаже потенцијалом за одвраћање, али и за репресију.

О Да ли одбрамбена дипломатија добија на значају са таквом пољитиком?

– Добија на значају, али треба имати у виду да је руковођење одбрамбеном дипломатијом неутралних држава неупоредиво сложеније и захтевније него држава чланица војно-политичких савеза. То ангажовање „мери се посебним аршинима“, јер су изасланици одбране неутралних држава у позицији да готово на дневном нивоу одлучују о практичним активностима које обављају и о томе на који начин се оне одражавају на концепт неутралности. Они не могу да се, као њихове колеге чије су државе сврстане у војно-политичке савезе, понашају у складу са устаљеном политиком тих савеза.

Осим тога, у доба глобализације, када готово сваки безбедносни проблем може имати глобални домаћај, успешно функционисање одбрамбене дипломатије поприма готово императивни значај. Поред осталих функција, одбрамбена дипломатија има и значајну општедруштвену функцију „система за рано упозорење друштва“ на потенцијалу опасност из иностранства. ■

Мира ШВЕДИЋ
Душан ГЛИШИЋ

ДАН ОКЛОПНИХ ЈЕДИНИЦА

СПРЕМНИ ЗА ИЗАЗОВЕ

Током 76 година колико су тенкови и борбена возила пешадије у саставу наше војске, њихов број прилагођаван је величини земље и реалним спољним претњама. Како данас изгледа живот и рад у тенковским јединицама и да ли је у 21. веку и даље част бити тенкиста питали смо најстаријег међу њима, команданта Друге бригаде Копнене војске и председника Савета рода оклопних јединица пуковника Жељка Кузмановића.

Глас Савета рода

Некада су се родом оклопних јединица бавиле управе, које су одлучивале о организацијско-мобилизацијским пословима, кадровским питањи-

ма, пратиле модернизацију, развој и опремање јединица, израђивале правила и упутства из области рода и решавале сва важна питања. Тај посао данас обавља Савет рода оклопних јединица, који у свом саставу има 15 лица из различитих структура Војске и Министарства одбране. Праћењем стања у јединицама, различитим ангажовањем и активним учешћем на седницама рода, они доприносе да се успешно реализују сви задаци.

– Савет рода оклопних јединица тежишно се бави кадром рода – прати развој кадра и одговарајућим командним нивоима предлаже евентуална померања. Прати се опремање и модернизација рода и сагледавају потребе за одређеном стручном литера-

туром која ће крајњим корисницима – официрима, подофицирима и професионалним војницима – користити у свакодневном раду на формацијским местима – каже први међу тенкистима пуковник Кузмановић, додајући да надлежни имају слуша за њихове потребе, али и мишљење. Такође, напомиње да Савет два пута годишње подноси извештај с закључцима и дефинисаним предлозима за евентуално унапређење стања начелнику Генералштаба Војске Србије.

Према његовим речима, недавно је формиран и Савет вида на нивоу Копнене војске, где се команданту Копнене војске предлажу одређена решења како би се унапредило опште стање рода у смислу кадровских ре-

Последње четири године екипа Војске Србије учествује на Тенковском биатлону, такмичењу које тестира стручност и умешност целокупне тенковске посаде. Српски тенкисти сваке године показују како без проблема могу да стану раме уз раме с најмоћнијим војскама света. То је доказ да нашим тенкистима не мањка знања и способности, а с најављеном модернизацијом тенка М-84 српски оклоп имаће прилику да засија старим сјајем.

шења и исправности борбених средстава и њихове евентуалне употребе.

– Свакако је част бити на челу рода оклопних јединица као најстарији тенкиста, али је и велика обавеза и одговорност. Поред редовних задатака на формацијском месту, где је Бригада којом командујем разнородног састава, посветити се и праћењу рода оклопних јединица у читавом систему велики је изазов – каже пуковник Кузмановић оцењујући да ангажовањем људства и средстава род оклопних јединица може успешно реализовати све постављене задатке.

Попуна с професионалним војницима, али и с адекватним официрским и подофицирским кадром, приоритет је свих јединица, па тако и оклопних. Решење тог горућег питања пуковник Кузмановић види у конкурсу које је државно и војно руководство расписало.

– Захваљујући конкурсу који је стално отворен имамо могућност да надоместимо онај број лица који нам се из различитих разлога одлио из је-

диница. То ће допринети да у наредну годину уђемо боље попуњени и снажнији – додаје Кузмановић и истиче потребу додатног оспособљавања и обучавања како би се задржао достигнути ниво обучености и оспособљености.

На прагу модернизације

Тенк М-84, Т-72, борбено возило пешадије БВП М-80А су сложена борбена средства која захтевају врло различита знања. Примера ради, тенков-

Пуковник Жељко Кузмановић

ски топ 125 mm сродан је артиљерији, мото-технички и борбени део, као и оптоелектронски уређаји захтевају одређен ниво техничког знања, док су употреба и коришћење средстава ве-

зе блиски служби телекомуникација. Сва та знања тенкиста мора да „држи у малом прсту“ како би могао да извршава редовне задатке. Управо у томе лежи комплексност обуке тенкиста.

– Процес обуке је захтеван и сложен, па зато траје релативно дуго. Осим теоријских знања, од кључне је важности искуство које се стиче реализацијом одређених вежбених активности и гађања на полигонима Војске и стрелиштима оклопних јединица на територији Републике Србије – каже пуковник Кузмановић истичући да је управо то разлог што је последњу годину припадника рода оклопних јединица обележила већа динамика обуке.

Први међу тенкистима поносно напомиње да је опште стање исправности борбених возила подигнуто на виши ниво пре свега ангажовањем капацитета логистичких батаљона јединица Копнене војске и Техничког ремонтног завода Чачак.

– Привели смо крају усвајање генералног ремонта за тенк М-84 у Техничком ремонтном заводу „Чачак“. То значи да је за девет подсистема – систем за стартовање мотора ваздухом, систем за пречишћавање ваздуха и одвод издувних гасова, систем за напајање горивом, систем за гашење пожара, систем за електрично стартовање и напајање, систем за хидроуправљање и подмазивање трансмисије, филтровентилациони уређаји, систем за загревање и потрошачи електрич-

не енергије – Технички опитни центар реализовао верификациона испитивања пробне партије генерално ремонтваних уређаја и дао оцену да је ТРЗ оспособљен за њихово ремонтовање – рекао је пуковник Кузмановић. Према његовим речима, преостаје да се до краја ове године заврши освајање генералног ремонта на још једном подсистему (електроопрема оклопног возила) и да се крајем ове или почетком идуће године интегришу сви поменути подсистеми, чиме би се практично заокружио процес освајања генералног ремонта на тенку М-84. Тиме би се, напомиње он, омогућило да систем одбране самостално уђе у процес генералног ремонта.

Иако је и до сада ТРЗ „Чачак“ ремонтовао тенкове који се налазе на употреби у Војсци Србије, усвајањем ремонта и на овим подсистемима подигао би се квалитет тенка. Пуковник Кузмановић истиче да систем одбране поседује стручан кадар способан да изврши такав ремонт, док је ситуација с резервним деловима нешто тежа, али се у наредном периоду очекује стабилизација и по том питању, набавком делова домаћих и иностраних произвођача.

КРОВ ЗА ТЕХНИКУ

Улагањем у капиталне објекте инфраструктуре знатно су побољшани смештајни капацитети, те су борбена возила боље заштићена од спољних метео-услова. У гарнизону Сремска Митровица за потребе 15. тенковског и 16. механизованог батаљона Прве бригаде КоВ-а изграђена су три хангара за смештај борбених возила, а у гарнизону месту Нови Пазар два хангара за потребе 28. механизованог батаљона Друге бригаде КоВ-а.

– Када се говори о борбеним возилима, стање по питању извора за напајање доста је стабилно, односно средства која су на употреби попуњена су исправним акумулаторима, што омогућава адекватну употребљивост и покретљивост делова јединица које су захтеваног степена развијености – каже командант Друге бригаде дода-

јући да је за део средстава која су у конзервацији ситуација нешто неповољнија, али постоје могућности да се у захтеваном моменту ти акумулатори набаве и буду допремљени до корисника, односно јединица којима су неопходни и потребни.

Златна бронза

Последње четири године екипа Војске Србије учествује на Тенковском биатлону, специфичном такмичењу које тестира стручност и умешност целокупне тенковске посаде. Српски тенкисти сваке године показују како без проблема могу да стану раме уз раме с најмоћнијим војскама света.

Пуковник Кузмановић предводио је прве две године српске тенкисте у Русији, и с њима 2015. године донео бронзану медаљу. Он подсећа да прва година учешћа српских тенкиста на Тенковском биатлону није била уједно и прва година одржавања тог такмичења у Руској Федерацији. То је тада било треће међународно такмичење, док су такмичење тенковских посада у својој армији Руси практиковали већ годинама.

– Припремали смо се прво овде у Србији на добро припремљеном и уређеном полигону на стрелишту „Међа“. Ипак, тај полигон ни тада, а ни сада није обезбеђивао интеграцију свих садржаја обуке онако како то предвиђа такмичење у Руској Федерацији – објашњава пуковник Кузмановић и напомиње да се на „Међи“ не може гађати из тенковског топа 125 mm и противавионског митраље за 12,7 mm. Зато се обука наших тенкиста за Русију „сецкала“, па се део изводио на „Међи“, а део на „Пасуљанским ливадама“.

Те прве године домаћин је екипи из Србије обезбедио две недеље припремног периода на њиховом полигону у Нерофомиску, у саставу њихове Друге дивизије. Иако нашим тенкистима није мањкало обучености и ентузијазма, тада им је недостајало искуство с једног таквог међународног такмичења.

– Оно што смо те године као драгоценост искуство прикупили, у идућој години надоградили смо у систем обу-

ке наших јединица. Коришћење полигона у Никинцима и употреба модификоване верзије тенка допринели су да се још боље припремимо и организујемо. Тада је екипа Војске Србије била једна од три које су биле обучене и оспособљене за руковање нишанским и осматрачким справама на руским тенковима које смо те године користили – каже Кузмановић и оцењује да је управо такав квалитет припрема обезбедио нашој екипи високо треће место.

До бронзе, која сија златним сјајем, српски тенкисти стигли су безрезервним залагањем и ватреном жељом читавог тима.

Кузмановић додаје да је Тенковски биатлон такмичење које из године у годину окупља све већи број земаља и да је стога овогодишње осво-

ДУГА ТРАДИЦИЈА

Српски тенкисти славе 31. октобар као свој празник у знак сећања на дан када су устаничке јединице 1941. године први пут употребиле два тенка, претходно заплењена од Немаца, у борби за ослобађање Краљева.

јено шесто место заправо одличан резултат.

Одмеравање снага

– Што се тиче нивоа оспособљености и обучености српских тенкиста слободно могу да кажем да смо у нивоу врхунских држава попут Руске Федерације, Народне Републике Кине, Индије и Казахстана, односно земаља које су далеко бројније по питању оклопно-механизованих јединица – истиче Кузмановић и додаје да би модернизација тенка М-84 омогућила драстично повећање нивоа оклопне заштите и могућности употребе тенка.

Током припреме и такмичења српски тенкисти стицали су драгоценост искуства од колега из других армија, која су највише имплементирали у припремама за наредне тенковске биатлоне, али и у обуку и извршавање редовних задатака у Србији.

Ипак, на пуковника Кузмановића најјачи утисак оставили су полигони

на којима се изводи тенковска обука, не само по бројности већ и по величини сваког од њих, њиховој опремљености и уређености. Осим тога, импозантна је и количина средстава која се ставља на употребу домаћину и гостима. Он истиче да је важно да и у будућности наши тенкисти учествују на таквом такмичењу како би одржали ниво обучености и држали корак с другим земљама.

Припрема за наредни биатлон практично су већ почеле и то анализом постигнутих резултата и оног што је овога пута на полигону „Алабино“ виђено, извлачењем закључака и њиховим уграђивањем у наше планове и програме. Интензивне припреме почињу већ у јануару, када се у јединицама Копнене војске бирају посаде с најбољим резултатима, које се затим укључују у шире припреме. Много терена, зноја и мукотрпног рада на техници издвојиће оне најбоље, који ће наредне године кренути пут Москве да бране боје српске тробојке.

Домаћин Тенковског биатлона, Руска Федерација, предложио је да у припреми за наредну сезону наши тенкисти користе њихове капацитете за обуку бар три до четири седмице

ПОЈАЧАВАЊЕ СВОЈИХ РЕДОВА

– Надамо се да ће војнотехнички споразум с Руском Федерацијом, који је отпочео да се примењује опремањем јединица Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, ићи планираном динамиком и да ћемо ми, тенкисти, у неком периоду који је пред нама, бити у могућности да се похвалимо модификовним тенковима Т-72 и оклопно-извиђачким аутомобилима БРДМ-2.

пред само такмичење, што је, сматра пуковник Кузмановић, прилика коју не би требало да пропусте.

Највећи изазов за род оклопних јединица први међу тенкистима види у одржавању захтеваног нивоа исправности технике, оспособљености људства и достизање жељеног степена попуне кадром.

– Када говоримо о бројности и квалитету рода оклопних јединица треба да имамо у виду пре свега наше окружење. Мислим да смо, што се тиче земаља у региону, на захтеваном нивоу бројности, опремљености и обучености, односно да можемо да одговоримо свим изазовима, ризицима и претњама које се пред нас постављају – говори нам пуковник Кузмановић и додаје да тренутно у свету примат у развоју оклопних јединица имају оружане снаге Руске Федерације и

САД, а ту тенденцију прате и друге велике војне силе.

Према његовим речима, оружане снаге страних армија, нарочито великих сила, активно раде на модернизацији својих тенкова, а та достигнућа указују на чињеницу да ратовање ни у наредном периоду неће бити замисливо без ангажовања и употребе оклопних средстава.

– Бити тенкиста никад није било лако. Тај позив осим изузетне стручне оспособљености захтева и преданост. Ако нисте редовно на техници, ако не пратите стање и не одржавате га редовно, нисте сигурни у борбено средство и не можете га адекватно употребити. Зато је бити тенкиста врло захтеван посао. Ипак, ја свој избор никад нисам доводио у питање – закључује Кузмановић. ■

Мирјана КРСТОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

МОБИНГ У ВОЈСЦИ

ПРЕВЕНЦИЈОМ
ДО РЕШЕЊА

Аутор књиге „Мобинг у војсци” и професор доктор психолошких наука Радомир Чолаковић, запослен на Факултету филозофских наука на Палама у Републици Српској, у разговору за магазин „Одбрана” истиче да је циљ писања књиге о тој, не тако популарној, теми био давање стручног и професионалног доприноса у подизању нивоа свести и сензибилитета о проблему мобинга у војсци.

– Мобинг разара ментално здравље припадника војске и чланова њихове породице. Такође, негативно утиче на борбену готовост и оставља изузетно негативан ефекат на одбрамбени систем земље. Увидевши дефицит литературе на нашем језику о овом феномену осетио сам снажну обавезу, потребу и професионалну одговорност да на папир пренесем своје искуство, сазнања и запажања, као и теоријско и практично искуство осталих војски – истиче др Чолаковић.

Дестабилизирајући фактор

Професор на Факултету филозофских наука истиче да „војни колектив није борбена машина састављена од робота којима се командује кликом миша, него од свесних бића која перципирају, осећају, мисле, памте, мењају се и делују по својој, али и вољи другог, међутим, само под одређеним условима и претпоставкама”.

– Главни услов је поверење у свог вођу и ако старешина не стекне поверење код појединца, узалуд му ранг и положај, јер не може владати колек-

Мењањем општег приступа према мобингу у армијској средини, обелодањивањем сваког случаја и организацијом истраживања, отвориће се могућности за стручну и научну обраду феномена за који наука и струка имају адекватно оружје и лек – каже проф. др Радомир Чолаковић

тивом ни собом у том колективу – појашњава професор и наглашава да мобинг као „специфична патолошка комуникација може имати несагледиве последице на борбени морал војне формације, било ког обима и хијерархијског нивоа”.

– Све те последице директно утичу на опадање борбене готовости војне формације и војске у целини у свим светским армијама, али веома је мали број истраживања и решења о овом проблему. То је главни разлог што је мобинг у војној средини у експанзији и најчешће се спречава правним средствима, што узрокује само „гашење пожара”. Нажалост, то је далеко од сваке интервенције за превенцију мобинга на сва три нивоа – примарном, секундарном и терцијарном – објашњава проф. Чолаковић.

Према његовој дефиницији, „мобинг је систематски психолошки те-

пор претпостављеног старешине психопатске конституције личности или групе старешина, који за мету имају једног или више, најчешће потчињених чланова војног колектива, с циљем и искључивом намером придобијања неке врсте војничке добити или личне психолошке компензације, при чему жртву у војном колективу компромитују, професионално и морално дискредитују, угрожавају и нарушавају њено ментално и физичко здравље до тог нивоа да жртва као излаз из ситуације види у напуштању колектива или армије, самоповређивању, суициду или у манифестацији физичке агресивности уперене према моберу с намером да му нанесе повреду или да га убије”.

– Мобинг који се формира и испољава у војној средини, осим што делује погубно на здравље појединца, делује и као изузетно „дестабилизирајући фактор” на војни колектив. Ако се изнесе у јавност, нарушава се углед војске и због тога је мобинг у војној средини, а нарочито у земљама у којима је армија традиционално затворена и ригидна средина, био недодирљива тема. Сада се отвореније и критичније говори о војсци, јер су промене укупне друштвене околности – каже аутор књиге.

Мобер и жртва у „окршају”

Професор појашњава да у свакој војној средини постоје индикатори који појачавају сумњу да у неким јединицама постоји мобинг, али га командни врх не препознаје или свесно скрива, због рејтинга јединице. Он наводи пример да се то углавном односи на појаве напуштања војне службе, дискретне смене у командној структури, перманентне ударе команданта на одређене, често увек исте појединце и остале појаве.

– Због ригидности војне комуникације мобинг се у војсци камуфлира тако да се тешко на време идентификују и мобери и жртве. Мењањем општег приступа према мобингу у армијској средини, обелодањивањем

сваког случаја и организацијом истраживања отвориће се могућности за стручну и научну обраду феномена за који наука и струка имају адекватно оружје и лек – наглашава др Чолаковић и истиче важност препознавања карактеристика мобера, као и тзв. имитатора мобера.

– Мобер је појам који означава старешину који психички злоставља своју жртву и личност психопатске конституције. То су мање способне, моћне особе у војној хијерархији, без капацитета за љубав, радост, игру, давање и дељење. Психопата може да има висок коефицијент интелигенције, али му он помаже и да се понаша као симпатична, шармантна или опрезна личност. Неки отворено испољавају агресивност, али је највише оних који се сврставају у категорију „латентно-агресивних личности“. Због одсуства савести његов основни мотив је извлачење користи за себе ради задовољења својих патолошких на-

гона. Такође, мобер је карактеристичан по егоцентричности и упадљивој нарцисоидности коју манифестује. Мобер очекује и да га поштују као изузетног без адекватних постигнућа. Имитатори мобера подржавају „мобер-представу“ и вребају следећу прилику да злостављају жртву да би у томе нашли духовну храну за себе – наводи професор.

Иако су главни актери мобинга мобер и жртва, због специфичности војне средине они су ретко сами, те у њиховом „окршају“ суделују и многи чланови војног колектива.

– Како би мобер био што успешнији око себе окупља одређене људе који представљају групу за подршку. С друге стране, на супрот њима налази се жртва мобинга о чијем психолошком профилу постоји низ предрасуда. Једна од њих је да су жртве неспособне старешине, слабићи, „свадљивци“ или „зановетала“. Међутим, у највећем броју случајева, жртве су међу

најспособнијим кадром. Они су мотивисани за војни позив, имају висок мотив за постигнућем и воле свој посао. То су поштене старешине, које се строго држе војних прописа. У радном веку су више пута награђивани и похваљивани, а имају високо развијено осећање за социјалну правду. Настоје да се приклоне ирационалном уверењу, да је правда увек достижна и углавном су то старешине високих моралних стандарда, с високо развијеном аутономијом морала, коју карактерише уважавање и придржавање друштвених и војничких норми. Када су изложене малтретирању и неправедној критици често улазе у моралну дилему да ли су добро обавили посао или су у нечему погрешили. Када су свесни да су оштећени, односно жртва, у сталном су ишчекивању да ће правда доћи кад тад. Међутим, ту греше и то их спутава да делују активно и енергично у својој одбрани – објашњава др Чолаковић.

Последице и превенција

Према речима др Радомира Чолаковића, последице мобинга разорне су за војни колектив. Стога превенција мобинга у војсци мора да подразумева и формирање антимобинг центра при генералштабу сваке војске.

– Мобинг ствара негативну психосоцијалну климу у војном колективу, свесна и војна дисциплина губе на квалитету, укупан психички имунитет колектива слаби а интензитет осећања припадности војном колективу опада.

Осим ових, постоје и последице мобинга на здравље жртве које су узроковане нападима на могућност адекватног комуницирања,

на могућност одржавања социјалних односа, затим нападе на личну репутацију, квалитет рада и њихово здравствено стање. Зато се правилно организованом системском превенцијом на нивоу војног колектива може знатно спречити мобинг или бар на време открити. У том смислу потребно је превенцију базирати на борби против

свих фактора који у војном колективу изазивају радни стрес, у који спада и мобинг. Осим примарних, секундарних и терцијарних превенција, постоји и идеја о формирању Антимобинг центра војске, једне врсте менталног сервиса, чији би задатак био усмерен на спречавање и санкционисање психичког малтретирања запослених у војсци. У сарадњи са колегицом с Универзитета у Београду Јасном Вељковић радимо на реализацији ове идеје и на изради теоријско-практичног оквира за спречавање мобинга у војсци – каже професор Чолаковић.

Како наглашава наш саговорник, циљ и задатак Антимобинг центра био би, пре свега, спречавање и заштита припадника војске од мобинга, што би допринело унапређивању заштите менталног здравља припадника војске.

– Остали задаци Центра су унапређивање метода и квалитета рада старешина на командним позицијама кроз процес војне обуке, спречавање психичког злостављања припадника војних јединица на свим нивоима, подизање нивоа свести, развијање сензибилитета за проблем мобинга, едукација припадника војске о мобингу према Програму едукације припадника војске за спречавање мобинга у војној јединици, борба против предрасуда о мобингу итд. Стручни кадар у војсци такође треба подучити и оспособити да препозна прве симптоме и основне развојне фазе мобинга у војној јединици, да препозна мобера и жртву и да зна да пружи „прву помоћ“. Међутим, у борби против мобинга у војној средини не треба да будемо занесењаци и да мислимо да се та појава може апсолутно искоренити, јер део феномена мобинга, његовог настанка, формирања, развијања и испољавања лежи у људској природи. С друге стране, адекватним превентивним мерама треба развити квалитет свести о психотоксикологији мобинга, који ће код припадника војске развити ниво свести и осећање одговорности да се свако малтретирање другог може схватити и као малтретирање управо њега самог – закључује професор Чолаковић. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Снимимо Горан СТАНКОВИЋ

МЕЂУ ЖРТВАМА МОБИНГА И ВОЈВОДА ПУТНИК И ГАДАФИ

Професор Чолаковић наводи два, мање позната, примера мобинга у историји.

– Војвода Радомир Путник је био жртва мобинга. Нико регенту Александру не би замерио што је сменио онемоћалог војводу, али је Путника погодило то што је сазнао за смену од благајника, а не званичном депешом. Пред смрт је исказао незадовољство поводом овог чина и рекао: – *Много сам ђашио и много сам мучен. Али све ђрашијам, све заборављам. Само ме боли ђо шћо сам са ђоложаја начелника шћаба Врховне команде уклоњен онако, како ја ни свог рђавог ђосилног нисам ђерао наџраг у команду. Да, ни ђосилног добар официр не ђера од себе овако и на овај начин. А мене, ђек мене су уклонили као најгорег, јер је шћребало неко да ђлаџи цех. И ђо ме боли и болеће ме до гроба.*

Пуковник Муамер ел Гадафи, председник Либије, такође је био жртва мобинга. Када је дипломирао 1965. године послат је на даље војно усавршавање у Велику Британију, у Краљевску војну академију Сандхурст. Током четворомесечног боравка на Академији британски официри су га, према његовој изјави, систематски малтретирани. Један од официра му је постављао низ питања која су вређала његова национална осећања.

Спасавајући живот унесрећене жене, командир вода у Првој бригади Копнене војске није устукнуо пред избезумљеним нападачем. Излажући живот оштрици ножа, исказао је одлучност и храброст, особине које треба да красе све припаднике Војске Србије, и заслужио поштовање и своје јединице и јавности.

ВИШЕ ОД ВОЈНИЧКЕ ВРАЛИНЕ

Јесење јутро 5. новембра старијем воднику Ивану Ристићу, командиру стрељачког одељења 11. пешадијског батаљона Прве бригаде Копнене војске у панчевачкој касарни „Стевица Јовановић“, ничим није наговештавало да ће тога дана бити сведок и актер крвавог догађаја.

– Спремао сам се на службени задатак у Нови Сад – започиње причу старији водник Ристић. – Преко пута капије касарне одржавао се вашар. Било је много трговаца и људи на улици. Док је дежурни прегледао возило којим је требало да кренемо, посматрао сам људе. Спазио сам човека који свом силином удара неком мотком жену по глави. Нисам веровао шта видим... Како се мотка поломила, човек је пришао паркираном ауту, узео нешто из њега и поново насрнуо на жену која је лежала на земљи. Видео сам да у руци држи нож. Избезумљено је оштрицу зарио у њено тело неколико пута. Људи који су се тискали околу нису реаговали. Незаинтересовано су посматрали сцену и окретали главу од крвавог призора. Можда из страха... Жена је вриштала, али помоћи ниоткуда – присећа се он.

– Нисам много размишљао... Потрчао сам из возила и, чини ми се, у неколико корака претрчао пут, па се бацао на нападача. Кроз главу ми је пролазила само једна мисао – да му што пре одузmem нож. Обојица смо пали на земљу. Успео сам да га савладам, да седнем преко њега и да му коленом једне ноге притиснем руку с ножем. Пролазници и даље нису реаговали. Притрчали су мој возач десетар Јован Ђокић и заставник Горан Васић, командир страже. Помогли су ми да га подигнемо на хаубу паркираног аутомобила. Тек тада је неко позвао хитну помоћ и полицију. Из касарне је дошла војна хитна и помогла избоденој жени. Ми смо избезумљеног нападача, закрвављеног погледа, држали све до доласка полиције.

– Никада до сада нисам видео такав поглед човека, поглед убице. Не могу да заборавим ни бледо лице и крваво тело несрећне жене – огорчено каже Ристић и додаје да у тим тренуцима није размишљао о могућим последицама, поготово не о себи, својој породици, ћеркицама, већ само како да спасе људски живот.

– Покушавам да разумем људе, цивиле, који из страха за сопствени живот нису покушали да спрече нападача. Нас у униформи, ипак, нешто додатно обавезује да не презамо пред опасношћу. Тако би поступио сваки припадник моје јединице, без двоумљења – убеђен је старији водник Иван Ристић, подофицир Војске Србије чији је чин достојан дивљења. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Старији водник Иван Ристић, командир стрељачког вода у 11. пешадијском батаљону Прве бригаде, рођен је 1978. године у Лесковцу. После завршене Средње стручне војне школе за подофицире у Пожаревцу, 1999. године упућен је на тадашњу граничну караулу „Дебрња“, код Шида, у којој је, на дужности командира одељења, вода и карауле, провео седам година. Од 2006. године службује у панчевачкој касарни „Стевица Јовановић“. У браку је од 2004. године и отац је две ћерке – тринаестогодишње Јоване и деветомесечне Миле.

ИСТОРИЈСКИ АТЛАС ЈЕДИНИЦЕ

Спомен-соба Мешовите артиљеријске бригаде представља спону између артиљерије каква је била у време стварања и српске артиљерије данас. Она је посвећена свим артиљерцима и артиљеријским јединицама који су у прошлости на било који начин дали допринос развоју артиљерије или успеху српске војске у биткама, које су пресудно утицале на коначни исход ратова", рекао је мајор Славиша Врбић, референт за односе с јавношћу у тој бригади, чијом заслугом је спомен-соба настала, и који о њој радо прича свима који посете јединицу. Испричао ју је и нашој екипи.

Од трешњиног топа

А прича о артиљерији на простору Србије почиње у 15. веку и везује се за деспота Ђурађа Бранковића, који је ради заштите Смедеревске твр-

ђаве из Дубровника увезао топове ливене у бронзи. Не постоји реплика топова из тог периода, али се у спомен-соби чува једно ђуле као подсетник на доба у коме су се рађале српске тобције.

У делу спомен-собе посвећеном 19. веку и српским устаницима изложена је реплика Карађорђевог топа. То занимљиво оруђе, направљено од трешњиног дрвета, коришћено је у биткама за време Првог српског устанка.

За артиљерију на овим просторима значајно је постојање Тополивнице, која је до средине 19. века била у Београду, а после се због безбедносних разлога и на захтев српске војне команде сели у Крагујевац, колевку српске индустрије. У тај град, на молбу Главне војне управе, а уз одобрење француског цара Наполеона Трећег, 1853. године долази Шарл Лубрије и почиње ливење топова.

СПОМЕН-СОБА МЕШОВИТЕ Артиљеријске бригаде

Спомен-соба ове бригаде, која се налази у Касарни „Мија Станимировић“, другачија је од осталих. Посвећена је свим артиљеријским јединицама које су постојале на простору Србије, али и појединцима заслужним за развој тог рода у нашој земљи. И шире, она је историјски атлас артиљерије још из 15. века.

Наредне три деценије Србија производи топове који су били у рангу водећих сила, а пред крај 19. века, уз домаће топове, увезене су и прве батерије пољске и брдске артиљерије из Француске.

Српска војска није узимала без резерве све што јој је пружано. Оруђа су тестирана пре увођења у употребу. Остало је забележено да су српски војници како би тестирали точкове новог оруђа, топове закачили за коњску запрегу, а затим би их вукли по железничким шинама, не би ли установили да ли могу да издрже транспорт до бојног поља.

Значај артиљерије у српско-турским ратовима

Посебан значај српске артиљерије био је у српско-турским ратовима.

Из тог периода истиче се битка на Шуматовцу, када су са српском војском ратовали и руски добровољци. Успеси у овим биткама инспирисали су руске класике за компоновање Словенског марша, односно лика Вронског у чувеном Толстојевом роману „Ана Карењина“.

Део спомен-собе посвећен је школовању артиљеријског кадра, које започиње у 19. веку, и настанку Артиљеријске школе. Најсветлије артиљеријске узданице који су завршили ту школу биле су тројица од четворо српских војвода. То су војвода Радомир Путник, који је касније постао начелник штаба српске војске, војвода Степа Степановић и војвода Живојин Мишић.

Почетак 20. века обележило је и увођење верске службе у артиљерији. У Службеном војном листу од 15. јула 1901. према старом календару објављено је: „Према највишем решењу Први Брдски артиљеријски пук славиће 17. јула ове године у Алексинцу на дан Огњене Марије своју славу као успомену на дан када је Брдска артиљерија установљена.“ Од 2016. године нишки артиљеријци обележавају ову славу.

Данас, одмах поред улаза у богослужбени простор стоји спомен-табла, на којој се налази списак имена свих погинулих војника и војних обвезника данашње Артиљеријске бригаде, али и њених претеча.

Онима који посете спомен-собу мајор Врбић радо прича о бици о којој артиљеријци с поносом говоре – Кумановској, која је трајала 24 сата и током које је заплешено 150 турских топова. Ипак, највише пажње посвећује Првом светском рату. Пред Колубарску битку Тополивница у Крагујевцу морала је, због погрешне савезничке испоруке, да преправља свако артиљеријско зрно.

То време има и своје хероје. Наредник Љубо Главинић оглушио се о наредбу војводе Степе Степановића да се преко албанских планина не носи артиљеријско оруђе и, ипак, понео свој топ. Из њега је чак и дејствовао након што му је шиптарска заседа убила војника. Војвода Степа га је за то казнио, али је по доласку војводе Мишића на чело српске војске, за показано херојство, унапређен и одликован Карађорђевог звездом.

Најсјајнији датум српске артиљерије у Првом светском рату био је 14. септембра 1918, када је почела припрема за пробој Солунског фронта. Тада су српска и савезничка артиљерија 24 сата дејствовале на непријатељске положаје и тако омогућиле коначно ослобађање Србије и краја рата. Данас се тај дан слави као Дан артиљерије и Дан Мешовите артиљеријске бригаде.

Униформе из два рата

Спомен-соба Мешовите артиљеријске бригаде припремана је више година. Поред историјских докумената, фотографија и слика везаних за историју артиљерије, посебну пажњу привлаче бројне реплике оруђа. Део поставке чине и униформе. Може се видети униформа артиљеријског капетана прве класе из Првог светског рата. Њен оковратник је црн, испод златне подлоге на чиновима је такође црна боја, као и по средини рукава. Ту је и униформа капетана НОВЈ из Другог светског рата.

Међу експонатима налази се и реплика ратне заставе Мешовите артиљеријске бригаде, додељена 2006. године приликом њеног формирања, а чији се оригинал чува у Војним музеју.

Спомен-соба није окренута само историји и великим делима учињеним током ратова, већ она слави и помиње сва она дела везана за садашњост јединице. У њој су изложене фотографије које одсликавају рад Бригаде у све три мисије, попут артиљеријских бојних гађања, ангажовања у мултинационалним операцијама и цивилно-војна сарадња.

Своје место у историјском атласу јединице има и 2011. година, када је чак 67 припадника Мешовите артиљеријске бригаде потписало доноску картицу. ■

Тијана ГУБЕРИНИЋ

ГЛОБАЛНЕ КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ

ПЛАНЕТА У ОПАС

Опасност од честих временских непогода из годину у годину је све чешћа. Због пораста глобалне температуре за само један Целзијусов степен број урагана повећан је за око 30 одсто. Да би се у том погледу нешто променило набоље и стање поправило потребно је повишену температуру мора и океана спустити, што неће бити нимало лако ако се настави даље загревање атмосфере гасовима с ефектом стаклене баште, чији је утицај на живот наше планете све погубнији.

Недавно најављену конференцију за штампу америчке свемирске агенције НАСА свет је дочекао с великим нестрпљењем, понајпре због тога што је у тој најави, између осталог, речено да ће група научника саопштити податке од изузетног значаја за досадашња, али и за будућа истраживања васионског простора коме припада и наша планета.

И, заиста, вест која је том приликом обзнањена тичала се изузетног сазнања међународног тима астронома, који је у нама блиском свемирском окружењу открио систем са седам земљоликих планета које круже око патуљасте звезде „Трапист-1“. Научници се надају да ће у блиској будућности моћи спектроскопским путем да испитају и атмосферу неких новооткривених планета како би проценили да ли на њима постоје услови за настанак и развој живих бића.

Ваља рећи да у потрази за потенцијалним ванземаљским облицима живота научници досад нису дошли до већег открића од тог. Поменути васионски систем удаљен је од нас 39 светлосних година, што у космичким размерама не представља велико растојање.

дана касније (4. новембра 2016) „Париски климатски споразум“, који је у суштини договор о неизбежном спасавању наше планете, ступио на снагу, па је то умногоме охрабрило скептике који су тврдили да 195 нација, због супротстављених интереса, нису у стању да се усагласе у било чему.

Један од услова за ратификацију „Париског споразума“ био је да најмање 55 земаља (које загађивању атмосфере заједно доприносе око 60 одсто) пристане на то, а други да тако значајан документ о климатским променама буде оверен у Европском парламенту, што је, на сву срећу, учињено 5. октобра 2016. године.

Од велике важности било је и то што су се међу земаљама потписницама „Париског споразума“ нашле Сједињене Америчке Државе и Кина, које заједно емитију око 40 одсто гасова с ефектом стаклене баште, због чега ће последње три године бити упамћене по томе да су најтоплије у историји наше цивилизације.

Екстремне временске појаве

Тако кратак пут од усвајања једног међународног споразума до његове правоснажности (мање од годину дана) досад није забележен. То је уједно тријумф дипломатије, али и политичке воље да се данас нешто уради за добро генерација које долазе.

С тим у вези у граду Маракешу (Мароко) крајем прошле године (од 7. до 18. новембра) одржана је 22. глобална климатска конференција, на којој се разговарало о политичким, техничким и финансијским аспектима достизања циљева, према којима би пораст глобалног загревања наше планете требало да буде мањи од два степена Целзијусова у односу на преиндустријско доба, уз тежњу да се ограничи на само један и по степен.

А када већ помињемо загревање Земље, ваља одмах рећи да све више температуре на глобалном нивоу и екстремне временске појаве као последица загревања пла-

НОСТИ

Мучно преговарање деценијама

Недавно откриће групе међународних научника велики је корак у трагању за одговором на питање јесмо ли сами у свемиру, тако да није више питање да ли ће, већ када ће бити пронађена нека нова Земља.

Но, будући да се нама најближа егзоплана (назив за небеска тела изван нашег Сунчевог система) налази на удаљености од 4,2 светлосне године и да би летелица коју бисмо данас послали стигла до ње за отприлике 70.000 година не оставља никакву наду да би сусрет са ванземаљцима икада био могућ. Зато ће научници да наставе да истражују бесконачни космички простор, али ће нам истовремено саветовати да ни једног тренутка не сметнемо с ума да нашу планету треба сачувати не само за себе, него и за многе генерације које ће доћи из нас.

Изгледи за успех у погледу очувања Земље за наше потомке посебно су повећани када је 12. децембра 2015. у Паризу, после мучног преговарања дугог нешто више од две деценије, постигнут глобални консензус о споразуму за успоравање климатских промена. Безмало годину

НАЈВЕЋИ ТЕЛЕСКОП НА СВЕТУ

Радио-телескоп „АЛМА“, заједнички пројекат Европске свемирске опсерваторије и сродних установа САД, Канаде и Јапана, постављен је на скоро 5.000 метара надморске висине у пустињи Атакама (Чиле). Захваљујући прецизним „очима“ (антенама), чији се рад заснива на емитувању светлосних и инфрацрвених зрака, научници ће добијати слике из дубине васионског простора до којег досад ниједан телескоп није могао да допре.

Локација за постављање телескопа није случајно изабрана. Чилеанска пустиња Атакама једно је од најсувљих подручја на планети. Ту је годишњи просек падавина само три милиметра по квадратном метру, а догађало се да не падне ни кап кише дуже од 40 година.

Вредност тог система превазилази милијарду и по долара. Он ће омогућити да се за корак приближимо одговору на дуго постављано питање: Да ли смо сами у универзуму?

нете показују да ће човечанство осетити ефекте климатских промена пре него што се очекивало.

Према истраживањима, минута година била је најтоплија откако се обављају модерна мерења и трећа заредом која је оборила тај неславни рекорд – саопштила је Светска метеоролошка организација на глобалном самиту о клими, одржаном у Мароку. Температура је прошле године за 1,2 степена Целзијусова била виша него у периоду пре индустријализације, што се углавном приписује човековој активности, односно прекомерној емисији штетних гасова с ефектом стаклене баште.

Мора и океани поднели су већи део терета глобалног загревања и већ су достигли максимум могућности у погледу заштите планете од брзог раста температуре, будући да су корали у великој мери оштећени или су изумрли, а рибљи фонд стално и убрзано опада. Непосредне

последнице свега тога осећају и људи, и то у виду екстремних временских услова, укључујући и урагане (какав је, рецимо, „Ел Нињо“).

Океане третирају као болеснике

У последњих педесет година светска мора и океани били су веома снажан савезник у борби против глобалног загревања, апсорбујући чак 93 одсто угљен-диоксида насталог у атмосфери људском активношћу. А да океани нису то амортизовали, раст планетарне температуре био би знатно већи. Према грубој процени Међународне уније за заштиту природе Организације уједињених нација, да није било мора и океана да нас штите нижи делови атмосфере били би топлији и до 36 степени Целзијусових. Ако се садашњи темпо раста глобалних температура настави, огромна водена маса на

Земљи ће се до краја века загрејати за један до четири Целзијусова степена.

У студији у чијој су изради учествовали научници из 80 земаља посебно се наглашава сазнање према коме је један од највећих проблема то што целе популације појединих морских врста мигрирају ка Земљиним половима, трагајући за пределима који су хладнији и погоднији за живот и опстанак. Занимљиво је и то што се та кретања (миграције) одвијају готово пет пута брже него што се животиње које обитавају на копну крећу ка северу планете. А кад је реч о рибљим јатима, њихове селидбе могле би у доброј мери да дестабилизују светско рибарство, што се већ дешава у појединим деловима југоисточне Азије и приобаља источне Африке.

Прогнозе су посебно забрињавајуће када је реч о коралним гребенима, који за многе земље представљају снажан ослонац екотуризма. Према неким истраживањима предвиђа се да би до 2050. године пораст температуре океа-

ПОДСТИЦАЊЕ БОЛЕСТИ

Климатске промене негативно би утицале на привреду и подстицање разних болести, посебно маларије, што би до 2030. године још више осиромашило готово 100 милиона крајње сиромашних становника наше планете.

У извештају објављеном уочи Самита Уједињених нација одржаном у Паризу пре две године указује се, осим тога, и на различито деловање глобалног загревања на сиромашно становништво које није припремљено за климатске шокове, као што су подизање нивоа мора или велике суше. Зато је једно од суштинских питања на Самиту у Паризу било како помоћи сиромашним државама у погледу ублажавања неизбежних последица.

СКУПЉАЊЕ ШТЕТНИХ ГАСОВА

У Норвешкој, тачније у њеној престоници Ослу, недавно је обављено прво тестирање скупљања штетног угљен-диоксида који се ослобађа услед паљења отпада. Успешним експериментом у главној градској електрани за сагоревање отпадног материјала приказана је метода апсорпције већине угљен-диоксида. У електрани која отпад претвара у енергију спаљује се кућни и индустријски отпад који не може да се рециклира. Енергија која се добија из тог процеса користи се за загревање станова.

У свету постоји око 700 таквих електрана, али технологија за апсорпцију и складиштење угљен-диоксида засад је веома скупа. Зато Норвешка разматра могућност изградње већег објекта за апсорбовање угљен-диоксида до 2020. године. Штетни гасови би затим били пребачени у Северно море и упумпани у налазишта нафте и гаса, што би повећало њихове резерве.

на могла да доведе до такозваног избељивања готово свих коралних гребена, јер би алге које им дају боју масовно напустиле корале, остављајући их да гладују.

Према тим обесхрабрујућим предвиђањима и људи који живе у близини мора и океана могли би да буду изложени већем ризику од настанка различитих болести, јер се патогене бактерије брже шире у топлијим условима. И опасност од чешћих урагана и осталих временских непогода била би знатно повећана, јер би већ сада раст глобалне температуре за само један степен повећао број урагана за око 30 одсто.

Да би се прилике у том погледу промениле и стање поправило, велики број научника сматра да мора и океане треба третирати као болеснике, чију повишену температуру ваља спустити. А то неће бити нимало лако ако се настави даље загађивање атмосфере гасовима с ефектом стаклене баште, чији је утицај на живот наше планете све погубнији. ■

Влада РИСТИЋ

НЕОДГОВАРАЈУЋА ПРЕВЕНЦИЈА ТЕРОРИЗМА

Пише проф. др Милан МИЈАЛКОВСКИ

Прошлог месеца, координисаним нападима курдско-арапских војних састава, уз подршку САД, сиријски град Рака, престоница самопроглашеног „калифата“, ослобођен је од терориста. С обзиром на сазнања о томе да су цихадисти у том граду израђивали планове за терористичке нападе у иностранству, укључујући и оне у западнохришћанским земљама, несумњиво је реч о великој победи глобалне антитерористичке коалиције. Међутим, регистрована злочиначка испољавања исламистичких терориста на Западу у октобру, посебно најављене противтерористичке мере и активности у појединим земљама, указују на то да победа у Раки неће битно утицати на смањење претњи.

ПОГУБНЕ ПО

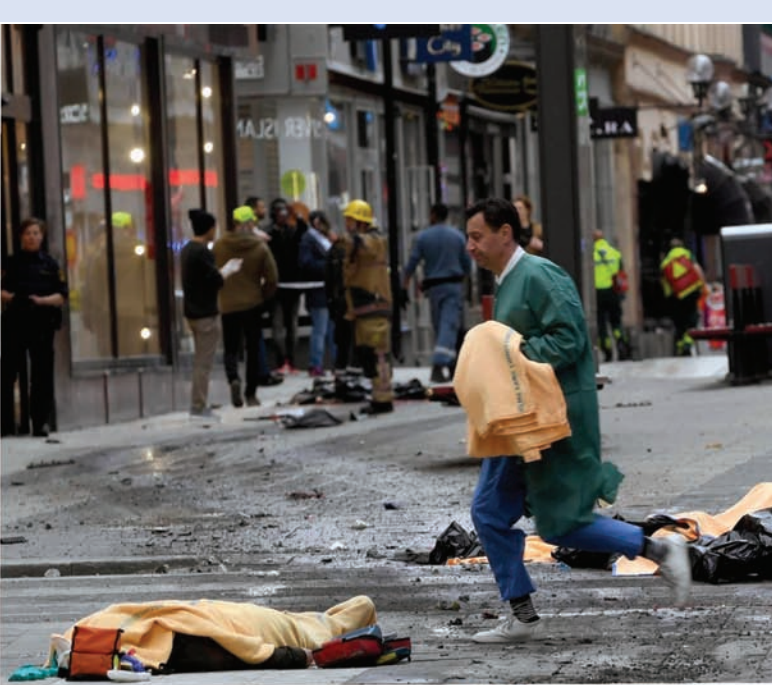
У терористичком смислу октобар је био „уобичајен“, попут свих у претходном периоду. Почео је злочиним у Француској, а окончан терористичким нападом у САД.

Мушкарац стар тридесетак година, узвикујући „Алаху акбар“ (Бог је велики), напао је ножем пролазнике на железничкој станици Сен-Шарл у Марсеју, усртивши две жене, после чега су га убили припадници француске полиције.

Министарство правде САД саопштило је (7. октобра) да је уз помоћ тајног агента Федералног истражног бироа (ФБИ) осујећен план напада у име такозване Исламске државе (ИД), који је укључивао бомбашки напад на Тајмс сквер и метро, а један од тројице ухапшених акцију је најављивао као нови 11. септембар (тог датума 2001. године, исламистичка терористичка Ал Каида извела је синхронизоване самоубилачке нападе на циљеве у САД).

Би-Би-Си наводи да су ухапшени мушкарци у САД, Пакистану и на Филипинима. Шеф британске контраобавештајне службе МИ-5 Ендрју Паркер упозорио је (средином октобра) да се Велика Британија налази пред најалармантнијом претњом исламистичких екстремиста, који настоје да изведу масовне нападе, за које је често потребна припрема од само неколико дана. Он је додао да такав ниво претње никада није видео у својој каријери, која траје 34 године, и да је Британија осујетила 20 планираних напада у протекле четири године, а у прошлих седам месеци спречено је седам исламистичких напада.

Специјалне снаге немачке полиције ухапсиле су (31. октобра) Сиријца (19) због сумње да је припремао терористички напад у Немачкој, а Узбекистанца (29), дошао у САД 2010. године, узвикујући „Алаху акбар“, извео је терористички напад возилом „пик-ап“ на цивиле на бициклистичкој стази на Менхетну у Њујорку (31. октобра), убивши осморо људи.

СЛЕДИЦЕ

У вези с појачавањем одбране Запада од исламистичког тероризма, јавност је сазнала да је 1. октобра у Аустрији ступио на снагу „Закон о забрани покривања лица“, којим је та земља забранила бурке („Свако ко у јавности носи одећу која му покрива лице може бити кажњен с највише 150 евра. Ако особа на захтев полиције открије лице, неће бити изречена казна, али ако то не учини биће ухапшена ради утврђивања идентитета“).

Данска је 6. октобра наговестила да ће се придружити осталим европским земљама које су забраниле покривање лица и ношење никаба и бурке (Француска, Белгија и Аустрија имају „Закон о забрани бурке“), напомињући да се предлог закона не односи ни на једну вероисповест.

Иако је у Француској већ две године на снази ванредно стање ради отклањања терористичке претње исламиста, та земља је 3. октобра још појачала своју одбрану. Наиме, усвојила је „Закон против тероризма“, који полицији и осталим антитерористичким снагама даје комплекс проши-

рених овлашћења, поред осталог да претражују стамбене објекте, изричу казне кућног притвора и затварају места религијског обожавања на шест месеци (џамије, цркве и сличне објекте), уколико се установи да су проповедници подстицали нападе или глорификовале тероризам.

Пооштравање закона

Поређењем обима и карактера терористичке претње исламиста Западу и противтерористичких мера западних земаља, може се констатовати да се многе западне демократије, суочене с могућношћу да бирају између слободе и сигурности ради отклањања терористичке претње, опредељују за другу опцију, која подразумева пооштравање закона, на штрб грађанских права и слобода.

Први корак у том смислу учиниле су САД после доживљеног „црног септембра“ 2001. године (усвојиле су „Патриотски закон“, који је тада наишао на негативну реакцију у западноевропским земљама), а данас смо сведоци да многе европске земље које су доживеле сопствени „црни септембар“ усвајају сличне законе, уз већинску сагласност становништва.

Сврха усвајања таквих закона представља давање изузетно широких овлашћења полицији и обавештајним службама, чијом применом би омогућиле државним институцијама потпун увид у животе грађана, укључујући и приступ најинтимнијим информацијама. У том смислу, треба имати огромне техничке могућности за примену закона (компјутери, интернет, прислушкивање и прикривено осматрање осумњичених), као и знатно увећано право притвора. Стога, приватност личне поште, дома и претпоставка да је свако недужан док се супротно не докаже, дакле основна људска права, као да постају реликт прошлости.

Тешко је поуздано установити шта пресудно утиче на такво њихово прилично панично сучељавање с тероризмом. Ипак, расположива сазнања указују на својеврсну контраверзу, с једне стране, на адекватну ефективност и ефикасност њихове обавештајне компоненте, и с друге стране, на извесна недопустива пропуштања њихове опште (пре свега, политичко-социјалне) противтерористичке превенције. Заправо, упозоравају на погубност по националну безбедност због занемаривања узрока исламистичког тероризма, што има за последицу извесно обезвређивање противтерористичких напора и резултата обавештајне компоненте.

Општа последица јесте енигматично стање – обавештајна компонента државе-жртве правовремено открива (региструје) и успешно надзире противзаконито деловање оперативних (формираних) терориста и, наравно, у сарадњи с полицијом и правосуђем, учествује у њиховом онеспособљавању. Верује се да истовремено информисе врховни менаџмент матичне државе о узроцима тероризма који доводе до „производње“ рекспектабилног контингента терориста, који је врло тешко ефикасно надзирати и онеспособљавати обавештајно-оперативним мерама и активностима.

Сурова безбедносна пракса чак упозорава да ни проширена овлашћења професионалним противтерористичким снагама (да осумњиченима за симпатије према теро-

ристима ограниче кретање, детаљно испитују особе проверавајући њихов идентитет на лицу места без претходног одобрења судије, лишавање слободе осумњичених без одобрења судије, претресање куће, станова и превозних средства осумњичених без судског налога, затварање објекте где се заговара тероризам...) не обезбеђују оптималну заштиту матичне државе од насиља терориста.

Најефикаснија одбрана

Студиозна анализа поменутог упозорења врховног британског контраобавештајца несумњиво би идентификовала узроке (објективне и/или субјективне) који „производе“ исламистичке терористе, чија је оперативна способност запрепашћујућа – могу да изведу масовне нападе, после припрема од неколико дана. Вероватно, до сличних закључака би се дошло и у осталим западним демократијама.

Подсетимо се да у групу објективних узрока у одређеној држави, који могу представљати пресудан и преовлађујући мотив да се незадовољство појединца/колективитета претвори у акционо терористичко деловање ради мењања таквог неподношљивог стања, пре свега, спадају недемократско уставно уређење, неодговарајуће регулисано етничко, национално и верско питање, социјална неправда, корупција, организовани криминал, неодговарајућа спољна политика, страховлада, расна дискриминација и геноцид.

Насупрот њима, субјективни узроци тероризма као главни мотив који појединца/колективитет покреће на тероризам идентификују субјективну процену идеолога и вођа терориста о томе да статус друштвене групе коју они „штите“ није задовољавајуће решен у дотичној држави, те да га је могућно мењати набоље применом тероризма. Таква процена постаје потпуно ирационална када отпочну припреме за њено насилно остваривање, уместо да се она јавно презентује и размотри на легалан и легитиман начин. У вези с тим постоје бројне илузије, првенствено да је тероризам најцелисходнија, најбржа и једина алтернатива.

Постоје релевантна сазнања о томе да субјективни узроци пресудно утичу на појаву исламистичког тероризма, независно од друштвеног уређења одређене државе. Иначе, исламизам се односи на политичке идеологије које потичу од муслиманских фундаменталиста, а који верују да ислам није само религија већ и холистички систем који ствара политичке, правне, економске и социјалне основе друштва. „Исламиста“ је појам који широко користе западни аналитичари како би означили радикале на екстремном крају фундаменталистичког спектра који су се определили за тероризам. Међутим, „исламизам“ није синоним за „тероризам“, а најзагриженији исламисти најчешће се називају салафистима.

Салафизам (арапска реч „салаф“ значи преци или пређашње генерације) означава ону фундаменталистичку верзију ислама коју су, наводно, прихватиле прве генерације муслимана. Вера је превазилазила разлике. Салафизам је често синоним и за вахабизам. Салафијско учење/школа у исламу сматра да се муслимани морају вратити једноставности и јединству какво је постојало у најра-

нијим данима ислама. Зато муслимане других учења/школа у исламу сматра вероодступницима, а грађане других вероисповести неверницима. У складу с тим, све њих позива да прихвате њихово учење, а уколико одбију такву могућност, ризикују да буду убијени. Наиме, позив не подразумева добровољност, већ примену свих облика насиља (и терористичко) ради принуђавања „отпадника и неверника“ да прихвате њихово виђење стварности. Поуздана потврда тога представља владавина салафиста у ИД (2014–2017), у којој онај ко се против њиховој владавини јесте отпадник или неверник, односно непријатељ.

Различито схватање суверенитета

За потпуније разумевање деловања салафиста посебно треба имати на уму то да се схватање суверенитета у исламу знатно разликује од поимања суверенитета које доминира европском (и не само европском) традицијом. Сувереност, као својство које означава врховну власт, у исламу припада искључиво Богу. Исламска политичка и правна теорија сматра Бога носиоцем највише власти, врховним и јединим законодавцем, односно Алах своју апсолутну сувереност исказује преко Божијег закона садржаног у Кур’ану и Сунни веровесника Мухамеда. Зато исламска држава мора бити заснована на Божијем закону, то јест шеријату, а Божији „представници“ на земљи могу управљати муслиманском државом само уважавањем тог закона. Исламски концепт суверености тежи да се комплетан живот верника регулише Кур’аном и Сунном и по томе се и исламска уставна пракса и концепт народног суверенитета, у већини случајева, битно разликује од европског схватања тих принципа.

Упркос томе, многе чињенице указују на то да западнохришћанске земље суочене с оскудицом радне снаге нису узимале у обзир поменуте принципе приликом миграције и пријема више милиона муслимана на своју територију. Несумњиво, биле су превише самоуверене у супериорност свог система вредности, мултикултуралности и чврстину сопственог националног идентитета. Стога су се опуштено (комотно) односиле у вези с интегрисањем муслимана у своје друштво.

Вишеструке су негативне последице таквог њиховог односа према својим држављанима муслиманске вероисповести, концентрисани на одређене микролокације (муслиманске заједнице). Стога им се и догодила својеврсна друштвена дезорганизација, односно стање које одражава прекид друштвених спона, неусклађености у друштву и слабљење друштвене контроле. Заправо, изостале су превентивне социјеталне интегративне активности и то је допринело извесном маргинализовању муслиманских заједница. Њихова приоритетна заокупљеност и ангажованост ради јачања националне безбедности на уштрб појединачне и социјеталне безбедности створила је недефинисан простор за различите утицаје, који на неприхватљив начин мењају обичаје друштва и вредности као што су култура, религијски и национални идентитет.

Зарад заштите ислама

Такво друштвено пропуштање (недовољно успешан процес интеграције муслимана у друштвене токове) погодало је замаху салафиста у пропагирању сопственог екстремног учења међу муслиманима на Западу. Салафисти су успели, и још успевају, да радикализују рекспектабилан број муслимана, а део њих регрутују за терористич-

ко деловање „у име заштите ислама“. На то је у свом говору, 10. јула 2006, у британском парламенту упозорио државни секретар унутрашњих послова Џон Рид, оценевши идеолошку претњу Британији речима: „... људи који изводе терористичке нападе вођени су врло особитом и агресивном идеологијом. Заједничка црта која се провлачила кроз све терористичке нападе у последњој деценији била је тврдња починилаца напада да их предузимају у име заштите ислама...“.

Антитерористичка стратегија британске владе (2006) регистровала је потенцијалне факторе који воде ка радикализацији, али и потврдила да радикални појединци не морају обавезно да постану терористи (Countering International Terrorism: The United Kingdom's Strategy, Cm 6888, The Stationary Office, July 2006, p. 10.).

Издвојена су три главна фактора за разматрање: осећај огорчења и неправде, лична отуђеност или неповољан положај у заједници и изложеност радикалним идејама. Идентификован је такође широки спектар различитих проблема који могу да утичу на процес унутрашње и међународне радикализације, међу којима су: негативне последице глобализације, политика Запада према муслиманском свету, искљученост из друштвене заједнице и дискриминација и узори у одређеним личностима.

У складу с поменутиим сазнањима британска влада израдила је дугорочну стратегију за спречавање тероризма, позната под називом CONTEST, у којој су противтерористичке активности подељене у четири основне групе: „спречити“ (одражава владино веровање да треба отклањати неједнакости и недостатак могућности у Великој Британији и ван ње који доприносе радикализацији муслимана), „гонити“ (одвраћање оних који помажу тероризам), „заштити“ (борба идеја) и „припремити се“ (дугорочни процес интеграције муслимана и ефикасно спречавање терористичких напада).

Сличне антитерористичке стратегије усвојиле су многе западноевропске земље и наднационалне асоцијације чије су оне чланице (НАТО и ЕУ). Још је рано да се оцени ефикасност њихових покушаја да спрече радикализацију муслимана на сопственој територији, као и да својом агресивном спољном политиком према појединим муслиманским земљама не дају „крила“ салафистима.

Међутим, упозорење британског првог контраобавештајца Ендруа Паркера и забрињавајући садржај француског закона против терориста (људских права и слободе) указују да битан напредак у том смислу није постигнут. По свему судећи, тежиште антитерористичке борбе било је и сада јесте усмерено ка онеспособљавању формираних терориста (појачано и наметљивије присуство полиције у градским квартовима где живе муслиманске заједнице, присуство војске на улицама и обезбеђивању објекта...), уместо ка спречавању њихове „производње“ (ефикасним отклањањем објективних узрока оптимално спречавати и сузбијати субјективну ефективност и ефикасност салафиста).

Евентуално игнорисање свега поменутог допринеће да салафисти наставе успешну радикализацију муслимана и „производњу“ терориста, чије ће онеспособљавање ангажовањем полицијско-обавештајне компоненте бити све неизвесније. ■

С ПИСЦЕМ У ЛИЦЕ
ИВАНА ДИМИЋ

У ритму добре књиге

Од септембра је Медија центар „Одбрана“ обновио традицију одржавања књижевних вечери у Дому Војске Србије. Серијал сусретања са најпознатијим домаћим писцима назван је „С писцем у лице“. Прва гошћа, 23. септембра, била је Ивана Димић, добитница НИН-ове награде за најбољи роман у 2016. години – „Арзамас“, која се, како каже, не случајно одавала позиву за учешће јер је и она, према сопственим речима, такође војник – за српски језик, као и сваки писац.

Приликом пријема НИН-ове награде захвалили сте својим пријатељима и на небу и на земљи, родитељима и бројним писцима који су својим делима утицали на Ваш пут ка успеху. Награда Вам је отворила капију медијског простора. Какав је то осећај?

– Када је реч о НИН-овој награди, то је највећа књижевна награда у нас, Срба. Значајно је што привлачи толику медијску пажњу, не лично због некога ко је добије, него зато што је то начин да се слави књижевност, која је, бар за мене, једна важна духовна област за сваки народ и за сваку државу, јер негује језик – леп језик. Или би бар требало то да чини. Права књижевност томе тежи, јер је, по мом најдубљем уверењу, језик биће народа. Језик је идентитет. Дужност писца, који су слуге језика којим се изражавају, јесте да се о њему старају. Језик на којем пишете одређује ваше биће као писца. Дакле, зато је важна НИН-ова награда, јер промовише и слави књижевност.

Велика медијска пажња врло је битна у данашње време када је људска мисао естрадизована, када су се вредности обрнуле наопачке и живимо у свету сужене свести и сиромашне духовности, и када су вам насловне стране новина испуњене ликовима који као да су дошли с дна неког романа Достојевског. Зато је важно да се обрати пажња на књижевност. А док траје избор за НИН-ову награду ви о томе читате у новинама, па ћете прочитати десет романа који су ушли у ужи избор, читате о писцима и све је то, у ствари, добро. Посебно што је, с једне стране, књижевност угрожена неписменшћу и тиме што данас свако пише и штампа књигу. Ипак, то не угрожава књижевност, јер она има фино сито – проток времена. За сто година све је очишћено од шунда и остају само најбоље књиге и најбоља уметничка и књижевна дела.

Обишли сте многе градове у земљи и региону, сусрели се с многим људима који су дошли да од Вас чују о књизи, о књижевности. Мислите ли да књижевности не губи свој ритам и да је људи осећају и прекознају?

– Морам да признам да сам била импресионирана бројем људи који читају књиге и разговарају о томе. Сада више немате метрополу и провинцију, јер су људи захваљујући медијским мрежама у току свих дешавања. Чак иако живе у неком малом месту, захваљујући интернету имају могућност да набаве књиге у електронском издању и да их читају. Врло су обавештени. Ми стално оперишемо предрасудама, о било чему. Мислимо да нико не чита. То није тачно. Људи много читају.

Некад можете да гледате неку слику и лобијете толико лепоте и да вас то учини лепшом особом. Тако и књига. Имате огромно богатство, светове који се отварају. Када уђете у свет књиге, он вас загрли, штити и чини спокојним. Можда је то најважније, као што каже старац Тадеј: „Имати мир у души и љубав у срцу”. Како ћете то постићи није важно. Можда књижевношћу, можда на неки другачији начин. Важно је само доћи до тога, каже за „Одбрану” добитница НИН-ове награде за најбољи роман у 2016. години.

Говориће о шунду који сѣално врши пресију у односу на књижевност.

– Они који читају врло добро разликују шунд. Познају књижевност и разумеју је. Људи воле да читају, као што воле да иду у позориште. Када би карта била 100 динара, ред би био као змајев брег, кроз пет улица. Људи хоће да гледају представе, занима их, воле, поштују. С највећим занимањем прате шта се дешава у било којој уметности. Ми смо осиромашили као земља и зато је култура на ниским гранама, али то је просто последица и рата и сиромаштва. Морамо мислити о томе шта ћемо јести. Али некад, мени се чини, да стих из „Суматре“, или из „Ламента над Београдом“, може да нас нахрани боље нег’ хлеб.

Да ли мислиће да нове технологије мењају културу, уметност уопште? Сматраће ли њихов утицај добрим или лошим?

– Мењају је свакако, али то је само другачији начин. Док год је људског рода, дотле ће бити и уметности. Зато што је уметник човек који ће да ствара, и биће као вода из камена, свеједно у ком облику се то појављује.

Иако су, на пример, мени стране друштвене мреже и не занимају ме, то што млади људи само гледају у те апарате не значи да нису квалитетни, часни, честити, дивни људи који ће се бавити било чиме на фини начин. Не значи да су они погубљена генерација само зато што се не понашају на начин на који ви то од њих очекујете. Они сада комуницирају помоћу виртуалне стварности, али њихова потреба за духовношћу је идентична.

Свака уметност има специфичност због које је незаменљива. Као што је и књига. И ја сам сигурна, без обзира на то како се ствари буду мењале и каква времена дођу, да ће увек постојати неко ко ће отворити књигу и читати, јер је посебан осећај да седите и читате, да имате књигу пред собом. Ја волим да читам. Узмите да прочитате Црњанског или Борхеса и нахраните се у духовном смислу.

Сваки човек има своју „хоризонталу“, основне мошће које мора да задовољи у животи, али постоји и оно духовно узрасћање – „вертикала“.

– Сваки човек има своје дарове, личне. Свако људско биће има хоризонталу, раван у којој живимо, и свако има духовност, неку своју вертикалу. Ви не можете, као што каже Емил Сиоран, пет минута да живите без вере. Ви у нешто верујете. Па и ако сте атеиста, ви верујете да Бог не постоји. Као људска бића ми функционишемо као homo religiosus и имамо потребу за духовношћу, која се развија. Како растемо и старимо, тако у нама та потреба расте.

Примећује се да и у Вашем роману „Арзамас“ постоји раздвојеност између духовне вертикале и хоризонтале стварности у којој обилавамо. Све оне ситуације на које сће се морали навикнути и с њима се носити, а донела их је болест мајке, у роману сће изнели на посебан начин, љун хумора. Да ли је хумор брана од боли?

– За књижевност нема много значаја да ли сам писала о смрти и болести своје мајке или сам писала о цвећу. То није важно. Важан је начин. То вас одређује као писца. Реченица. Ритам реченице. То је ниво књижевности. Увек

дајем пример – Достојевски је велики писац не зато што је написао да је студент убио бабу, јер то може да напише и писац најјефтинијег крими-романа. Он је велики писац из неких других разлога, што је могао да својим начином писања одведе до границе свемира. А то је књижевност.

Кажу да се у књижевности о мајци не може писати, да је то једна гранична и оштра тема, сама по себи опасна по књижевност, јер може врло лако да вас одведе у сентимент, на шта, са становишта књижевности, немате право. Друго, та тема, а још тако тегобна, о болести – деменцији, сама по себи јесте мучна. Када пишете о томе, морате имати у виду однос између писца књиге и читаоца. На тој релацији књига дише.

У роману хумор сам увукла у срце смрти из књижевних и личних разлога. Морате да будете љубазни према читаоцу, да га не малтретирате. Тему морате да обрадите тако да читаоцу дате даха, да му дате простора да дише, да је савлада, јер то се свих нас тиче. Ми смо сви деца, имамо мајке. То је универзална тема. И зато, да бих ја, као читалац, могла да читам такву књигу, важно је да она има у себи хумора, који је олакшава.

Роман „Арзамас“ сће писали седам година. Зашто толико дуго?

– Пруст је написао како функционише стваралаштво. Он каже: „Стварање не проистиче из познавања његових закона, већ из једне несхватљиве тамне моћи која схватањем не постаје већа.“ Имате писца који су врло продуктивни и пишу много. Ја спадам у оне који пишу мало. Ову књигу, коју можете да прочитате за два сата, писала сам седам година. Имам дуге периоде акумулације и врло брзу егзекуцију. Често се враћам и „дељем“ речи како би њихова музика била апсолутно тачна. То ће вам сваки писац рећи. Зато је поезија врхунац књижевности. У поезији песник је сужен, сабијен на страховито мали простор за речи и мора да их употреби тако да произведе музику, смисао и духовност језика на том малом простору. Најлакше је писати роман. Најтеже је писати поезију.

Будући да је „Арзамас“ склој прозе и драме, да ли је то у блиској вези с окружењем у коме се Ви сѣално налазиће – у једном шренућку заробљени у машини, када је то проза, а онда се нађеће у реалности, када користиће дијалог и оштрину речи?

– Роман је структуриран тако да се сукцесивно смењују прозни и драмски фрагменти. Он је, пре свега, фрагментаран, што није ново, јер то у теорији романа имате од 19. века. Већ је Бихнер писао тако. То није толико битно, али је ово испало као нека жанровска новина, романескно приповедање, зато што је тако сечено, на драмске и на прозне делове који се сукцесивно смењују. У првом делу је описано тих осам година болести, мајка и ћерка које живе заједно, а у другом месец дана пред смрт и смрт сама. То је структура романа. Сме-

њује се реалност, банална, у којој се живи и нека врста метафизичког промишљања јунакиње – ћерке, о животу. Моја идеја била је да интегришем цео тај доживљај, бављење том темом годинама у животу, па онда и у литератури. Писац пише само оно што га се тиче. Могу да тврдим из мог искуства и оног што сам учила на факултету да ниједан писац неће писати о нечему што га се не тиче. Јер ако ви, као уметник, не радите нешто што вас се много тиче, онда се неће тицати ни читаоца. Или како ми то у позоришту кажемо: „Неће пребацити рампу.”

Да ли писци претиче у дела најбоље од себе?

– Требало би. Сви се труде. Не само писци, сваки човек се труди најбоље што може. Да живи, па онда и да пише, или шта год да ради. Има дивна прича о томе како је један монах био у манастиру, на Атосу, у Хиландару и онда се исповедао код свога духовника. Стално би говорио: „Оче, ала сам пао”. А отац би му рекао: „Падни, па устани”. Следећи пут када би дошао, поново би говорио како је пао, на шта би му духовник поново одвраћао да устане. И тако, не зна се по који пут би долазио, а духовник би му увек говорио: „Падни, па устани. Падни, па устани.” То ми људи радимо, падамо, па устајемо. Није важно да ли је човек писац, читалац, лик у књизи, већ да живот има неки садржај, смисла. То је оно што се сви трудимо да постигнемо.

У поглављу „Новембар” пишете о томе колико се трудимо да будемо срећни или несрећни. Шта је од тога лакше?

– Лакше је да се трудите да вам буде добро, него да будете добри. И да вам је увек неко крив за вашу несрећу. И лакше је бити несрећан. То звучи парадоксално, али је тако. Има Борхесова реченица: „Твоје дужности су дужности свакога човека, да будеш праведан и срећан. Сам себе мораш спасти. Ако је шта преостало од твога греха, ја ћу га преузети на себе.” Дуго ми је та мисао звонила у глави и светлела као водиља. Дужност да будеш праведан и срећан! Лако је да човек буде неправедан и несрећан. Може да буде неправедан и срећан, може да буде праведан и несрећан. Ал’, гле, какав је тај задатак! Буди праведан и срећан!

Свако од нас има довољно разлога да сваког дана буде несрећан, од ујутру до увече. Али, хајде, будите срећни. Мислим да постоји један тренутак у животу када је то пи-

тање вашег труда. Кад је то питање умећа живљења. То је као задатак који човек даје себи. Народ каже: „Човек је сам ковач своје среће.” То је у младости потпуно неразумљиво. И мени је било. Како, када се све спољне околности сручују на тебе, како ћеш ти све то поднети? А онда дође тренутак када се, с годинама, човек доведе у склад са собом – усклади своје жеље и могућности. Онда може да налази срећу у разним тачкама свога дана. То онда акумулира, па кад удари нека тешка тегоба онда имате снаге да то издржите. Ако стално кукате и стално сте несрећни, када вам објективно буде јако тешко, онда се то не да поднети.

Кажеће: „Смрти и несрећа науче вас да будете срећни”.

– Тако је. И нема потребе да сачекате да вас живот сузи да будете оковани несрећом, да бисте били захвални што сте живи. Ми имамо предрасуде о свему. Кад вам није ништа, склони сте да се дурите и да вам све фали. А у ствари нам је добро.

Борхес, кога много волише, писао је: „Немам естетичку. Не јурим за темама, али оне јуре мене. Трудим се да их избегнем, али на дуге стазе оне ме сусстижу и ја иђем да бих их се ослободио.” А Ви?

– И ја исто пишем зато што морам. Кад добијете тај дар за писање, ви на тај начин себи објашњавате живот и упознајете себе. Сви ми покушавамо да разјаснимо ствари. Свако од вас има то искуство. Када, рецимо, размишљате о нечему, па вам лутају мисли. Када хоћете да донесете неку одлуку, па мислите да ли да урадим ово или оно. Али ако ставите на папир и напишете то шта вам је одлука, и шта је за, а шта против, одједном вам однос постаје другачији и некако вам се разбистре мисли и онда ви прецизно донесете ту одлуку.

Поменули сте писање као дар. Звучи попут библијске приче о шаленима, о томе да ли ће их закопати, или ће их умножавати. Да ли сте некада, кроз ваше вишедеценијско стваралаштво, били неправедни према свом дару?

– Ја сам увек писала, зато што је то мени начин да живим. Мислим да ако од Бога добијете неки дар, а сваки је човек дарован, онда тај дар треба и да вратите. Ако сте добили дар за писање, онда га вратите. Андрић каже: Ми враћамо дугове.

Верујете ли да књижевност чини свећ бољим мистом?

– Верујем. Некад можете да гледате неку слику и добијете толико лепоте и да вас то учини лепшом особом. Тако и књига. Имате огромно богатство, светове који се отварају. Када уђете у свет књиге, он вас загрли, штити и чини спокојним. Можда је то најважније, као што каже старац Тадеј: „Имати мир у души и љубав у срцу.” Како ћете то постићи није важно. Можда књижевношћу, можда на неки други начин. Важно је само доћи до тога. Ако човек успе да се докопа тог мира, онда је бољи другима, може више да да, има више љубави за своје ближње. ■

Мирјана САНДИЋ
Катарина СИМОНИЧИЋ

ФЕЉТОН

САВРЕМЕНО ОБАВЕШТАЈНО РАТОВАЊЕ (2)

Пише проф. др Милан МИЈАЛКОВСКИ

ИЗМЕЂУ ОБАВЕШТ И КОНТРАОБАВЕШ

38

15. новембар 2017.

АЈЦА ТАЈЦА

Суштина непрекидног обавештајно - контраобавештајног ратовања држава, које иначе представља важан „невидљив” садржај њихових билатералних односа, јесте у томе да обавештајна служба једне стране применом тајних метода и средстава покушава да сазна виталне тајне друге стране

Савремене обавештајне службе имају веома сложену унутрашњу организацију. Међутим, уопштено посматрано, свака има два основна структурна елемента – руководећи и извршни (оперативни).

Руководећи орган смештен је на територији матичне земље и чине га директор (први, највиши ниво) и управно-руководећи (други ниво), док је у хоризонталном смислу организациона структура у складу са захтевима које постављају врсте делатности служба – оперативна, аналитичка, кадровска и друге организацијске јединице. Извршни органи су непосредни тајни извршиоци (обавештајних...) задатака, а то су обавештајни центри, потцентри, пунктови и самостални оперативци и размештени су на територији матичне државе и у другим државама, објектима обавештајног истраживања и/или шпијунско-субверзивног подривања.

Методе у раду обавештајних служби су различите – обавештајне и необавештајне. Имајући у виду укупне активности обавештајних служби – чување виталних тајни матичне државе, сазнавање виталних тајни противника и подривање стабилности противника (уколико је спољна политика матичне државе хегемонистичка) – могу бити методе прикупљања и обраде обавештајних података и методе коришћења обавештајних података за планирање и извођење необавештајних делатности.

Прикупљање и обрада података

У методе прикупљања и обраде обавештајних података убрајају се: агентурни, технички, иследни, метод сарадње и поједини научни методи. Наравно, у ту сврху користе се и необавештајне методе, као што су тајне акције и операције – индоктринарне, пропагандне, организовано-криминалне, терористичке, пучистичко-превратничке, побуњеничке, изазивање и управљање друштвеним кризама и друге.

Независно од услова у којима се примењују обавештајни методи, њихова основна сврха јесте да се постигне изненађење у односу на објекте деловања (напада, истраживања, дестабиловања) и обезбеди матична држава од било каквог изненађења, нарочито стратегијског. То претпоставља тајност и реалистичност у раду, као и прецизно одређивање тежишта, приоритета и могућих ризика у процесу наступања према објекту деловања. То представља суштину стратегије и тактике обавештајног рато-

вања у савременом свету, чији садржаји (основни облици), у зависности од карактера спољне политике држава, условно, могу бити обавештајни, контраобавештајни и необавештајни. С тим у вези, важно је напоменути да скоро све државе примењују обавештајни и контраобавештајни облик ратовања, док необавештајни или субверзивни облик углавном примењују државе чија спољна политика је хегемонистичка, дакле, државе које не поштују Повељу ОУН и међународно ратно и хуманитарно право.

Реализација националне политике најорганизованијег људског колективитета (држава) обухвата тајну и јавну компоненту, које се углавном одвијају истовремено и вишеструко преплићу. Јавни аспект дефинисан је у уставу државе и операционализован у другим нормативним и теоријским документима, а државни званичници и дипломате константно га потврђују јавном комуникацијом са различитим субјектима. Функционисање тајног аспекта или конспиративне националне политике представља енигматски процес у коме обавештајно-оперативна делатност има улогу покретача, организатора и носиоца. Обим и карактер утицаја тајног аспекта на јавни и обратно, у датом тренутку, познати су веома малом броју људи.

Опште је познато да опстанак и одрживи развој државе, између осталог, подразумева познавање субјеката у међународним односима, били они пријатељи или непријатељи. То се може постићи само прибављањем и анализирањем свих података о субјектима у окружењу, ради „сазнавања” њихових виталних тајни (намере и могућности). Будући да их сваки субјект веома пажљиво чува, њихово сазнавање повезано је са ризиком по безбедност непосредног извршиоца, а у извесном смислу и по налогодавца (посредног извршиоца – државу). За означавање те делатности најчешће се употребљава термин шпијунажа, а као њен главни реализатор идентификује се обавештајна служба. Ангажованост имаоца тајни (држава) на њиховој заштити од могућег угрожавања, пре свега од обавештајних служби суверених и несuverених субјеката, терминолошки се означава контрашпијунажом, а као њен главни реализатор идентификује контраобавештајна служба.

У сагласју с карактером спољне политике

Констатоване чињенице одражавају посредну сучељеност два референтна субјекта међународне заједнице (државе) и непосредну сукобљеност њихових обавештајних и контраобавештајних служби, односно обавештајних система, која има обележја ратовања. Обим, облици и ин-

тензитет сукобљености непосредних актера (обавештајних и контраобавештајних служби) одређују карактер односа између сучељених држава, а означава се термином обавештајно-контраобавештајно ратовање. Неки под тим комплексним појмом подразумевају стање у којем „свако шпијунира сваког” ради остваривања увида у способности, ангажованости и намере пријатељских и непријатељских колективитета у окружењу. У том смислу, аргументовано истичу да су политички одлучиоци главни корисници резултата тог специфичног ратовања, независно од тога да ли је реч о „невидљивом” агресору или жртви обавештајне агресије. С тим у вези треба имати у виду да је обавештајни систем одређене државе сагласан карактеру њене спољне политике и може да буде етичко-дефанзиван (одбрамбено-офанзиван) и аморално-офанзиван (хегемонистичко-агресорски).

На оправданост таквог одређења обавештајно-контраобавештајног ратовања указује чињеница да је реч о усклађеном скупу активности агресорског субјекта (државе) ради потчињавања супротстављене воље противничког субјекта (државе). За дешифровање тог ратовања, иначе презасићеног непознаницама, изненађењима и наглим обртима, упутно је поћи од чињенице да обавештајно-оперативна делатност представља окосницу ангажовања и обавештајне и контраобавештајне службе, коју остварују (извршавају постављене задатке) углавном приликом истоветних тајних метода. Наиме, обавештајно-оперативна делатност је сврховита набавка информација о објектима обавештајног истраживања као што су: људи, односно суверени и несuverени људски колективитети; предмети (природни и вештачки инфраструктурни објекти, техничка средства, територија, акваторија); активности људи (уобичајене или неуобичајене, у затвореном или на отвореном простору, јавне или тајне, стваралачке или деструктивне, законите или противзаконите...); документа, која садрже тајне податке о људима, предметима и активностима.

Неповерење у сржи обавештајно-оперативних делатности

Када одређена држава спроводи своју спољну политику у складу са Повељом ОУН, њене обавештајне службе предузимају обавештајно-оперативну делатност према појединим или свим виталним вредностима субјеката у непосредном и даљем окружењу. То је директна последица неповерења између субјеката међународне заједнице. Објекат њиховог обавештајног истраживања је витална или важна вредност персоналног сувереног или несuverеног субјекта, коју штите комплексом општих законских и посебних контраобавештајних, физичких и техничких мера. Извориште такве одбрамбене ангажованости је у процени и оцени могућих штетних последица по безбедност, уколико неко неовлашћено, на било који начин сазна њихове тајне. Следствено томе, настоје да онемогуће било чији покушај да пробије одбрану штићене вредности, односно превентивно-реактивним мерама и активностима настоје да одврате,

спрече и санкционишу свакога ко покушава да сазна тајне штићених вредности. Човек – ималац тајне о штићеној вредности и човек задужен да физички и/или употребом техничких средстава чува штићену вредност представља кључну карику у онемогућавању неовлашћених физичких и правних лица да сазнају тајне субјекта. Наглашену улогу у том процесу имају обавештајне и безбедносне службе дотичног субјекта.

Размотрене чињенице одражавају суштину обавештајно-контраобавештајног ратовања (сукобљености обавештајних и контраобавештајних служби двеју држава), које, иначе, представља важан „невидљив“ садржај њихових билатералних односа. Реч је о традиционалном и савременом ратовању, односно сукобу, у коме обавештајна служба једне стране (држава или несuverени субјект) покушава да, применом тајних метода и средстава, сазна виталне тајне друге стране (држава или несу-

верени субјект), а њена контраобавештајна служба, такође применом тајних метода и средстава, настоји да оптимално заштити сопствене виталне тајне.

У посебном (тактичком) смислу, најчешће реч је о релацијама: обавештајац – агент издајник, обавештајац – контраобавештајац, контраобавештајац – агент сарадник, контраобавештајац – обавештајац, техничко средство – објект обавештајног истраживања, техничко средство – објект заштите, које се свде на имаоца тајне. Наиме, обавештајац је професионални припадник обавештајне службе (држављанин њене земље), док је агент „непрофесионални припадник“ службе најчешће држављанин земље која је објект обавештајног истраживања („агент издајник“), а само изнимно држављанин земље обавештајне службе („агент сарадник“). Контраобавештајац је професионални припадник контраобавештајне службе (држављанин њене земље), док је агент сарадник „непрофесионални припадник“ службе, најчешће држављанин земље коју напада страна обавештајна служба.

Извршни (оперативни) органи (обавештајни/контраобавештајни центри, потцентри, пунктови и самостални оперативци) обавештајних и контраобавештај-

них служби размештених на територији матичне земље и на територији земље објект обавештајног деловања су непосредни носиоци обавештајно-контраобавештајног ратовања. Они међусобно ратују посредством људских извора и употребом техничких средстава, а успех једне стране у том рату невидљивом за јавност сматра се оптималним када једна страна обезбеди систематско сазнавање виталних тајни друге стране, а ова не зна да њене тајне „цуре“. Тежиште попришта оваквог ратовања може да буде на територији једне од страна у сукобу, које се мења у складу са новоискрсллом оперативном ситуацијом или нагллом променом спољне политике једне од страна у сукобу. Последице, пак, обавештајно-контраобавештајно-контраобавештајног ратовања сукобљених страна могу да буду разноврсне, независно од тога да ли су видљиве (разоткривене) или невидљиве. У оба случаја размере последица су углавном познате малом броју људи, чак и када јавност сазна за њих (нпр. хапшење неког шпијуна или шпијунске групе, дезертерство обавештајца или контраобавештајца, када земља домаћин дипломатске представнике прогласи за непожељне особе, упућивање протестне ноте држави чији извиђачки ваздухоплов је повредио ваздушни простор државе и сличних). Наиме, какве год да су последице обавештајно-контраобавештајног ратовања, оне су занемарљиве (подношљиве) уколико једна од страна у сукобу прибављена обавештајна сазнања не употреби за необавештајно ратовање.

Иако је технолошка револуција обезбедила да обавештајно-оперативне могућности обавештајних и контраобавештајних служби у савременом свету буду скоро изједначене и да се смањи ризик оваквог ратовања, оне се, из разумљивих разлога, не одричу ризичнијег „агентурног“ метода ратовања. Иза сваког тзв. чистог етичко-одбрамбеног обавештајно-контраобавештајног ратовања изгледан је неки облик или свеопште необавештајно ратовање. На основу јавно публикованих чињеница о обавештајно-контраобавештајном ратовању у савременом свету у овој (2017) години, биће презентован један карактеристичан случај. ■

(Насиљавак у следећем броју)

ХИТЛЕРОВ СПЕЦИЈАЛАЦ ОТО СКОРЦЕНИ

Са својим специјалним јединицама извео је неке од најчувенијих тајних операција Другог светског рата – спасио је Мусолинија, отео сина мађарског диктатора Хортија и сачувао нацистички режим од завере

Како се ближио крај Другог светског рата нацистичку Немачку полако су напуштали и највернији савезници – фашистичка Италија. Нова италијанска влада маршала Бадоља оборила је 25. јула 1943. фашистичког диктатора Бенита Мусолинија, који је двадесет и једну годину суверено управљао том земљом. Чим је сазнао за дучеов пад, Хитлер је позвао познатог командоса Ота Скорценија у Берлин и наредио му да изведе акцију спасавања његовог пријатеља и савезника. Мусолинија су нове италијанске власти више пута померале с места на место да би заварали траг обореног диктатора, али је у септембру 1943. године немачка обавештајна служба открила локацију дучеовог заточења у високом и неприступачном апенинском скијалишту Гранд Сасо.

Скорцени је послао своје посебно обучене извиђаче да испитају терен, али су Италијани то уочили и пребацили Мусолинија из оближњег села у Хотел „Кампо императоре“, високо у брдима. До тог објекта било је могуће доћи само жичаром која се, уз ангажовање малог броја људи, лако могла контролисати 24 часа.

Ото Скорцени и његов специјалац мајор Раул 8. септембра су надлетели, извидели и снимили околину изнад хотела у којем је затворен фашистички вођа. Снимање из авиона била је права авантура, с обзиром на то да су због слабе видљивости морали то да обаве полувисећи из летелице, при чему су им прсти утрнули од хладноће. Скорцени је сачинио план по ком су специјалци у малим једрилицама имали задатак да слете на троугласти терен, тик уз објект напада. Друга група, под вођством мајора Морса, требало је да аутом оде у село у долини и да муњевитом акцијом заузме жичару. Како би онеспособио карабињере да отворе ватру на његове људе, лукави Скорцени је на силу повео италијанског генерала Солетија да буде живи штит.

Муњевита акција

Лаке једрилице полетеле су с римског аеродрома „Пратика ди Маре“ 12. септембра 1943, у 13 часова, и упутиле се ка области Гранд Сасо. Дванаест једрилица с

ОПЕРАЦИЈА

120 падобранаца из састава Друге падобранско-ловачке дивизије и 26 Скорценијевих командоса требало је да се спусте на врло стрм обронак, при чему је једна летелица тако лоше атерирала да је већина посаде била повређена.

Скорцени је искочио међу првима. Генерал Солети је викнуо италијанским стражарима да не пуцају, а они су га беспоговорно послушали, што је Хитлеров специјалац искористио да пролети поред збуњених карабињера и уништи им радио-станицу.

Ушао је у собу где је Мусолини био са два италијанска официра, који су га непосредно чували и надзирали. Натеравши официре у угао, Скорцени је у ставу мирно рекао Мусолинију: „Дуче, фирер ме је послао. Ви сте слободни!“ Затим је телефонски јавио генералу Луфтвафеа Курту Штуденту, команданту немачких специјалних падобранских јединица у Риму, да је операција успешно окончана.

Истовремено, мајор Морс је са падобранцима без тешкоћа заузео жичару, којом се довезао до хотела у ком је већ завршена операција ослобађања.

Лаки извиђачки авион који се једва спустио поред хотела чекао је да пребаци Мусолинија у Рим. Скорцени је, и поред робусне конституције, инсистирао да лично прати ослобођеног Мусолинија, којем није било свеједно, јер је као авијатичар знао да мали авион под оптерећењем може лако пасти.

Док су се спуштали с планине авион је подрхтавао под ударима ветра и због тежине путника, али на радост ослобођеника није било принудног слетања. Из италијанске престонице, под будним Скорценијевим оком, дуче је „хенкелом“ пребачен у Беч, а потом у Минхен.

У свом штабу Хитлер је радосно дочекао Мусолинијево ослобођење, као велики тријумф немачке војне силе. Мусолини је после тога постављен за вођу италијанске социјалне републике Сало, на северу Италије, али је његова улога до краја рата сведена на ниво обичне марионете и још једног Хитлеровог гаулајтера.

Квалитет специјално обучених људи најбоље је демонстриран управо у тој операцији „Храст“, а Скорценија је посебно одликовао и унапредио Хитлер, који га је лично примио и честитао му на успешно обављеном задатку.

Отмица Хортијевог сина

У јесен 1944. године формирана је Специјална дивизија за специјалну намену 800, која касније прераста у СС дивизију „Велика Немачка“. Скорцени је за ту елитну јединицу одабрао 1.800 прекаљених и добро обучених војника и старешина из свог састава ловачких командоса, који су искуством и борбеношћу појачали ударну снагу дивизије.

Његови људи извели су и акцију киднаповања сина мађарског регента и диктатора Миклоша Хортија, дугого-

А „ХРАСТ”

Ошо Скорцени

дишњег савезника Трећег рајха, који је на Источни фронт послао више десетина мађарских дивизија. Та операција била је неопходна, јер је због приближавања Црвене армије мађарско савезништво стајало на климавим ногама, а због притајених покушаја преговора са западним савезницима, Хитлер је намеравао да заустави дезертерство неверног мађарског сателита.

Прерушени есесовски командоси на превару су ухватили сина мађарског регента Хортија, Николаса фон Хортија, представљајући се као наводни преговарачи југословенског партизанског вође Јосипа Броза Тита. На уговореном састанку командоси су муњевитом брзином разоружали мађарске жандарме, који нису имали вештину Скорценијевих људи. Хортија млађег хитро су замотали у тепих и убацили у камион, а затим тајно пребацили у Маутхаузен, где је Николас Хорти управо заточењем гарантовао лојалност Мађарске Трећем рајху. Његов отац дао је оставку на положај регента.

Специјални ловачки командоси

После поменуте операције Хитлер и Химлер фаворизовали су јединице за саботажу до те мере да су сматрали како посебне јединице могу заменити велики број војника и технике, а да изненадне акције командоса могу унети страшну пометњу и панику у непријатељске редове. Скорцени је постављен за шефа обавештајне службе задужене за саботаже, која је имала око 3.000 људи широм света.

Мрежа СС специјалних служби је проширена, а специјални обавештајни одељци носили су имена према намени и

правцу дејства. Специјална шпијунажа вођена је под шифром „SS Sonderverband Friedenthal” и „SS Jagerverband 501”, а одељци су називани Mitte – средина, Ost – исток, Nordwest – северозапад, Sudost – југоисток и Sudwest – југозапад.

Специјалним снагама припадала је јединица „Падобрански ловачки СС батаљон 600”, који формацијски није био део, како је то било уобичајено, Ратног ваздухопловства, него је био под командом борбеног СС-а. Скорценијеви „ловачки командоси” имали су седиште у Фрајденшталу, где су била стационирана и разна логистичка средства и магацини с муницијом и опремом, а јединица се попуњавала одабраним добровољцима из разних СС састава.

Командни официри посебних јединица били су Адријан фон Фолкершам, Клаус Јоаким фон Лепел, Радл, Хунке, Хелмер, Шверд, Мензел и Варгер. Употреба специјалних СС снага посебно је била корисна приликом неуспелог атентата на Хитлера.

Хауптштурмфирер СС-а Адријан фон Фолкершам, командант специјалне ловачке СС јединице, посебно се истакао 20. јула 1944, кад је у вечерњим часовима успео да се домогне лешева Фон Штауфена и његових сарадника. Уз максимално залагање јединица је похватала и остале преживеле заверенике, доказујући тиме верност нацистичком режиму и важност постојања таквих снага.

Завера је резултирала порастом угледа СС-а на рачун регуларне војске Вермахта, коју је Хитлер сматрао нелојалним леглом издајника нацизма. Власт есесовског апарата после неуспелог атентата била је апсолутна у свим областима немачког друштва. ■

Др Владимир БАРОВИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
о б ј а в љ у је

ЈАВНИ ОГЛАС

за пријаву кандидата за добровољно служење
војног рока са оружјем и кандидата за слушаоце курса
за резервне офицере Војске Србије

1. Право пријављивања кандидата на добровољно служење војног рока са оружјем и кандидата за слушаоце курса за резервне офицере

На добровољно служење војног рока са оружјем у Војсци Србије могу се пријавити кандидати мушког и женског пола који у 2018. години навршавају од 19 до 30 година живота.

Општи услови:

- да је држављанин Републике Србије;
- да није осуђен на казну малолетничког затвора или условно на казну затвора због кривичног дела (док казну не издржи или не буде пуштен на условни отпуст);
- да се не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности;
- да је здравствено способан за војну службу;
- да није одслужио војни рок са оружјем и
- да има место пребивалишта на територији Републике Србије.

Поред општих, кандидат за слушаоца курса за резервне офицере мора испуњавати и следеће услове:

- да има завршене основне академске студије, односно основне струковне студије од значаја за Војску Србије;
- да испуњава услове прописане за регруте који се упућују у посебне јединице Војске Србије и да има позитивну безбедносну проверу.

2. Подношење пријаве и потребна документација за пријаву кандидата за добровољно служење војног рока са оружјем и кандидата за слушаоце курса за резервне офицере Војске Србије

Пријаву кандидат подноси центру Министарства одбране за локалну самоуправу, према месту пребивалишта.

Кандидат који има боравиште у иностранству пријаву може поднети надлежном дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије у иностранству.

Образац пријаве кандидат добија у центру Министарства одбране за локалну самоуправу.

Кандидат који се пријавио за добровољно служење војног рока са оружјем дужан је да испуни образац пријаве и приложи:

- фотокопију дипломе о завршеној школи (оригинал документа на увид) и биографију.

Кандидат за слушаоца курса за резервне офицере уз пријаву прилаже и следеће:

- уговор са Министарством одбране о стипендирању, ако је био војни стипендиста и
- писану сагласност за безбедносну проверу за упућивање у посебне јединице Војске Србије.

3. Избор кандидата за добровољно служење војног рока са оружјем и кандидата за слушаоце курса за резервне офицере у Војсци Србије

Утврђивање коначне ранг-листе кандидата врше регионални центри Министарства одбране, на основу предлога центара Министарства одбране за локалну самоуправу, након обављених лекарских и других прегледа и психолошких испитивања кандидата у овлашћеним војноздравственим установама.

Избор потребног броја кандидата са утврђене коначне ранг-листе врше комисије регионалних центара Министарства одбране, у складу са Планом упута кандидата на добровољно служење војног рока са оружјем у центре за обуку и Планом пријема слушаоца курса за резервне офицере за одређени упутни рок.

4. Закључивање уговора

Изабрани кандидати потписују уговор са Министарством одбране, којим се уређују међусобна права и обавезе, који обавезно садржи почетак и завршетак добровољног служења војног рока, услове живота и рада, новчана примања, услове прекида добровољног служења војног рока и накнаду трошкова у случају неоправданог прекида добровољног служења војног рока.

Све додатне информације могу се добити у центру Министарства одбране за локалну самоуправу у месту пребивалишта, надлежном дипломатско-конзуларном представништву Републике Србије у иностранству и на сајту Министарства одбране www.mod.gov.rs.

Јавни оглас за пријаву кандидата за добровољно служење војног рока са оружјем и кандидата за слушаоце курса за резервне офицере Војске Србије у 2018. години је стално отворен, а рангирање кандидата ће се вршити периодично, у складу са упутним роковима. ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ
Управа за људске ресурсе (Ј-1)
р а с п и с у је

ИНТЕРНИ КОНКУРС

за пријем у професионалну војну службу
у својству подофицира на неодређено време, у:

Бригаду везе:

1. експедитор, ВЕС 21001, 1 извршилац,
2. експедитор, ВЕС 23201, 1 извршилац,
3. командир одељења, ВЕС 21803, 3 извршиоца,
4. радио-релејац, ВЕС 21803, 2 извршиоца,
5. радио-телепринтерист, ВЕС 21801, 1 извршилац,
6. руковац, ВЕС 21803, 1 извршилац,
7. телефонист-линијаш, ВЕС 21803, 2 извршиоца,
8. техничар за информатичку подршку, ВЕС 23211, 1 извршилац,
9. техничар, ВЕС 22130, 1 извршилац;

Батаљон војне полиције специјалне намене „КОБРЕ“:

10. противтерориста уједно возач, ВЕС 21119, 1 извршилац,
11. противтерориста уједно пратилац, ВЕС 21119, 1 извршилац;

Гарду:

12. војни полицајац уједно нишанџија, ВЕС 21118, 10 извршилаца,
13. војни полицајац, ВЕС 21118, 3 извршиоца,
14. командир одељења уједно вођа смене, ВЕС 22401, 1 извршилац,
15. командир одељења уједно возач, ВЕС 22701, 2 извршиоца,
16. командир одељења уједно руковалац, ВЕС 22131, 1 извршилац,
17. командир одељења, ВЕС 21101, 10 извршилаца,
18. радио-телепринтерист – шифрер, ВЕС 21813, 1 извршилац,
19. руководилац, ВЕС 21001, 1 извршилац,
20. саобраћајцац, ВЕС 22701, 2 извршиоца,
21. техничар за информатичку подршку уједно возач, ВЕС 23211, 1 извршилац;

1. бригаду КоВ:

22. командир одељења уједно оператор, ВЕС 21213, 1 извршилац,
23. командир одељења, ВЕС 21001, 1 извршилац,
24. командир одељења, ВЕС 21101, 1 извршилац,
25. командир одељења, ВЕС 21103, 1 извршилац,
26. командир одељења, ВЕС 21115, 1 извршилац,
27. командир тенка, ВЕС 21401, 3 извршиоца,
28. руковалац ТЗИ уједно возач, ВЕС 22116, 1 извршилац;

2. бригаду КоВ:

29. заменик командира б/в, ВЕС 21401, 2 извршиоца,
30. командир одељења, ВЕС 21103, 1 извршилац,
31. командир одељења, ВЕС 21107, 1 извршилац,
32. командир одељења, ВЕС 21115, 1 извршилац,
33. командир одељења, ВЕС 21204, 1 извршилац,
34. техничар, ВЕС 22132, 2 извршиоца,
35. управник интендантског сервиса, ВЕС 22401, 1 извршилац;

3. бригаду КоВ:

36. заменик командира б/в, ВЕС 21401, 2 извршиоца,
37. командир одељења, ВЕС 21701, 1 извршилац,
38. командир одељења, ВЕС 21749, 1 извршилац,
39. командир одељења, ВЕС 21751, 1 извршилац,
40. медицински техничар – лаборант, ВЕС 22509, 1 извршилац,
41. пионир – пиротехничар, ВЕС 21701, 2 извршиоца;

4. бригаду КоВ:

42. командир одељења, ВЕС 21103, 1 извршилац,
43. командир одељења, ВЕС 21101, 3 извршиоца,
44. командир тенка, ВЕС 21401, 1 извршилац,
45. заменик командира б/в, ВЕС 21401, 1 извршилац,
46. командир одељења, ВЕС 21115, 1 извршилац,
47. заменик командира б/в, ВЕС 21401, 3 извршиоца,
48. командир одељења – оператор, ВЕС 21213, 1 извршилац,
49. командир одељења, ВЕС 22701, 1 извршилац,
50. командир одељења, ВЕС 21751, 1 извршилац;

Специјалну бригаду:

51. водич службених паса – противтерориста, ВЕС 21119, 1 извршилац,
52. возач уједно падобранац, ВЕС 21135, 3 извршиоца,
53. диверзант уједно возач, ВЕС 21133, 1 извршилац,

54. диверзант уједно падобранац, ВЕС 21135, 1 извршилац,
55. диверзант, ВЕС 21133, 1 извршилац,
56. заменик командира – противтерориста, ВЕС 21119, 1 извршилац,
57. нишанџија уједно падобранац, ВЕС 21135, 1 извршилац,
58. падобранац, ВЕС 21135, 4 извршиоца,
59. противтерориста – возач, ВЕС 21119, 1 извршилац,
60. противтерориста – падобранац, ВЕС 21119, 1 извршилац,
61. противтерориста, ВЕС 21119, 1 извршилац,
62. речни диверзант – противтерориста, ВЕС 21134, 1 извршилац,
63. руковалац ВБМ – речни диверзант, ВЕС 21134, 1 извршилац,
64. руковалац, ВЕС 22401, 1 извршилац,
65. снајперист – диверзант, ВЕС 21133, 1 извршилац,
66. снајперист – противтерориста, ВЕС 21119, 1 извршилац,
67. снајперист уједно падобранац, ВЕС 21135, 1 извршилац;

Мешовиту артиљеријску бригаду:

68. командир одељења, ВЕС 21217, 2 извршиоца,
69. командир одељења, ВЕС 21238, 1 извршилац,
70. командир одељења, ВЕС 21803, 1 извршилац,
71. рачунач, ВЕС 21209, 1 извршилац;

Речну флотилу:

72. противдиверзантски ронилац, ВЕС 21682, 1 извршилац,
73. командир одељења, ВЕС 21701, 1 извршилац;

3. батаљон војне полиције:

74. војни полицајац, ВЕС 21118, 1 извршилац;

5. батаљон војне полиције:

75. војни полицајац, ВЕС 21118, 1 извршилац;

21. батаљон везе:

76. радио-релејац уједно возач, ВЕС 21803, 1 извршилац;

204. ваздухопловну бригаду:

77. радио-релејац, ВЕС 21803, 1 извршилац,
78. техничар за авион и мотор, ВЕС 22203, 4 извршиоца,
79. техничар за ваздухопловно наоружање, ВЕС 22201, 3 извршиоца,
80. техничар за електро опрему, ВЕС 22205, 2 извршиоца,
81. техничар за радио-радарску опрему, ВЕС 22209, 2 извршиоца;

98. ваздухопловну бригаду:

82. радио-релејац, ВЕС 21803, 1 извршилац,

250. ваздухопловну бригаду за ПВД:

83. оператер, ВЕС 21331, 2 извршиоца,
84. оператор система уједно возач, ВЕС 21310, 1 извршилац,
85. послужилац уједно техничар, ВЕС 21332, 1 извршилац,
86. техничар за радио уређаје, ВЕС 22130, 1 извршилац,

126. бригада ВОЈИН:

87. оператер за обраду података, ВЕС 23802, 1 извршилац,
88. послужилац ЗРНС, ВЕС 21822, 1 извршилац,
89. радио-релејац, ВЕС 21803, 1 извршилац,
90. телефониста-линијаш, ВЕС 21819, 2 извршиоца,
91. техничар за рачунаре уједно возач, ВЕС 23802, 1 извршилац,
92. техничар за рачунаре, ВЕС 23802, 2 извршиоца,
93. техничар, ВЕС 22130, 1 извршилац;

Командни батаљон Команде за обуку:

94. командир одељења, ВЕС 21101, 1 извршилац;

1. центар за обуку:

95. командир одељења, ВЕС 21101, 2 извршиоца;

3. центар за обуку:

96. командир одељења, ВЕС 21101, 1 извршилац,

97. медицински техничар, ВЕС 22503, 1 извршилац;

Центар за обуку КОВ:

98. командир одељења уједно инструктор, ВЕС 21401, 1 извршилац;

Центар за обуку везе и информатике:

99. телепринтерист, ВЕС 21803, 1 извршилац;

Центар за обуку и усавршавање подофицира:

100. руковалац, ВЕС 21001, 1 извршилац;

Команда за развој Београдске бригаде:

101. медицински техничар, ВЕС 22503, 1 извршилац.

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс могу учествовати лица која испуњавају следеће услове:

а) ОПШТИ УСЛОВИ:

- да је пунолетан;
- да је здравствено и психофизички способан за службу у Војсци Србије;
- да има прописано образовање – средње образовање у трајању од четири године;
- да му раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа;
- да није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци;
- да није старији од 35 година живота;
- да је безбедносно проверен и да нема безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране;
- да је одслужио војни рок са оружјем.

б) ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да је подофицир на одређено време;
- да је оспособљен за обављање одговарајуће војноевиденционе специјалности;
- да у током службе није негативно оцењено и да има просек службених оцена најмање „истиче се“;
- да има препоруку старешине на положају команданта батаљона – дивизиона, њему равном или вишем положају, односно непосредно претпостављеног руководиоца;
- кандидати који конкуришу за формацијска места под редним бројем 10, 15, 21, 28, 52, 53, 59, 76, 84 и 91 (за возаче) да има дозволу за управљање моторним возилом за „Ц“ категорију.

НАЧИН КОНКУРСИСАЊА

Пријаву на конкурс кандидат подноси у матичну јединицу – установу, која је у обавези да пријаву заведе са дањом подношења. У пријави, која треба да садржи основне личне податке, адресу и контакт телефон, кандидат наводи јединицу, број и назив формацијског места за које конкурише. Уколико кандидат жели да се пријави за више фор-

мацијских места, у пријави их наводи редоследом по приоритету жеља.

Уз пријаву кандидат прилаже следећа документа:

- потписану изјаву о прихватању распореда по потреби службе на целој територији Републике Србије (својеручно потписана изјава);
- попуњен и оверен образац и сагласност за вршење потпуне безбедносне провере (тражити у команди јединице – установе у којој се налазе на служби).
Команде јединица-установе, уз пријаву кандидата, прибављају и прилажу следећа документа из досијеа персоналних података (ДПП-2) кандидата:
 - уверење о држављанству;
 - извод из матичне књиге рођених;
 - диплому о стеченом образовању;
 - потврду надлежног старешине о периоду обављања дужности подофицира на одређено време, у ком роду, односно служби;
 - потврду надлежног старешине да ли је негативно оцењиван и просек службених оцена у току службе;
 - препоруку старешине на положају команданта батаљона – дивизиона, њему равном или вишем положају;
 - копија возачке дозволе за лица која конкуришу на формацијско место возача (уједно возача).

Пријаве кандидата са неопходном документацијом команде јединица – установе службеном поштом достављају **Управи за људске ресурсе (Ј-1) ГШ ВС, појединачно у затвореној коверти са назнаком „За конкурсну комисију по интерном конкурс“.**

Рок за подношење пријава за пријем на службу је 15 (петнаест) дана од дана објављивања конкурса.

Напомена: Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве биће одбачене закључком.

ИЗБОР КАНДИДАТА ЗА ПОПУНУ ФОРМАЦИЈСКИХ МЕСТА

Изборни поступак спровешће конкурсна комисија, коју формира надлежни старешина, међу кандидатима који испуњавају услове конкурса за пријем на формацијско место на које су конкурисали.

Кандидати који испуњавају услове конкурса биће упућени на тестирање психолошких капацитета и проверу физичких способности.

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене, кандидати за попуну формацијских места биће упућени у надлежну војно-здравствену установу (у Београду, Нишу или Новом Саду), према распореду који ће израдити и о којима ће их информисати председник конкурсне комисије.

Резултате пријављених кандидата утврдиће конкурсна комисија за пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- 1) провера физичке способности – до 30 бодова (производ коначне оцене и броја 6);
- 2) психолошка процена кандидата – до 30 бодова (производ оцене и броја 6);
- 3) разговор са кандидатима – до 40 бодова (производ коначне оцене и броја 8).

Кандидати, који са најбољим резултатом испуне мерила за избор, биће упућени на медицинско-здравствену про-

цену у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Војску Србије.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, провере физичке способности, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену, сматраће се да је одустао од даљег учешћа у изборном поступку.

Приликом доласка на проверу општих способности кандидати са собом обавезно носе и личну карту или војну легитимацију.

Све евентуалне трошкове путовања до касарни и војноздравствених установа, ради реализације селекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране носе кандидати који су се пријавили за попуњу формацијских места официра.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са *Законом о Војсци Србије*.

Конкурсна документација се неће враћати кандидатима.

Све информације везане за конкурс могу се добити на РАМКО адреси Управе за људске ресурсе (Ј-1) ГШ ВС, www.uljr.vs или на локал 290-332. ■

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ У БЕОГРАДУ ВОЈНА АКАДЕМИЈА

расписује

ЈАВНИ КОНКУРС

за избор у звање наставника у образовно-научном пољу друштвено-хуманистичких, техничко-технолошких и природно-математичких наука

А) ПОЉЕ ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА:

1. избор једног наставника за ужу научну област Физичко васпитање у звање ванредног професора,
2. избор једног наставника за ужу научну област Финансије и рачуноводство у звање доцента и
3. избор два наставника за ужу научну област Менаџмент у одбрани у звање доцента.

Б) ПОЉЕ ТЕХНИЧКО-ТЕХНОЛОШКИХ НАУКА:

1. избор три наставника за ужу научну област Геодезија у звање доцента и.

В) ПОЉЕ ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИХ НАУКА:

1. избор једног наставника за ужу научну област Математика у звање доцента.

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

1. да кандидат поседује научни степен доктора наука из области за коју се бира,
2. да кандидат није правоснажно осуђиван за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи,
3. да је кандидат професионално војно лице на редном броју А2, А3, Б1 и војни и службеник на редном броју А1 и В1.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

1. да испуњава услове за избор у звање доцента и ванредног професора из члана 16. и члана 17. Правилника о стицању звања наставника на Универзитету одбране („Службени војни лист“ број 21/16);
2. кандидати за избор у звање доцента приступно предавање одржаће пред комисијом за приступна предавања дана 22. 11. 2017. године. Приступно предавање траје најдуже 20 минута. Тему бира кандидат, с тим да она мора да буде из уже научне области за коју конкурише за избор у звање доцента.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ПОДНОСИ УЗ ПРИЈАВУ НА КОНКУРС

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу:

1. документацију према Упутству за припрему конкурсне документације и израду извештаја за избор и поновни избор у звање наставника (Одлука Сената број 7/56 од 20. октобра 2016. године), које је објављено на интернет страници Универзитета (Војне академије),
2. попуњен одговарајући образац Извештаја комисије о пријављеним кандидатима за избор и поновни избор у звање наставника (CD),
3. уверење надлежног органа МУП-а о непостојању правоснажне пресуде за кривично дело против полне слободе, фалсификовања јавне исправе коју издаје високошколска установа или примања мита у обављању послова у високошколској установи,
4. сагласност претпостављене команде за ангажовање у наставном процесу у оквиру студијских програма Војне академије.

Правилник о начину, поступку и ближим условима стицања звања наставника и Упутство за припрему конкурсне документације и израду извештаја комисије за избор у звање наставника налази се на интернет страници Војне академије.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Пријаве на конкурс за избор и поновни избор у звање наставника подносе се на адресу: **Војна академија Генерала Павла Јуришића Штурма 33, Београд, са знаком „конкурс за избор у звање наставника“.**

У пријави обавезно навести адресу и телефон, ужу научну област и звање за које се пријава подноси.

Непотпуне и неблагоприятно поднете пријаве неће бити разматране.

Конкурсна документација се неће враћати кандидату.

Конкурс је отворен 30 дана, рачунајући од првог наредног дана од дана објављивања.

ВАЖНА НАПОМЕНА

Кандидати који буду изабрани у звања наставника неће бити постављани на формацијска места наставника у Војној академији, већ ће права и обавезе наставника остваривати са формацијског места на ком су већ постављени, а у складу са чланом 73. став 4–6 *Закона о високом образовању* („Сл. гласник РС“, бр. 76/2005, 100/2007-аут. тум., 97/2008, 44/2010,93/2012, 89/2013, 99/2014, 45/2015-аут. тум. и 68/2015). ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ

ОБАВЕШТЕЊЕ

за пријаву војника у резерви из евиденције регионалних центара Министарства одбране ради попуне радних места професионалних војника на одређено време

у месту службовања Београд, у Војнотехничком институту

за радна места:

- противпожарац,
- манипулант и
- чувар

Образац пријаве за попуну радних места професионалних војника кандидат може добити, попунити и поднети сваког радног дана од 8.00 до 14.00 часова у **Касарни „Жарково”, Ратка Ресановића број 1, Београд.**

Подношење пријаве и потребна документација

Позивају се кандидати да у року од 15 дана, од дана пријављивања за попуну радних места професионалних војника, приложе:

- 1) извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – уколико није на новом обрасцу не старији од 6 месеци);
- 2) уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника – не старије од 6 месеци);
- 3) потврду државног органа да кандидату није раније престајао радни однос у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- 4) уверење центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (оригинал или фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника);
- 5) копију дипломе о стеченом образовању (фотокопија оверена у суду, општини или код јавног бележника).

Одредбом члана 9. и члана 103. *Закона о ошћем уйравном јосћуйку* („Службени гласник РС”, бр. 18/2016) прописано је, између осталог, да орган може да оствари увид, прибавља или обрађује личне податке о чињеницама о којима се води службена евиденција, осим ако странка изричито изјави да ће те податке прибавити сама.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: извод из матичне књиге рођених (документ на редном броју 1), уверење о држављанству (документ на редном броју 2), потврда државног органа да кандидату није раније престајао радни однос у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (документ на редном броју 3), уверење центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (документ на редном броју 4).

У складу са наведеним, потребно је да кандидат, уз копију дипломе о стеченом образовању (документ на редном броју 5), достави и изјаву којом се опредељује за једну од могућности: да орган прибави податке о којима се води

службена евиденција (документа на редним бројевима од 1 до 4) или да ће то кандидат учинити сам у року од 15 дана од дана пријављивања. Изјаве се подносе на дан пријављивања за попуну радних места, а примери изјава налазе се у прилогу овог обавештења и добијају се, попуњавају и подносе на наведену адресу.

Неблаговремене, неразумљиве, недопуштене или непотпуне пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин, неће се узимати у разматрање.

Избор кандидата за попуну радних места

Селекција кандидата из грађанства за попуну радних места професионалних војника реализује се у три дела. У првом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу општем лекарском прегледу и провери физичке способности. Ради провере физичке способности кандидати су у обавези да са собом понесу спортску опрему: патике, тренерка-шорц, мајица (сопствени избор). У другом делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу психолошкој процени. У трећем делу, у трајању од једног дана, кандидати подлежу медицинско-здравственој процени.

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају услове за пријем на радно место за које су се пријавили.

Поступак избора кандидата спроводи се по принципу елиминације, тако да неиспуњавање критеријума на претходној провери – процени искључује упућивање на даље провере – процене.

Ради вршења психолошке процене, кандидати за попуну радних места професионалних војника биће упућени у надлежну војноздравствену установу, према распореду који ће израдити и о којима ће их информисати председници комисија за утврђивање испуњености услова за пријем.

Резултате пријављених кандидата утврдиће комисије за утврђивање испуњености услова за пријем у професионалну војну службу на основу следећих мерила за избор:

- завршени ниво школовања – до 25 бодова (основна школа 5 бодова, средња школа 3. степен 15 бодова, средња школа 4. степен или виши ниво образовања 25 бодова);
- провера физичке способности – до 35 бодова (производ коначне оцене и броја 7);
- психолошка процена кандидата – до 40 бодова (производ коначне оцене психолошке процене и броја 8).

Кандидати који са најбољим резултатом испуне мерила за избор биће упућени на медицинско-здравствену процену у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

За кандидате биће извршена безбедносна провера за пријем на рад у Министарству одбране и Војсци Србије.

Позиви и сва писмена документа достављају се кандидату на адресу коју кандидат наведе у пријави за пријем.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања општег лекарског прегледа, физичке провере, психолошке процене и упућивања на медицинско-здравствену процену, сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу.

Приликом доласка на проверу општих способности (општи лекарски преглед и провера физичких способности), поред потребне спортске опреме, кандидати са собом обавезно носе и личну карту.

Све евентуалне трошкове путовања до касарне и војноздравствене установе, ради реализације првог дела се-

лекције, психолошке и медицинско-здравствене процене, као и евентуалне трошкове смештаја и исхране носе кандидати који су се пријавили за попуну радних места професионалних војника.

Услови пријема у својству професионалног војника

У професионалну војну службу у својству професионалног војника, на одређено време, могу бити примљени држављани Републике Србије, који испуњавају следеће услове:

Општи услови:

- 1) да су пунолетни;
- 2) да су здравствено и психофизички способни за службу у Војсци Србије;
- 3) да имају прописано образовање;
- 4) да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- 5) да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци;
- 6) да нису старији од 30 година;
- 7) да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за пријем у професионалну војну службу, у складу са прописима којима је уређено вршење безбедносне провере у Министарству одбране;
- 8) да су одслужили војни рок са оружјем.

Поред општих, кандидати за попуну радних места професионалних војника у Војсци Србије морају испуњавати и услове за пријем утврђене формацијом.

Закључивање уговора о раду на одређено време

Комисија ће утврдити испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу и сачинити извештај са предлогом кандидата за пријем.

Одлука о избору кандидата за пријем у професионалну војну службу донеће надлежне старешине о чему ће писаним путем бити обавештени сви кандидати који су учествовали у изборном поступку.

Кандидати ће обавештење о резултатима избора добити од председника комисије која утврђује испуњеност услова за пријем у професионалну војну службу.

Са изабраним кандидатима закључује се уговор о раду на одређено време и примају се наредбом надлежног старешине у професионалну војну службу у својству професионалног војника на период од шест месеци, уз могућност продужења уговора о раду на период до 3 године и његовог обнављања до навршених 40 година живота.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради закључења уговора о раду сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу, а уместо њега позваће се други кандидат са коначне листе за избор.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са *Законом о Војсци Србије* („Службени гласник Републике Србије”, број 116/2007, 88/2009, 101/2010 – др. закон, 10/2015 и 88/2015 – одлука УС).

Додатне информације могу се добити на следећим бројевима телефона: 011/2051-371, 011/2051-423 и 011/2051-527.

Информације су доступне на сајту Министарства одбране (www.mod.gov.rs) и Војске Србије (www.vs.rs). ■

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

р а с п и с у ј е

ЈАВНИ КОНКУРС

за пријем лица из грађанства у својству цивилних лица на служби у Министарству одбране у радни однос на неодређено време ради попуне радних места у

49

I Назив установе у којој се врши попуна радних места:

Управа за традицију, стандард и ветеране

Радна места која се попуњавају:

1. референт за представке и сарадњу, C2C/BCC, 1 извршилац,
2. референт за имовинско-правне послове и поделу станова корисницима војних пензија, C2C/BCC, 1 извршилац.

Општи услови:

- да су кандидати пунолетни држављани Републике Србије,
- да су здравствено и психофизички способни за рад у Министарству одбране и Војсци Србије,
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа,
- да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, и да нису осуђивани на казну затвора од најмање 6 месеци,
- да су безбедносно проверени и да нема безбедносних сметњи за пријем на радна места на која конкуришу.

Посебни услови:

- завршен Правни факултет,
- познавање рада на рачунару (положени модули 3, 4, 6 и 7 по ECDL стандарду).

Изборни поступак: У изборном поступку биће примењена тачка 4. Критеријума за израду листе кандидата за потребе селекције у оквиру каријерног вођења и саветовања у Министарству одбране и Војсци Србије Одлуке о утврђивању мера за спровођење стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији Министарству одбране и Војсци Србије и Одлуке о изменама и допунама Одлуке о утврђивању мера за спровођење стратегије каријерног вођења и саветовања у Републици Србији и Министарству одбране и Војсци Србије, а који обухватају:

1. просек оцена са последњег нивоа школовања (40% од укупног броја бодова);
2. психолошка процена кандидата (40% од укупног броја бодова);
3. разговор са кандидатима (20% од укупног броја бодова);
4. медицинско-здравствена процена;
5. безбедносна провера.

II Место, дан и време када ће се спровести изборни поступак:

Кандидати чије су пријаве благовремене, допуштене, разумљиве, потпуне и уз које су приложени сви докази и који испуњавају све услове за запослење на радним местима за која конкуришу биће упућени на психолошку процену капацита-

тета у надлежне војноздравствене установе. Наведена процена врши се путем стандардизованих тестова.

О датуму, времену и месту обављања процене психолошких капацитета кандидати ће бити благовремено обавештени писаним путем на e-mail адресе наведене у пријави.

Кандидати који не задовоље на психолошкој процени или који се не одазову позиву да учествују на овој фази изборног поступка губе право на даље учешће у изборном поступку. За кандидате који задовоље процену психолошких капацитета, уз њихову писану сагласност биће извршена безбедносна провера у складу са Правилником о безбедносним проверама лица које обавља Војнобезбедносна агенција.

Кандидати који уђу у најужи избор, пре пријема у радни однос доставиће лекарско уверење о здравственој способности за рад на радним местима на која су конкурисали.

Место рада: Београд.

III Рок за подношење пријаве на јавни конкурс: 15 (петнаест) дана и почиње да тече наредног дана од дана када је јавни конкурс оглашен у „Службеном гласнику РС“. Текст конкурса биће објављен на веб-страници Министарства одбране Републике Србије, у дневном листу „Политика“ и периодичном издању огласа Националне службе за запошљавање.

IV Лице задужено за давање обавештења о јавном конкурс: војни службеник Ружа Братић, телефон 011/3203-472.

V Адреса на коју се подноси пријава за јавни конкурс:

Поштом на адресу **Управа за традицију, стандард и ветеране, Немањина 15, 11000 Београд, или лично доставом у деловодству, са назнаком „за јавни конкурс“.**

VI Докази који се прилажу уз пријаву на јавни конкурс:

Уз пријаву у којој се наводе основни лични подаци, адреса становања, контакт телефон, mail адреса, назив и редни број радног места на које се конкурише, кандидати поред кратке биографије прилажу и следеће: оригинал или оверена фотокопија дипломе којом се потврђује захтевана стручна спрема; уверење о држављанству (не старије од шест месеци); извод из матичне књиге рођених (ако није нови образац – не старије од шест месеци); уверење надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци); уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању од најмање шест (6) месеци; уверење државног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос у државном органу није престао због повреде дужности из радног односа (само за лица која су била запослена у државној служби), оверену копију сертификата о познавању рада на рачунару, према стандарду ECDL, који обухвата ниво знања од четири модула (обрада текста – MS Word, табеларне калкулације – MS Excel, презентација – MS Power-point и модул интернет и комуникације).

Сви докази прилажу се у оригиналу или у фотокопији која је оверена у општини, суду или код јавног бележника.

Напомена:

Неблаговремене, недопуштене, неразумљиве или непотпуне пријаве и пријаве, уз које нису приложени сви потребни докази у оригиналу или фотокопији овереној у општини, суду или код јавног бележника, биће одбачене за кључком.

Сагласно одредби члана 125. Закона о Војсци Србије између кандидата који испуњавају услове конкурса, првенство под једнаким условима има супружник, односно члан породице погинулог професионалног припадника Војске Србије, погинулог или умрлог од последица повреда задобијених на вршењу службе у Војсци Србије и супружник професионалног припадника Војске Србије премештеног из једног у друго место службовања.

Пробни рад обавезан је за све кандидате који први пут заснивају радни однос у државном органу. Пробни рад за радни однос заснован на неодређено време траје 6 месеци. Запосленом који не задовољи на пробном раду отказује се радни однос без права на новчану накнаду без отказа.

Јавни конкурс спроводи конкурсна комисија коју именује министар одбране.

Потребно је да кандидат попуни изјаву којом се одређује за једну од две могућности: да орган прибави податке о којима се води службена евиденција или да ће то кандидат учинити сам. Наведену изјаву могуће је преузети на сајту Министарства одбране – конкурси или лично у Управи за традицију, стандард и ветеране. Потписану изјаву неопходно је доставити уз молбу уз напред наведене доказе како би орган могао даље да поступа.

Документа о чињеницама о којима се води службена евиденција су: уверење о држављанству; извод из матичне књиге рођених; уверење из суда и МУП-а да се против лица не води кривични поступак, односно да лице није осуђивано на казну затвора у трајању од најмање 6 месеци; уверење државног органа у којем је кандидат био на служби да му радни однос у државном органу није престао због повреде дужности из радног односа. ■

Медија Центар „Одбрана“

Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел: 011/3201-079, Факс: 011/3241-258

Маркетинг: 011/3201-765
marketing@odbrana.mod.gov.rs

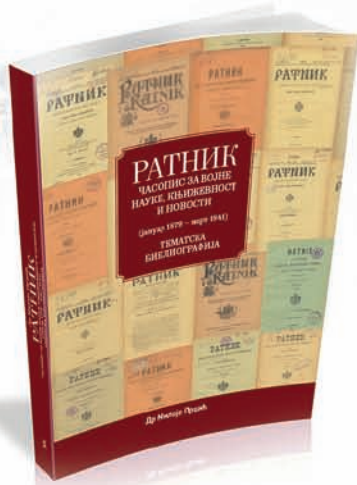
Претплата: 011/3201-995
pretplata@odbrana.mod.gov.rs

Продаја: 011/3241-254
komercijala@odbrana.mod.gov.rs

www.odbrana.mod.gov.rs
e-mail: medijacentar@mod.gov.rs

НОВИ наслови

РАТНИК – ТЕМАТСКА БИБЛИОГРАФИЈА

М. Пршић

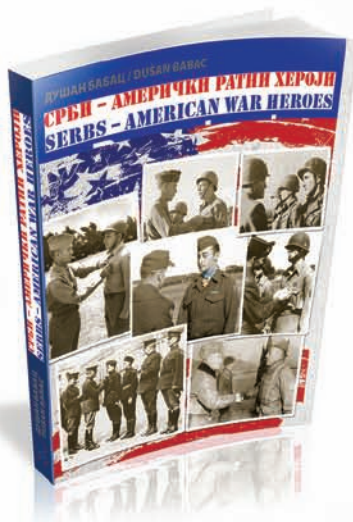
Тврди повез, ф. 17×24, 770 стр.

шифра: 111374, цена: 660,00 **са попустом: 462,00**

Часопис *Ратник* – за војне науке, књижевност и новости – првенац је стручне војне мисли у војсци. Тематска библиографија која обухвата приређивање овог капиталног дела за истраживаче полазна је основа у изучавању српске војске и страних армија.

У периоду од 62 године излажења *Ратника* текстови су груписани у рубрике: научни и поучни део, различитости, новости и белешке, књижевност, преглед домаће и стране штампе, а повремено су се јављале и рубрике библиографија, нове књиге, додаци (посебна издања уз бројеве *Ратника*) и некролози, читуље о погинулим официрима, подофицирима и чиновницима у ратовима 1876–1878. и од 1912–1920.

Књиге можете наручити на **тел: 011/3201-810** или на **e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs**

СРБИ – АМЕРИЧКИ РАТНИ ХЕРОЈИ

Д. Бабац

Броширано, ф. 20.5×26.6, 460 стр.

шифра: 111377, цена: 1.210,00 **са попустом: 847,00**

Многи Американци српског порекла имали су истакнуте каријере у војсци. На пример, пуковник Никола Степановић, који је имао сјајну каријеру и као адвокат и као војни командант и кога је председник Двајт Ајзенхауер именовано за члана дипломатског тима САД у Уједињеним нацијама. Или потпуковник Тајрус Коб, који је служио у Вијетнаму, и у рату и у мировним мисијама. Носилац Медаље за изузетну службу, пуковник Коб био је именован у Савет за националну безбедност, пратио је председника Роналда Регана на самитима у Женеви, Москви и на Исланду.

Амерички Срби били су хероји и у Корејском и Вијетнамском рату, као и у рату у Персијском заливу, као на пример Ленс Шијан, који је посмртно одликован Конгресном медаљом части и по ком је названа зграда у оквиру Ваздухопловне академије САД у Колорадо Спрингсу. Неправду да се веома мало зна о овим људима и њиховим делима настоји да, колико је то могуће у накнадном прикупљању чињеница, отклони ова књига. Они који су поменути између њених корица заслужују бар толико.

Књиге можете наручити на **тел: 011/3201-810** или на **e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs**

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 105

АУТОМАТ НК UMP

**ЈЕДНО
РЕШЕЊЕ,
А ТРИ
КАЛИБРА**

НОВА КОНЦЕПЦИЈА БТР-87

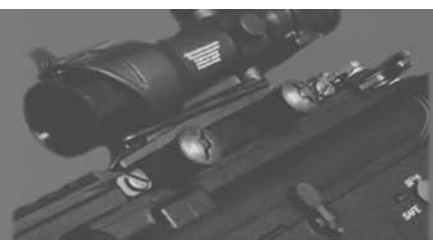

**ДУБОКА
МОДЕРНИЗАЦИЈА**

ПУШКОМИТРАЉЕЗ
„ДЕГТЈАРЕВ“ ДП

**ТЕХНОЛОШКО ЧУДО
СВОГ ВРЕМЕНА**

САДРЖАЈ

Аутомат НК УМР

**ЈЕДНО РЕШЕЊЕ,
А ТРИ КАЛИБРА**

2

Нова концепција БТР-87

**ДУБОКА
МОДЕРНИЗАЦИЈА**

8

Пројекти Војнотехничког
института

**У ТРЕНДУ ЈЕ
АУТОМАТИЗАЦИЈА**

19

Амерички бродски топ Мк45

**ПОЛА ВЕКА
КОНЗЕРВАТИВИЗМА**

23

Пушкомитраљез „дегтјарев“ ДП

**ТЕХНОЛОШКО ЧУДО
СВОГ ВРЕМЕНА**

28

Уредник прилога
Мира ШВЕДИЋ

Ликовно-технички уредник
Енес МЕЋЕДОВИЋ

ЈЕДНО РЕШЕЊЕ, А ТРИ КАЛИБРА

АУТОМАТ НК UMP

Аутомат UMP јесте оружје добрих карактеристика и једноставне конструкције. Иако је у почетку промовисан као потенцијална замена за MP5, он то никада није постао, јер се оба аутомата и данас производе. Његова значајна предност у односу на конкуренте јесте цена, која са комплетном опремом не прелази 900 долара. Осим тога, због композитне пластике од које је израђен скоро 90%, лакши је, али и отпорнији на блато, кишу, слану воду, високе или ниске температуре.

Инжењери познате немачке фабрике „Hеклер&Коч“ током осамдесетих и деведесетих година експериментисали су са различитим концептима модуларних аутомата и покушавали да побољшају чувени MP5. Тако су на основу захтева америчког „JSSAP“ (Joint Services Small Arms Program), од 1981. до 1984. године, развијена два прототипа аутомата: SMG I и SMG II. Били су то модели слични аутоматима серије MP5-SD, са интегрисаним пригушивачем, механичким нишанима попут пушкомитраљеза НК21 и регулатором у виду полуге за коришћење стандардне или пригушивачке муниције. Истовремено је пројектован и MP5-PIP (eng. Product Improvement Project), аутомат који је уместо чувеног Хеклеровог система трзаја са ваљчастим брављењем, требало да функционише на принципу слободног трзаја затварача. Про-

тотип PIP имао је сандук и оквире од полимера, Виверову шину за монтажу оптоелектронских нишана и обострану ручицу за запињање тзв. flipper charging handle (која је касније примењена на пушци G36). Нажалост, SMG I, SMG II и MP5-PIP остали су само на нивоу функционалних модела и никада нису серијски произведени, јер су Американци 1986. године ипак усвојили MP-5Navу (класичан MP5 са неким ситнијим побољшањима). Међутим, послужили су као добра основа за развој новог оружја, јер су конструктори из Обендорфа крајем осамдесетих започели пројекат „аутомата за нови миленијум“.

Прототип MP2000 у калибру 9 mm Para конструисан је 1989. године. Његовом модификацијом на калибар .45 ACP (по захтеву САД) 1997. године представљен је потпуно нови аутомат означен као UMP (нем. Universal Maschinen-Pistole – универзални аутомат), који две године касније почиње серијски да се производи. Рекламиран је као лакши и јефтинији аутомат од MP-5.

Универзални аутомат

Аутомат НК UMP функционише на принципу кратког трзаја слободног (незавршеног) затварача, који дејствује из затвореног, предњег положаја. Наменен је за уништавање живе силе на даљинама до 100 m, а најбоље резултате постиже јединачном паљбом на даљинама до 50 метара. Одликују га мала маса, прецизност и поузданост у свим климомеханичким условима. Погодан је за блиску борбу у просторно ограниченим условима, па се њиме могу наоружати специјалне и полицијске јединице, службе обезбеђења или да се користи као лично одбрамбено оружје тенковских или хели-

прототип SMG I
1981. год.

прототип SMG II
1984. год.

MP5-PIP
модел од дрвета
1984. год.

Претходни модели аутомата из осамдесетих, који су послужили као основа за развој UMP

коптерских посада. По потреби, на аутомат могу да се монтирају разни оптоелектронски уређаји (рефлексни, холографски, телескопски), ласерски обележивач циља – ЛОЦ, пригушивач пуцња, тактичка лампа или предњи вертикални рукохват.

Произвођач нуди аутомат у три варијанте, зависно од калибра: UMP45 калибра .45ACP (11,43×23 mm), UMP40 у .40 S&W (10×22 mm) и UMP9 у калибру 9×19 mm Parabellum.

Занимљиво је да је UMP најпре био намењен полицијском тржишту САД, због чега је првенствено конструисан у снажнијем калибру .45ACP, затим у .40S&W и на крају у верзији 9 mm Para, која је данас најпродаванија. Осим разлике у калибру и типу оквира (UMP45 и UMP40 – праволинијски, UMP 9 – закривљени), у конструкцијском погледу су потпуно идентични.

На први поглед, пажњу привлачи препознатљиви дизајн немачког произвођача (због праволинијске конфигурације и скелетног кундака подсећа на

ЦИВИЛНА ВАРИЈАНТА

Компанија „Heckler&Koch“ конструисала је на основу аутомата UMP45 цивилни модел ознаке USC (енг. Universal Self-loading Carabine – универзални полуаутоматски карабин), који је првенствено био намењен тржишту у САД. Оружје има неуобичајено дугу цев за тај калибар (406 mm), фиксни скелетни кундак и оквир капацитета 10 метака. Производио се у сивој и црној боји сандука. Међутим, иако је рекламирано као оружје са личну одбрану, спортско и рекреативно гађање, није наишло на добар пријем на тржишту, па 2013. године престаје да се производи. Један од разлога јесте и превисока цена од 1.200 америчких долара.

ПИКАТИНИ ШИНЕ

Пикатини шине (MIL-STD 1913) монтирају се помоћу два вијка на лежишта која су уливена у сандук. На горњем делу сандука је шина дужине 152 mm и она служи за монтирање оптоелектронских уређаја, док се са леве, десне и доње стране предње облоге (правци 3-6-9 h) могу поставити шине дужине 102 милиметара за вертикални рукохват, ЛОЦ или тактичку лампу.

мали G36). Ергономија и распоред команди исти су као код аутомата серије MP5 и других НК оружја, што смањује период прилагођавања корисника производа H&K.

Одлике

Аутомат UMP врло је једноставно оружје које се одликује малим бројем делова. Главни делови су: цев са горњим сандуком, рукохват са механизмом за окидање, склоп затварача са повратном опругом, кундак и оквир.

Сви спољашни делови начињени су од бризганог полимера док је на критичним местима уливано челично ојачање. Полимер садржи око 30% стаклених влакана и изузетно је отпоран на хабање, лом и утицај високих и ниских тем-

пература. Треба напоменути да су немачки конструктори деценију пре Аустријанца Гастона Глока применили полимерну пластику код пиштоља P9S и VP70 и да су у време када је UMP конструисан имали добра искуства у раду са композитним материјалима.

Горњи сандук и рукохват са механизмом за окидање (који има функцију доњег сандука) међусобно су повезани једном попречном челичном чивијом. У унутрашњост горњег сандука смештен је склоп затварача са повратним механизмом (опругом), а на спољњем су цев, механички нишани, ручица за запињање и Пикатини шине. На доњем сандуку је рукохват са механизмом за окидање, регулатор паљбе, полука задржача затварача и уводник оквира.

Дужина цеви је 200 mm (код свих модела UMP). Израђена је по строгим стандардним методом хладног ковања,

а њена унутрашњост је тврдо хромирана. Водиште зрна има шест полигоналних поља са кораком увијања удесно у размери 1:250 mm за цев 9 mm, 1:377 mm за .40 S&W и 1:406 mm код цеви калибра .45 ACP. На предњем делу је прстенасто испупчење за учвршћивање пригушивача пуцња. Традиционално, швајцарска компанија „Brügger&Thomet“ производи пригушивач (дужине 165 mm, масе 380 g), који смањује јачину пуцња за око 20 dB када се користи стандардна пиштољска муниција.

Механички нишани су одлично решени. Диоптерски су, што олакшава нишањење и брз пренос паљбе са циља на циљ. Предњи нишан је класична мушица заштићена кружним прстеном. Задњи нишан има два положаја које стрелац бира преклапањем реглете за 90° (у зависности од навика) – један са кружним отвором, а други са зарезом у об-

Прошлогорошћий MP2000 од кога је настао UMP

ТАКТИЧКО-ТЕХНИЧКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ АУТОМАТА

модел	UMP 9	UMP 40	UMP 45
калибар	9×19 mm	.40 S&W	.45 ACP
принцип рада	трзај незабрвљеног затварача		
*теоријска брзина паљбе	600 мет/мин	745 мет/мин	700 мет/мин
**почетна брзина зрна V ₀	380 m/s	380 m/s	370 m/s
дужина цеви	200 mm	200 mm	200 mm
дужина оружја макс./мин.	695/455 mm	695/455 mm	695/455 mm
маса без оквира	2,2 kg	2,2 kg	2,3 kg
ширина	69 mm	69 mm	69 mm
висина (са оквиром)	280 mm	305 mm	327 mm
капацитет оквира	15 или 30	15 или 30	10 или 25
тежина оквира – празан	150 g	180 g	170 g
тежина оквира – пун	520 g	660 g	630 g
НАПОМЕНА:			
* просечна вредност			
** подаци за V ₀ добијени су муницијом: 9×19 mm FMJ DM51, .40 S&W, JHP Winchester, 155 gr и .45 ACP, JHP, 185 gr			
Извор: Heckler&Koch GmbH			

лику слова „U“. Према Упутству за аутомат, први положај (кружни) препоручује се за нишањење у блиској борби, а други (тип U) за нишањење на већим даљинама. Помоћу звездастог имбус кључа задњи нишан може се подешавати по правцу и висини (пун круг одвијања на даљини од 25 m помера погодак за 4,5 ст лево-десно-горе-доле). Дужина нишанске линије износи 325 милиметара.

Предња облога (рукохват) штити цев читавом дужином и са обе стране има уздужне прорезе кроз које струји ваздух и тако хлади цев. На предњем делу испод уста цеви је штитник за прсте тзв. hand stop, који онемогућава нежељено проклизавање руке. Са леве и десне стране штитника су гајке за качење ремника. Ручица за запињање, повезана са вођицом затварача, налази се на-

пред лево на облози цеви (у зони предњег нишана) и креће се кроз уздужни прорез на сандуку (као код аутомата MP-5). Отвор за избацавање чаура је велики правоугаони прорез са десне стране сандука. Избацавање чаура обавља се према доле, а не уназад, тако да UMP без икаквих проблема могу да користе и леворуки стрелци.

Рукохват са механизмом за окидање сличан је оном са аутомата MP-5. Пиштољски рукохват је анатомски одлично обликован, шупаљ је ради уштеде на тежини, а са доње стране заштитен је пластиком. Изнад њега смеште-

У наоружању наших специјалних снага је НК UMP9 са холографским нишаном EOTech

Аутомат НК UMP45

Аутомат НК UMP40 са пригушивачем пуцња B&T

на је обострана полуга регулатора паљбе тако да се њоме лако и брзо рукује палцем шаке која држи оружје. Режим паљбе (укочено-јединачно-рафално) означен је иконицама, односно препознатљивим Н&К пиктограмима. По жељи купца произвођач може испоручити аутомат са додатним режимом паљбе ограничених рафала од два метка.

Ради смањења тежине чак су и поједини делови механизма за окидање израђени од пластичне масе. Интересантно је што је и ударач од полимера, с тим што је на месту где удара у ударну иглу убачен челични инсерт. Обарача је класична и има врло мали празан ход. Браник обараче довољно је широк да омогу-

ћи несметано руковање оружјем и када стрелац носи тактичке или дебеле зимске рукавице.

Склоп затварача је прост механички склоп са врло мало покретних делова. Састоји се од затварача, ударне игле, опруге ударне игле и спојне чивије. Затварач је тежак 322 грама и садржи грануле волфрама (тунгстена), које спречавају ефекат одскакања приликом опаљења каписле. Након испаленог последњег метка остаје отворен у задњем положају, што омогућава брзо препуњавање оружја након замене оквира, или повлачењем ручице за запињање или притискањем отпуштача затварача (енг. bolt release) који је на левој страни доњег сандука (решење преузето са AR15/M16).

Полимерни скелетни кундак (сличан оном са пушке G36) преклапа се у десну страну, чиме се смањује дужина оружја са 695 mm на 455 мили-

МУНИЦИЈА .45 ACP И .40 S&W

Метак .45ACP (Automatic Colt Pistol) дизајнирао је 1905. године Џон Браунинг, а неколико година касније усвојен је као службени метак америчке војске, заједно са култним пиштољем M1911. Захваљујући одличној зауставној моћи при дејству на живу силу, али и америчкој пропагандној машинерији и холивудској филмској индустрији, овај тешки, крупни и релативно спори метак стекао је огромну популарност у САД. Означаваче се још као .45 Auto и 11,43×23 mm.

Метак .40S&W (10×22 mm) конструисали су 1990. године на основу захтева FBI стручњаци компанија „Smith&Wesson“ и „Winchester“. Настао је од метка 10 mm Auto (10×25 mm), скраћивањем његове чауре и редуковањем барутног пуњења. Хваљен је да „трза као деветка, а обара као четрдесетпетица“, али и омаловажан коментарима да скраћеница S&W у ствари значи „Short and Weak“ (кратак и слаб). Чињеница је да данас око две трећине америчких полицајаца користи оружје управо у овом калибру, као и многи стрелци на IPSC такмичењима. Фирма „Н&К“ је 1991. године за FBI конструисала аутомате MP-5/10 калибра 10 mm Auto и MP-5/40 у .40 S&W. Због честих застоја у пракси се нису добро показали, те престају да се производе од 2000. године.

метара. Из аутомата се може дејствовати и када је преклопљен. Механизам за одбрављивање је једноставан и поуздан и не постоји могућност да се кундак с временом расклима. На врату кундака је рупица у коју се смешта попречна чивија како се не би изгубила приликом расклапања оружја. Са задње стране постављен је гумени амортизер чије је задатак да ублажи трзај, а на самом крају још једна гајка за качење ремника. Кундак добро леже у згиб рамена, а с обзиром на то да пројекција осе цеви пада приближно на половину гуменог ослонца, трзај из аутомата се лако контролише.

Оквири су израђени од полимера (изузев опруге и усана које су ојачане челиком) и иако изгледају помало грубо, јер су од дебеле пластике, у пракси се лако пуне и функционишу добро и поуздано. Са леве и десне стране оквира су провидне пласичне траке којима се контролише преостали број метака. Модел UMP45 пуни се једноредним оквиром капацитета 10 и 25 метака, а уз мању модификацију могу се користити оквири са старог америчког аутомата M3 Grease Gun или чувеног аутоматског пиштоља Ingram M-10. Модели UMP40 и UMP9 користе оквири капацитета 15 и 30 метака.

Уз аутомат се испоручује црни синтетички ремник (3 point sling), који се мо-

же качити са леве или десне стране оружја и подесити за неколико варијанти ношења. Прибор за чишћење није саставни део комплета оружја већ се посебно наручује од произвођача. Садржи кутију за прибор, четкице, шипку, бочицу за уље, уље за подмазивање и комплет имбус кључева.

У пракси

Аутомат је добро избалансиран захваљујући равномерно распоређеним тежишним тачкама. Веома је лаган, а када се држи у рукама стиче се утисак да није бојево оружје већ пластична играчка или Airsoft реплика. Са масом од 2,2 до 2,3 kg (UMP45) аутомати су по

КОРИСНИЦИ

Аутомате UMP45 и UMP40 користе углавном поједине савезне агенције и полиције у САД (US Border Patrol, Pentagon Force Protection Agency, SWAT тимови и др), док је у остатку света у војним и полицијским јединицама углавном најзаступљенији UMP9. У Војсци Србије, аутомати НК UMP9 са холографским нишаном EOtech XPS3, америчке производње, налазе се у арсеналу Специјалне бригаде и „Кобри”. У непосредном окружењу, UMP9 је у наоружању специјалних снага Румуније (6. бригада за специјалне операције) и Албаније (баталјон BOS).

тежини у класи са компактним моделом MP-5K (2,17 kg). Контрола оружја је добра, чак и при рафалној паљби, али је много боља када се користи предњи вертикални рукохват. Искусни стрелци приметитиће (можда и субјективно) да UMP није савршено миран при дејству као стари добри MP-5 (због слободног хода масивног затварача). Међутим, груписање погодака је одлично и то на нивоу MP-5. Аутомати функционишу без застоја са свим типовима муниције, али се тада драстично разликује брзина паљбе. На пример модел UMP45 са стандардном муницијом .45ACP (230 gr, 14,9 g) остварује брзину гађања од 580 мет/мин, са .45ACP +P (јаче пуњење) 800 мет/мин, док је са снажнијим .45 super (185–260 gr, 12–16,8 g) од 298 до 428 метака у минути. Код модела UMP40 брзина паљбе је од 600 до 745, а код UMP9 од 600 до 650 метака у минути.

Аутомат UMP се расклапа брзо и једноставно. Након вађења оквира и провере испражњености треба извући попречну чивију и одвојити механизам са окидање са рукохватом. Из горњег сандука вади се повратна опруга са вођицом, а затим тело затварача. Чишћење и одржавање такође је једноставно, треба само подмазати металне делове (лежиште метка, склоп затварача и механизам за окидање), а полимерне пребрисати влажном крпом или марамицом.

Предност

Чувени немачки произвођач стрелачког оружја може се похвалити још једном серијом одличних аутомата. UMP је оружје добрих карактеристика и једноставне конструкције. Иако је у почетку промовисан као потенцијална замена за MP5 он то никада није постао јер се оба аутомата и дан-данас производе. Његова значајна предност у односу на конкуренте (па и братски MP5) јесте цена, која са комплетном опремом не прелази 900 долара. Осим тога, због композитне пластике од које је израђен (скоро 90%), лакши је, али и отпорнији на блато, кишу, слану воду, високе или ниске температуре. За војске и полиције које не располажу значајним финансијским средствима, а желе оружје врхунског квалитета, UMP јесте прави избор. ■

Бојан РАЈИЋ

НОВА КОНЦЕПЦИЈА БТР-87

ДУБОКА МОДЕРНИЗАЦИЈА

Модернизовани БТР-82А у БТР-87 требало би да побољша опремљеност КоВ, ВДВ, морнаричке пешадије и Националне гарде са борбено ефикаснијим возилима, а да истовремено омогући пројектантима и заводима оптимално време за дефинитивну финализацију БВП нове генерације БТР „бумеранг“ 8x8 за интензивну производњу од 2021. године

Програмом модернизације руских оружаних снага (ГПВ) до 2020. године било је предвиђено да 70 одсто њиховог наоружања буде из нове технолошке генерације. Средњорочни државни програм наоружања (ГПВ–2020) продужен је до 2025. године (ГПВ–25). Уместо 20 трилиона рубаља (око 1.120 милијарди долара), планира се утрошак 17 трилиона рубаља (952 милијарде долара), по годишњој стопи око 112 милијарди долара. Институт SIPRI наводи да је буџет Русије за одбрану у 2017. години (подаци за 2016. годину) 62,9 милијарди долара. Због таквог тренда у руском војном буџету одгађа се реализација почетка серијске производње и обима опремања руске војске оклопном техником нове технолошке генерације – тенк Т-14 „армата“, БТР тешки БМП Т-15 на шаси-

ји „армата“, БТР „курганец-25“, точкаш БТР „бумеранг“ 8x8. У претходном програму ГПВ 2010–2016. највише финансија издвајано је за ратну морнарицу, ваздухопловство и космичко-ракетне системе стратегијског значаја, а у измењеном средњорочном ГПВ-25 тежиште се преноси на опремање КоВ и ВДВ снага, али са већим бројем модернизованих старијих модела ОБВ, посебно фамилије БТР-80 8x8, БВП-2/3 и БМДЗ/4.

Кратка предисторија

Већу пажњу за модернизацију КоВ треба видети у контексту погоршавања односа САД и НАТО према Руској Федерацији, базирању ракетних јединица ПВО, али и копнених снага са тешким наоружањем у источноевропским и балтичким земљама дуж границе са Руском Федерацијом. Процена да опасност за

безбедност Русије више прети са копна принудила је руско државно и војно руководство да више пажње посвете опремању и модернизацији КоВ и ВДВ снага. Стога је и повећана пажња на развоју савремених оклопних борбених возила нове генерације, чија серијска производња се нестрпљиво очекује.

Међутим, увођење економских санкција ЕУ према Русији, проблеми са смањењем цене нафте и гаса, ембарго на изградњу „јужног тока“ и прелазак на „турски ток“ допринели су редукцији војног буџета за период 2018 – 2025. године. Нису превазиђени ни сви технолошки проблеми темпа финализације и верификационих испитивања оклопних борбених возила (ОБВ) нове технолошке генерације, тако да су пролонгирани предвиђени планови почетка серијске производње. Вероватно ће та нова техника у наредних неколико година уступити приоритет модернизацији старијих БТР и БМП ради убрзаног опремања новоформираних мотострелачких и тенковских дивизија, као и тенковске армије, на простору Западног и Јужног војног округа и неким другим областима.

Тренуто у КоВ има око 3.640 ОТ типа БТР-60/70/80/80А, модернизованих БТР-82/82А са неколико подваријанти, сви са формулом погона 8x8. Од тога броја су око 1.650 претходно модернизованих БТР-80А у БТР-82/82А/82В/82АМ. Возила фамилије БТР-80 налазе се у наоружању армија 36 држава. Управо у том контексту треба тражити одговор на појаву БТР-87 8x8 – опитни модел, на сајму НТ Форума „Армија – 2015“ (само за високе руководиоце државе и одбране). На „Армија – 2016“ приказан је прототип БТР-87 за шири круг званица, а на „Армија – 2017“ и финални објекат спреман за серијску производњу.

Како руски војни извори наводе, реч је „о дубокој модернизацији БТР-82А“. Директор ВПК каже да се модернизацијом ствара ново возило, на иницијативу Војноиндустријске компаније (ВПК) у групацији ГАЗ. БТР-87 (8x8) израђен је у Заводу за развој и производњу корпуса лаких борбених возила (ПАО „Завод корпусов“ – град Выкса), у саставу Војноиндустријске компаније ВПК („Воено-промышленная компания“) групације за производњу точкаша – „ГАЗ“.

Идеја компаније ВПК била је да та возила, по прихватљивијој цени, пласира на страна тржишта, која желе модернизацију својих БТР-80/80А по новој концепцији конструкције а, са друге стране, рачунало се да руске оружане снаге тада нису биле заинтересоване за реконструкцију и модернизацију БТР-82 кроз програм БТР-87. Међутим, променом дугорочног Државног плана наоружања (ГПВ 2018 – 2025), МО Руске Федерације, на приказу финализованог пројекта БТР-87, спремног за серијску производњу, изразило је намеру да уђе у пословни аранжман и закупи већу серију тих возила, када буде стартовала серијска производња (2018. године, према наводима директора ВПК).

Почетак развоја предвиђен је као припрема за развој борбеног возила примарно намењеног страним интересима. У Компанији ВПК објашњавају да се „дубоко модернизована“ БТР-82А возила разликује од фамилије возила БТР-80 и БТР-82 по концепцији са предњим распоредом моторно-трансмисионог одељења (мотор се налази напред десно), задњим распоредом десантног

Прошлог БТР-87 без ПОВР

Изглед БТР-87 с леве стране

Са леве стране, позадни, је водоококретач

одељења и са задњим излазним двокрилним вратима.

Нова концепција конструкције

У основној замисли модернизације фамилије БТР-82А су: одступање од старог концепта да се погонски агрегат уграђује у задњи део шасије, премештањем мотора у предњи десни део корпуса; место возача напред лево, а командира иза возача; десантно одељење (осам војника) у средњем и задњем делу корпуса, ради добијања функционалног простора десантног одељења и бржег изласка из возила у борби кроз задња двокрилна врата; на крову су четири отвора са поклопцима за дејство искрцног десанта из личног наоружања, јер су пушкарнице уклоњене из возила; уградња нових купола – борбених модула са лафетном платформом наоружања – БППУ (борбена топовско-митраљеска платформа) са ефикаснијим наоружањем, веће калибра, домета и прецизности; примена СУВ-а са даљински управљаним наоружањем у борбеном модулу; примена дигиталних електронских балистичких рачунара са савременим осматрачко-нишанским системима (ТВ,

САМОИНИЦИЈАТИВА ПРОИЗВОЂАЧА – БТР-88

Компаније ВПК је самоиницијативно отишла и корак даље, развојем у погонима АМЗ („Аразамаски машиностроитељ“) модернизоване варијанте БТР-82А под ознаком БТР-88 (претходни индекс БТР-82А1). Занимљиво је да се у ВПК нису држали устаљене праксе да се новим возилима даје назив тек када се усвоје у наоружање, а да се до тада новим пројектима даје фабрички индекс (број објекта).

Возило БТР-88 први пут је приказано само званичницима Владе и МО маја 2015. на полигону у Подмосковској области. Вест је објављена у фабричкој публикацији „Машиностроитељ“ под насловом: „Нови БТР – подижемо се даље“. Основна карактеристика БТР-88, који је задржао стару концепцију конструкције возила, са мотором позади и бочним отворима за пролаз десанта, јесте уградња даљински управљаног борбеног модула-куполе ДУБМ-30 (Институт ЦНИИ „буревестник“). Управљање и навођење наоружања могу да обављају нишанџија-оператор и командир возила, преко електромеханичких уређаја и ручице за навођење – џојстик (joystick).

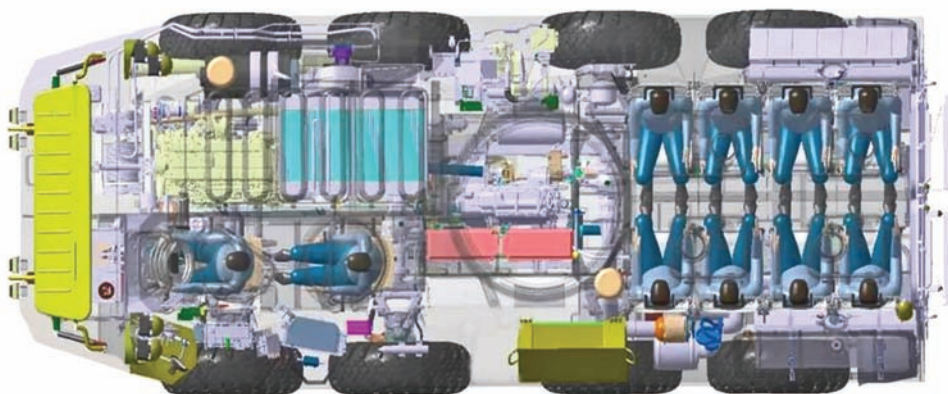
Осматрање и нишањење остварује се применом оптоелектронских уређаја – ТВ ниског нивоа осветљености. Основно наоружање борбеног модула јесте топ 30 mm 2А72 и спрегнути митраљез 7,62 mm ПКТ-М. Као допунско наоружање предвиђен је противпешадијски АБГ 30 mm М-17 и уређај за маскирање димном завесом са 2x3 БДК. Информације Завода говоре да је у процесу модернизације за БТР-88 на базном моделу БТР-82 изведено око 900 модификација и модернизација, детаља на уређајима, подсистемима и конструкцији возила. Остале карактеристике БТР-88 идентичне су са транспортером БТР-82А/А1 у погледу заштите, покретљивости и основних перформанси. Када ће, и да ли ће, БТР-88 да уђе у наоружање ОС Русије за сада нема поузданог одговора.

Предњи изглед БТР-87

термовизија, ласерско управљање пројектилама на путањи); побољшање маневарских особина и покретљивости уз задржавање амфибијности возила; побољшање балистичке и противминске заштите, применом нових материјала који неће угрозити пловност возила; могућност БТР-87 да дејствује против тенкова са ПОР најновије генерације „корнет“, евентуално уградња и ракетног бацача типа „шмељ“ за борбу против утврђених објеката у урбаним срединама; примена савремених командно-информационих система и поступно увођење мрежног електронског руковођења бојиштем преко ИТ система.

Према изјави директора ВПК Красновицког, БТР-87 је задржао добре карактеристике перформанси покретљивости БТР-82А, укључујући и амфибијност. Тамо где је било рационално и технички оправдано, задржани су уређаји и компоненте система од БТР-82А, ради смањења трошкова реконструкције возила. У току су завршна испитивања прототипског модела. БТР-87 је подесан за опремање родова КоВ, ВДВ снага, морнаричке пешадије, јединица националне гарде. У приказу августа 2017, на форуму „Армија – 2017“, министар одбране Шојгу исказао је високу заинтересо-

Шема распореда њосаге без нишанције

ваност за пројекат тога возила ради опремања ОС Русије, до времена пуне серијске производње ОБВ нове генерације – од 2020. до 2025. године.

Од БТР претходне генерације БТР-87 разликује се конструкцијом задњих врата за искрцавање десантног одељења, отклањањем бочних пролаза, изменама у компоновању унутрашњости возила ради удобнијег смештаја искрцног десанта. Битна разлика јесте у премештању моторног одељења у предњи десни део корпуса возила, чиме је добијена могућност рационалнијег унутрашњег распореда војника, опреме и личног наоружања, те бржи и мање напоран излазак из возила, када је потребно да

се што брже развије одељење за блиску борбу.

Свеобухватна заштита

Балистичка заштита појачана је панелима из оклопне керамике или плочама титанове легуре. Као резултат балистичке заштите, чеона пројекција БТР-87 обезбеђује заштиту од пројектила аутоматских топова калибра 23 и 25 mm са растојања од 500 метара. Неки аутори („Army Recognition“) наводе да оклопна заштита није повећана и да је она као на БТР-82А, отпорна на поготке митраљеских зрна калибра 14,5 милиметара. Горњи део корпуса отпоран је на поготке стре-

Десантно одељење БТР-87

љачког наоружања са даљине до 100 метара. Патос има вишеслојну конструкцију из високотпорног челика. Облик нижег дела корпуса отклања ослабљене зоне, а такође одговара одбијању ударног таласа при експлозији испод точкава или пода корпуса. Променом профила нижег дела корпуса и уградњом седишта која штите од повреда при детонације ИЕС од шест килограма ТНТ испод пода возила. Унутрашња страна зидова корпуса обложена је кевларом који смањује опасност од парчади оклопа погођеног возила, а додатно темперира оклоп. Укупна балистичка заштита посаде повећана је и уградњом мотора у предњи део корпуса. Десантно одељење сада се искрцава кроз задња двокрилна врата, која олакшавају десанту тешко наоружаном и опремљеном балистичким заштитним прслуцима, ручним бацачима и митраљезима да без тешкоћа брзо напусте возило, при томе заштићеном у критичном тренутку развијања за борбу. Тако десант може да се приближи објекту непријатеља са већом ватреном моћи.

У извесној мери возило има нови оклопни корпус (тело). Опитни модел има куполу као у БТР-82А – борбени модул БППУ МБ2-02 или МБ2-03, са аутоматским топом двостраног пуњења 30 mm 2А72 и спрегнути митраљез 7,62 mm ПКТ-М. БТР-87 је спреман за серијску производњу, као перспек-

Широк простор десантног одељења

тивно борбено возило, које би, према наводима из ВПК, требало да буде основни транспортер до 2025. године, када се очекује да БТР „бумеранг“ 8×8 буде у пуној серијској производњи.

Карактеристике БТР-82 (8×8) навеле су војне конструкторе у ВПК на идеју да развију ОТ унапређеног типа БТР-87 не само као ОТ за транспорт десантне пешадије, већ по борбеним особинама савремено борбено возило пешадије.

У чему се разликује БТР-87 од БТР-82?

Иако су задржани основни уређаји и агрегати од претходника, БТР-87 је због измена у основној концепцији конструкције возила, практички ново оруђе. Изведена је пуна модернизација БТР-82А, повезана са премештањем знатног дела опреме и изменама у конструкционим детаљима. При свему томе трошкови на побољшању нових тактичко-техничких особина нису високи (како се тврди у ВПК).

Борбена маса возила је на приближно истом нивоу као претходни БТР-82А, око 16 тона, а димензије су габарита претходног возила: дужина 7.560 mm, ширина 2.985 mm и висина до крова борбене станице 3.020 mm, траг точкава од 2.440 mm са клиренсом 475 милиметара. То је омогућило да ново возило задржи претходни ходни део, високу маневарску проходност и брзину кретања. Точкашко возило има предност над

гусеничним при кретању по тврдој подлози, што даје могућност да се дуже времена експлоатише без ремонта, да се брже креће по путевима (до 90 km/h), изводи борбена дејства по брдовитом терену и у насељеним местима. Током превоза трупа у таквим возилима и под темпом усиљеног марша, пристизањем на линију додира, добро наоружана десантна одељења могу да ступе у борбу без великог замора. При томе посада БТР ватром формацијског наоружања ефикасно подржава искрчану пешадију. И у ситуацији када би мотор возила био ван погона, због застоја, квара или оштећења, посада је у могућности да топовско-митраљеском ватром подржава искрано одељење.

За израду корпуса примењене су панцирне плоче заварене конструкције, као у БТР-82А. Промењена је кровна конструкција, изостављена су бочна мала врата кроз која се посада тешко провлачила. Борбени модул повучен је уназад у односу на претходно возило.

Наоружање са новим СУВ-ом

Приказани модели БТР-87 на „Армија – 2017“ имају куполу БППУ – борбена топовско-митраљеска платформа (Боевая Пушечно Пулемётная Установка), ВМ2-02 (борбени модул) са лафетном конструкцијом за топ тако да ни-

Изглед куцеле

ТТ ПОДАЦИ

Погонска формула	8×8
Борбена маса	16.000 kg
Посада (број војника)	2+8
Димензије	7,560×2,985×3,020 mm
Клиренс	475 mm

Наоружање: топ 30 mm 2A72, граната 300×30 mm, митраљез 7,62 mm ПКТМ, метака 2.000×7,62 mm, БДК 2х3 (81 mm)

Опција наоружања 2×2 ПОР „корнет“ или НУР „шмељ“, и друге верзије

Мотор:

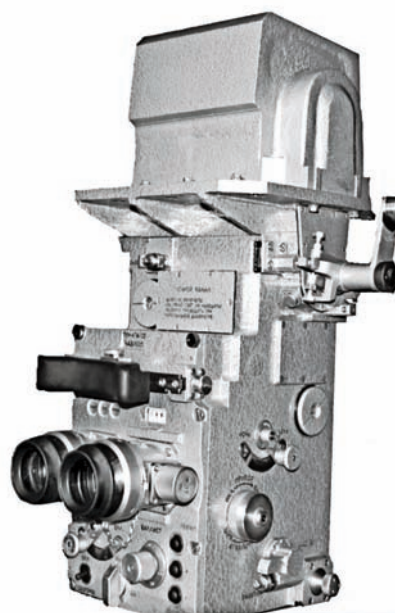
– тип	дизел ЯМЗ-53602 П6 или КамАЗ 740.14-300
– снага	312 КС / 229kW (300 КС/220 kW)
– обртни момент	1.240 Nm (127 kgs/m)
– специфична снага	19,26 КС/т
– мотор	КамАЗ740.14-300
– трансмисија	механичка
– мењач	пет степени, опционо аутоматски мењач
– независно вешање	торзионо

Покретљивост и проходност

– највећа брзина кретања	90 km/h
– теренска брзина	око 50 km/h
– брзина на води	10 km/h
– аутономија	са 300 литара горива
– на путу	600 km (теренска 200–500 km)
– на води	120 km (12 m/h рада мотора)
– улазни угао у воду	25°
– излазни угао из воде	15°

Препреке:

– успон	60%
– нагиб	30%
– ров	2,0 m
– вертикална препрека	0,5 m

Нишанска сѐрава ТКН-4ГА-03

шанција-оператор седи испод платформе.

На чеоној страни куполе су 2×3 БДК типа „туча“ 902В 81 милиметар. Новија верзија куполе БМ2-03 има и 2×2 лансера ПОР „корнет“ (нема информација о моделима: „корнет-Е“ или „корнет-Д“?). Аутоматски топ 2А72 са двостраним реденичким храњењем, брзине отварања ватре 330 мет/мин за дејство по циљевима на земљи, а већом каденцом за циљеве у ваздуху (500 мет/мин), може да отвара ватру и јединачно (када гађа лако оклопене циљеве). Борбени комплет то-

па је 300 граната, а спрегнутог митраљез 2.000 метака 7,62 милиметара. Битна новост код наоружања јесте стабилизација наоружања у обе равни и нови осматрачко-нишански уређаји ТКН-4ГА-02 или ТКН-4ГА-03 (опција), који су, према наводима руских извора, довели БТР-87 на ниво два пута ефикасније ватрене моћи од БТР-82А, иако оба модела имају исто наоружање у стандардној варијанти. Подразумева се да је омогућена ефикасна ватра у кретању возила са стабилизацијом наоружања у обе равни, дању и ноћу.

За топ је намењено неколико врста граната 30 mm: тренутно-фугасне (ЗУОФ8); тренутне са трасером (ЗУОР6); панцирне (ЗУБР6), пробојности оклопа 20

Нишанска сѐрава ТКН-4ГА-02

mm/60°/2.000 m; поткалибарне (ЗУБРК8), пробојности 25 mm/60°/1.500 m или 45 mm/60°/испод 500 метара. Топ 2А72 може да користи и белгијску поткалибарну муницију 30×165 mm типа М829 Месаг, пробојности 55 mm/60°/ 1.000 метара. Извори компаније ВПК помињу да је у току испитивање диригованих пројектила (ЗУОФ23 и ЗУОФ8), у чије упаљаче је уграђен пријемник ласерског емитера за активирање момента експлозије пројектила пре контакта с циљем. Систем за управљање ватром садржи: ДННС, дигитални балистички рачунар, електрични

уређај за навођење куполе, топа и ми-тралеза (по азимуту 360°, по елевацији од -7° до +70°) и стабилизатор наоружања по правцу и висини. Брзина навођења оружја је минимална 0,1°/с, највећа 6°/с, са могућим убрзањем до 30°/с.

Комбинована нишанска справа у приказаном БТР-87, дневно-ноћног типа, ТКН-4ГА-02, има оптички и пасивни систем III генерације за ноћне услове, са стабилним видним пољем. У саставу справе су: ласерски даљиномер, балистички рачунар и оптички регистратор пројектила. Ефикасна даљина гађања из топа циљева на земљи је: са тренутно-фугасним пројектилом до 3.600 м, са панцирним и поткалибарним пројектилом до 2.000 м, циљева у ваздуху на даљини од 2.500 до 3.000 метара и висини до 2.000 метара.

Најављена је опција савременијег модела нишанско-осматрачког уређаја ТКН-4ГА-03, са термовизијским каналом дијапазона 8–14 м, ласерским даљиномером и системом за навођење топовских пројектила по ласерском снопу. Применом термовизијског канала остварује се осматрање и нишањење ноћу по циљевима на земљи и у ваздуху и у неповољним условима за осматрање дању (дим, магла, прашина, снег). Ноћу је обезбеђена видљивост циља типа тенк на даљинама од три до четири километра, а распознавање на два-три километра. Стручњаци процењују да је прецизност нишањења у односу на справу са пасивним системом увећана за 1,5–2 пута. Термовизијски уређај у ТКН-4ГА-03 није осетљив на спољашне светлосне рефлексије запаљивих пројектила, пламен пожара, светла рефлектора и других извора. Уређај обезбеђује видљивост циља у условима кише, снега, прашине и густог растиња, детектујући поуздану слику осматреног објекта.

Конструктори ВПК предвидели су, поред стандардног наоружања БТР-87, различите комплете, зависно од основне намене возила и интереса могућих купаца: беспосадна купола са даљинским управљањем, ДУБМ-30 (дистанционо управљани борбени модул – 30 тт) са стандардним наоружањем,

плус АБГ-30 М-17 или четири блока неуправљаних експлозивних ракетних пројектила, НУРС С-8 (у сваком блоку по осам ракета). Друга опција је са ракетним лансерима типа ПДМА „шмељ-М”. Ракете имају термобарично дејство и намењене су за уништавање ватрених тачака, утврђених бункера и гађање транспортних возила, а могу да

БТР-82А око 150.000 километара. Резервоари горива (300 литара) омогућују аутономију до 600 km по путевима, а 200–500 km у теренским условима. Премештањем погонског блока напред десно, одразило се и на мање измене код трансмисије, али је петобрзински механички мењач задржан, с тим да је уграђен електропнеуматски

Независно вешање

се користе и за гађање групе пешадије (површина ефикасног дејства по пешадији на отвореном је 50 m²). Када дејствују по затвореним зиданим објектима ефикасне су у простору запремине 80 m³ (после продора у ограђени објекат). Подваријанта ДУБМ-30 је са осам лансера ПОВР типа „атака-Т”.

Погонски блок коначно премештен напред

Погонски агрегат је дизел-мотор са турбопуњачем, КамАЗ 740.14-300, снаге 220 kW/300 КС. Други извори наводе мотор ЯМЗ 53602-П6 снага 312 КС /229 kW са обртним моментом од 124 Nm (127 kgs/m), који остварује специфичну снагу од 19,5 КС/т. За тај мотор наводи се висок ресурс од 350.000 пређених километара до генералног ремонта, што је у односу на мотор код

уређај за промене степена преноса, чиме се ублажава оптерећење синхрона за 30 одсто. Опционо, предвиђена је уградња аутоматског хидромеханичког мењача ГПМ-331 (фабрика ОАО МЗКТ – Минск).

Шема функционисања трансмисије има одвојени пренос снаге до сваког погонског моста, са двостепеним разводником погона и блокирањем диференцијала, ради обезбеђења високе проходности по беспутном земљишту. Независно вешање је са торзионим вратилима и хидрауличним амортизерима, повећане апспорције динамичких оптерећења вешања точкова (на позицијама прве и четврте осовине точкови имају по два амортизера, а на трећој и четвртој по један). Гуме точкова су широког профила са централном регулацијом притиска. У случају оштећења гума возило може и даље да

се креће мањом брзином неколико десетина километара.

Уградњом двокрилних врата позади било је нужно да се реконструише и водомлазни покретач. Уместе једне турбине, на задњим бочним странама корпуса уграђена су два елисна погона иза задњег пара точкава, чиме се побољшава и управљивост за време пло-

видбе. Хидропогон омогућава кретање у води брзином од 10 km/h (или 12 минутасова кретања).

Помоћни уређаји

За обезбеђење поузданог напајања већег броја потрошача електричном енергијом у возило је инсталиран

дизел-генератор ДГУ8 са дизелом ТМЗ-650Д, снаге 5kW. Агрегат омогућује употребу свих потрошача електричне енергије, када је основни мотор ван погона, било због квара или када се возило налази у одбрани, чиме се смањује и детекција возила. У стандардној опреми су: уређај за НХБ заштиту, који служи и као систем за вентилацију посадног простора; противпожарни уређај повећане ефикасности и брзине реаговања; грејач посадног простора; сервоуређаји за управљање наоружањем и возилом; радио-уређај Р-165-25-У2 са криптозаштитом петог покољења. Ту су и други уређаји као у претходним моделима БТР-82/82А.

Перспектива

Компанија ВПК предложила је Министарству одбране РФ да се у периоду 2018–2021. године изрази нова фамилија возила на бази БТР-87, са елементима повећане ватрене моћи, заштите, покретљивости и експлоатационих својстава. У ВПК сматрају да би се тиме остварила замена за масовно присуство у ОС РФ БТР-82/82А (више од 1.540 комада), возилима средње категорије по маси, али бољих перформанси, како би се ублажио прелаз на возила нове технолошке генерације. Такође су оценили да се будуће возило типа „бумеранг“ 8x8, а које се развија по ТТЗ Министарства одбране, својом високом ценом (вероватно дупло већом од БТР-82А), техничко-технолошким проблемима у финализацији, све до трупних испитивања у реалним условима и дефинитивне верификације за усвајање у наоружање, не може појавити у масовнијој производњи пре 2020, евентуално 2025. године, те да стога за сада није конкурентно у прихватању БТР-87, као прелазног решења са значајним перформансама и конкурентном ценом. За сада је цена возила БТР-82/82А оријентирно између 1,2 и 1,5 милиона долара, а то се код „бумеранга“ не може очекивати (према SIPRI 2017).

Остаје, такође, отворено питање цене превођења БТР-82А у БТР-87. Руски извори наводе да је модернизација БТР-80А у БТР-82АМ била око 1,2 милиона долара. ■

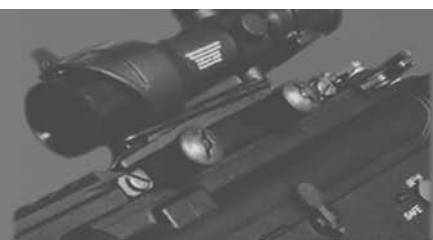
Мирослав Ц.ЂОРЂЕВИЋ

Десантно одељење се искрцава кроз задња двокрилна вратица

Поглед најпрег одозго

НЕМАЧКА МОДЕРНИЗУЈЕ ТЕНКОВЕ LEOPARD-2

Компанија „Rheinmetall Defence“ потписала је са немачким министарством одбране уговор о модернизацији 104 тенка Leopard-2. Уговор је вредан 138 милиона долара и обухвата програм надоградње 68 тенкова Leopard-2A4, 16 Leopard-2A6 и 20 Leopard-2A7 MBTs на тзв. A7V стандард. Стручњаци „Rheinmetall-a“ уградиће нови топ L55A1 калибра 120 mm тако да ће тенкови моћи да испуштају програмабилни вишенаменски пројектил DM11. Тенкови ће имати модернији систем за управљање ватром, термовизијску нишанску справу за ко-

мандира и нишанцију 3. генерације (Attica), нови ласерски даљиномер, унапређен систем климатизације и бољу оклопну заштиту од мина. Први серија модернизованих тенкова Leopard-2A7V биће испоручена Бундесверу током 2020. године. ■

ИТАЛИЈА ДОНИРА АУТОМАТСКЕ ПУШКЕ И ВОЗИЛА АЛБАНИЈИ

На сајту Jane's Defence Weekly објављено је да ће до краја ове године Италија донирати оружаним снагама Албаније 5.000 аутоматских пушака Berreta AR70/90 калибра 5,56 mm и два лака вишенаменска возила Iveco LMV 4x4 у основној верзији. Стандардна пушка албанске војске је и даље застарела АК-47, односно њена кинеска верзија Туре-56. Кроз неколико донација специјалне снаге и јединице декларисане за учешће у мисијама НАТО опремиле су се оружјем западног порекла (Colt M4, НК G36, Berreta ARX 160), а новим италијанским пушкама биће наоружана комплетна копнена војска. Када је реч о возилима, ситуација је много боља, јер је Албанија 2015. године од Италије купила 23 Iveco-a LMV, а ова два из донације допуниће солидан возни парк. ■

НОВИ РЕФЛЕКСНИ НИШАН AIMPOINT

На лондонском сајму наоружања и војне опреме DSEI 2017 (енг. Defence and Security Equipment International), који је одржан од 11. до 15. септембра ове године, реномирана шведска компанија „Aimpoint AB“ из Малмеа представила је најновији производ – рефлексни нишан Comp M5. Због малих димензија (90×50×60 mm) Comp M5 визуелно више подсећа на нишане серије Micro. У стандардној конфигурацији са носачем тежак је 238 g, док је маса самог нишана 148 грама. Напаја се једном батеријом типа AAA од 1,5 V (литијумском или алкалном). Величина црвене тачке је два угловна минута (2 MOA), па је погодан за нишањење у блиској борби и на већим даљинама. Захваљујући напредној технологији електронских кола ACET (енг. Advanced/Circuit Efficiency Technology), има малу потрошњу енергије и може радити непрекидних 50.000 сати (пет година) са само једном батеријом. Comp M5 има 10 нивоа

осветљености нишанске тачке и то шест за дневне услове и четири када се користе пасивни уређаји. Компатибилан је са ноћним пасивним уређајима свих генерација и увеличавајућим тандем додацима Aimpoint 3×Mag-1 или 6×Mag-1.

Као и остали модели Aimpoint, Comp M5 је без паралакса и ослобођен је жижне даљине (видљивост тачке је иста без обзира на удаљеност ока од нишана). Водоотпоран је на дубини до 45 метара и функционише у температурном опсегу од -45 до + 71. Тренутна малопродајна цена нишана Comp M5 је око 800 америчких долара. ■

СНАЈПЕРСКА ПУШКА ЗА РУСКЕ ФЕДЕРАЛНЕ СЛУЖБЕ

Према саопштењу руских медија, Федерална служба безбедности (ФСБ), Федерална служба заштите (ФСО) и Национална гарда усвојиле су у наоружање снајперску пушку „Точност“ (срп. тачност). Пушка је модификована варијанта модела Т-5000 и производ је приватне компаније „Оружейные Системы“ (скр. ОРСИС) из Москве. „Точност“ је репетирка са обртно-чепним заварачем и доступна је у свим модерним снајперским калибрима. Руске службе усвојиле су варијанту у калибру .338 Lapua Magnum (8,6×70 mm), која је тешка око 6,5 kg и дуга 1.270 mm, са квалитетном цеви дужине 670 mm, израђене од хром-молибден челика. Загарантована прецизност према декларацији произвођача јесте од 0,3 до 0,5 MOA (угловних минута),

што је сврстава у сам светски врх када су у питању високо прецизне снајперске пушке. На пушку се преко Пикатини шине могу монтирати све врсте оптоелектронских нишанских уређаја, а произвођач нуди нишане руске компаније „Дедал-НВ“.

Опитована је у екстремним климомеханичким условима, а коришћена је у противтерористичним акцијама ФСБ и борбеним операцијама војног ССО у Сирији. И министарство одбране заинтересовано је за набавку пушке (купљена је мања количина само за специјалне снаге), међутим проблем представљају строге бирократске процедуре и војни прописи – на пример један од захтева је да се за израду пушке не користе увозни већ домаћи материјали, компоненте и технологија. ■

УЗБЕКИСТАН КУПУЈЕ КАЗАХСТАНСКО ОКЛОПНО ВОЗИЛО АРЛАН

Казахстанска компанија „Kazakhstan Paramount Engineering“ и јужноафричка групација „Paramount Group“ најавиле су програм испоруке вишенаменског оклопног борбеног возила 4x4 „арлан“ (вук) оружаним снагама Узбекистана. „Арлан“ 4x4 јесте лиценцна верзија јужноафричког „Marauder“ и налази се у категорији MRAP возила (енг. mine resistant ambush protected) намењених за извиђачке, специјалне и мировне мисије. Има балистичку заштиту према STANAG 4569 нивоа 3А и противминску нивоа 3А и 3В. Посаду чине 1+2+7 чланова,

маса је око 16 тона и опремљено је даљински управљивом куполом са могућношћу монтаже митраљеза или аутоматског бадача граната. Покреће га турбо-дизел мотор од 285 КС (210 KW) и развија максималну брзину од 100 километара на час. ■

УКРАЈИНСКА ВОЈСКА ДОБИЛА 10 ВИШЕНАМЕНСКИХ ОКЛОПНИХ ВОЗИЛА

Eagle V или аустралијског Hawkei PMV) и возила типа MRAP (заштићено од мина и заседног дејства). Намењено је за разне задатке као што су превоз војника, извиђање, специјалне операције, пратња конвоја, ватрена подршка, евакуација рањеника и сл. Посаду чине три члана (возач, командир и нишанџија) и може да превезе још 10 војника са опремом. Израђено је на шасији камиона 4x4 IVECO Eurocargo, оклопљено је и пружа балистичку заштиту STANAG ниво 2 и заштиту од експлозије STANAG ниво 2а и 2б.

Има масу око 15 тона, а покреће га снажан дизел-мотор од 280 коњских снага. Опремљено је савременим средствима везе, дневно-ноћном камером за управљање и осматрање, клима-уређајем, тзв „run-flat“ пнеуматичима и другом додатном опремом по жељи купца. Украјинско министарство одбране најавило је да ће током 2018. године наручити још један контингент возила „козак-2“. ■

Вести приредио Бојан РАЈИЋ

Компанија „Практика“ из Кијева испоручила је оружаним снагама Украјине 10 вишенаменских оклопних возила „козак-2“ (означава се и као „козак-2015“). Ово су прва возила такве врсте у војсци, док их Национална гарда и Гранична служба користе још од 2015. године (варијанта „козак-2014“). „Козак-2“ представља комбинацију тактичког оклопног возила (попут швајцарског MOWAG

ПРОЈЕКТИ ВОЈНОТЕХНИЧКОГ ИНСТИТУТА

У ТРЕНДУ ЈЕ АУТОМАТИЗАЦИЈА

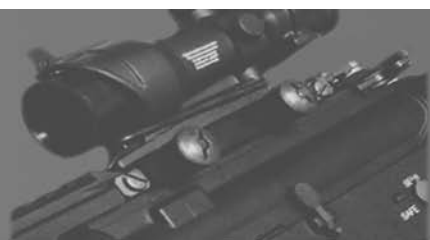
Вежбе и прикази „Челик 2017”, „Партнер 2017” и „Слобода 2017” били су прилика да се ове године јавности представе пројекти Војнотехничког института. Остаће забележено, а то је и министар одбране истакао недавно, поводом Дана ВТИ, да је 70 одсто од свег представљеног на „Слободи 2017” био резултат рада запослених у Институту, производ њихових идеја и њиховог знања, те да се са таквим резултатима могу поносити и веће и моћније земље. Овом приликом подсећамо на неке од тих пројеката.

Војнотехнички институт је највећа научноистраживачка институција у области одбрамбених технологија у региону која се већ 69 бави развојем наоружања и војне опреме, као производа ви-

соке технологије. До сада је у наоружање Војске усвојено више од 1.300 средстава НВО, освојене су нове технологије, многи савремени материјали и нове методе испитивања. И ова година за Институт била је успешна – у наоружање Војске уведен је прототип широко-

Модернизовани ракетни систем „огањ“

појасног радио-гониометара „ХЕРА“, комплет стрелишне опреме са радио-управљањем – УПТМ и из комплета личне опреме огртач војнички маскирни М-12. На завршним испитивањима су прототипови ракетног система „морава“ (самоходни ракетни лансер и логистичко возило), модернизованог ракетног система „куб“, аутомобила теренског ФАП 8x8, мултифункционалног упаљача, микроталасног малозумног појачавача, комплет личне опреме (чизме универзалне, чизме теренске и комбинезон маскирни) и нулта серија Комплета стрелишне опреме са радио-управљањем – уређај за показивање лакших мета и прототип упаљач тренутно успореног дејства.

На вежбама „Челик 2017“, „Партнер 2017“ и „Слобода 2017“ јавно је приказано више средстава из њиховог развојног програма. Податак вредан пажње, а који је министар одбране Александар Вулин недавно истакао, јесте да је 70 одсто од представљених средстава НВО на „Слободи 2017“ био резултат рада запослених у Институту. Овом приликом подсећамо на неке од тих пројеката.

Ватрено крштење

Модернизовани ракетни систем „огањ“, прво јавно ватрено крштење имао је на вежби „Челик 2017“, у Центру за испитивање НВО Техничког

Беспосадна платформа „милош“

опитног центра у Никинцима. Нови „огањ“ аутоматски заузима положај, има систем за навигацију, а модуларни концепт подразумева да се са сваке његове платформе заменом модула могу употребљавати ракете различитог калибра, укључујући и нову ракету „огањ“ домета 50 km са корекцијом путање (којом могу да се гађају знатније мањи и тачкасти циљеви). Модел те ракете, који је представљен на „Партнеру 2017“, конципиран је тако да користи импулсне мале моторе, који коригују путању у почетном делу.

Поред тог ракетног система у савремене трендове свакако се може убројити и концепт противавионског

артиљеријско-ракетног хибридног система ПАСАРС. Тај систем састоји се од постојећег противавионског топа 40 mm Л70 „бофорс“, који је у модификованом модулу постављен на шасију камиона ФАП-2026БС/АВ конфигурације 6x6 са потпуно новим дизајном оклопљене кабине, (која је израђена у фирми „Застава камиони“). Има интегрисан ракетни систем и ракете земља-ваздух РЛН-ИЦ, домета до 12 километара. Ракета има потпуно нови мотор, нову бојеву главу, близински упаљач и модернизовану инфрацрвену главу за самонавођење. Конструктори су водили рачуна да се ни на који начин не деградирају карактеристике топа. Напротив, у од-

Противавионски артиљеријско-ракетни хибридни систем ПАСАРС

носу на постојећу вучену варијанту, која има возило и платформу која вуче ПА топ „бофорс“, постигнута су и унапређења – ПАСАРС има савремени систем стабилизације и десетину пута брже прелази из маршевског у борбени положај. Систем је увезан са радаром „жирафа“ и од њега добија елементе циља, а у зависности од тога да ли је реч о противавионском циљу или земаљском, бира се мод дејства – уколико је реч о ваздухопловним циљевима на већим даљинама, дејствује се ракетама, а ако су они ближи до 4–6 km, дејствује се топом 40 mm „бофорс“.

То последње решење тима стручњака у ВТИ-у напредак је у односу на пређашњу платформу – роботизовано возило под називом „милица“. Урађена је нова основа возила са новим гусеницама и системом ослањања, што је знатно унапредило његову проходност. Платформа „милош“ може да се користи и за разне друге намене – за евакуацију повређених, за одлазак на одређене акцидентне локације, где није препоручљив одлазак људства, за узимање узорака материјала како би се вршила анализа и утврђивала хемијска, биолошка и нуклеарна затрованост земљи-

Ракета „огња“ са корекцијом пуцања

Полуаутоматски систем вођења имплементиран на возилу ПОЛО

Из програма ВТИ-а треба споменути и беспосадну платформу „милош“ са даљински управљаном борбеном станицом, која има револверски бацач граната 40x46 mm М-16 и пушкомитраљез ПКП 7,62 милиметара. Беспосадно копнено возило „милош“ намењено је за извиђање бојишта и за уништавање и онеспособљавање појединачних и групних циљева на даљинама до 800 метара. Потпуна контрола кретања возила и оружаних система остварује се даљински, бежично са безбедног места. Дужина возила је 01,7 m, ширина 0,7 m, висина возила 0,9 m, маса 620 килограма.

шта. Такође, роботизованом руком може да уклања одређена минскоексплозивна средства...

Ове године ватрено крштење на полигону у Никинцима имао је и полуаутоматски систем вођења имплементиран на возилу ПОЛО, а први пут је лансирана противоклопна ракета домета пет километара.

Сва та средства, која су углавном први пут приказана на вежби „Челик 2017“, била су међусобно повезана, међусобно су комуницирала и дејствовала су бојевом муницијом. За одлично изведена бојева гађања ВТИ је добио златну плакету Министарства одбране.

Прво јавно представљање

На поменутиим вежбама и приказима била су приказана средства НВО која одсликавају савремене трендове у наоружању – нове извиђачке платформе, комутациони центри, мобилни комутациони чворови ранга бригаде, батаљона, што знатно говори о унапређењу у области командно-информационих система.

Новина у тој области био је командно-информациони систем снага ватрене подршке у коме су биле повезане разне извиђачке платформе –

беспилотна летелица „врабац“, звукометријски систем „хемера“ или друге платформе које осматрају, извиђају, обавештавају и дају информације о положају непријатељских снага. Кроз рад Тактичко-оперативног центра приказан је концепт дејства савремене артиљерије, која је знатно аутоматизована. Концепт се заснива на артиљеријској рачунарској станици – УПАРС (универ-

зална покретна рачунарска станица), која укључује метео-сонде, балистички модул, одговарајуће софтвере за средства артиљерије – било да је речи о класичној цевној или ракетној артиљерији – и има унете податке о муницији која се користи.

Јавности су приказана и борбена возила БОВ конвертована у командно-извиђачка возила.

Прво јавно представљање имао је и функционални модел модернизације школског авиона „орао“, који је такође својевремено пројектован у ВТИ. Незванично назив те модернизоване летелице је „орао 2.0“. Јавности је приказан нови кокпит авиона. Том модернизацијом предвиђено је побољшање ваздушне моћи с ослонцем на постојеће ресурсе. Основни циљ унапређења је да се „орлови“ опреме новом авиоником, „глас“ кокпитом, новим вођеним наоружањем за дејства по циљевима на земљи, а размишља се и о другим унапређењима.

То су само неки од 77 научноистраживачких пројеката на којима је рађено током ове године у Војнотехничком институту. Министарство одбране наставиће да улаже у пројекте Института, омогућиће им да средства из прихода користе осим за опремање и за стимулисање кадра, а у току је и кадровско подмлађивање. У Институту очекују да почне опремање тзв. беле или чисте собе, ове године завршене, која је 25. лабораторије тог института – лабораторија за инерцијалне системе. Она је веома битна за ВТИ јер ће им омогућити развој и истраживање у области инерцијалних и оптоелектронских сензора и свега онога без чега се савремена средства НВО у свету не могу замислити. ■

Мира ШВЕДИЋ
Фото-репортери магазина
„Одбрана“

Функционални модел модернизације школског авиона „орао“

АМЕРИЧКИ БРОДСКИ ТОП МК45

Иако је бродска артиљерија у одређеној мери устукнула пред све моћнијим ракетама, универзалност, ниска цена и велики борбени комплет и даље представљају врло атрактивну комбинацију особина. Својеврсна инјекција савремене технологије повећава њену атрактивност, знатно јој проширујући употребљивост за дејства по циљевима на копну, на мору и у ваздуху. Бродски топ на којем су остварени први покушаји употребе тако напредне технологије и који ће, врло могуће, бити први који ће располагати тако напредном муницијом јесте амерички Mk45. Парадоксално, тај топ је често критикован као прилично конзервативан. Ипак, реч је о лаганом, ефикасном и поузданом средству, које је готово пола века ослонац ратне морнарице САД.

ПОЛА ВЕКА КОНЗЕРВАТИВИЗМА

Америчка ратна морнарица располаже са највише ратних бродова, чија је бруто регистарска тонажа далеко већа него код било које друге, која поседује изузетне ефективе и у погледу морнаричког ваздухопловства, морнаричке пешадије и логистичке подршке. Све у свему борбена моћ америчке ратне морнарице процењује се као збир наредних пет ратних морнарица, с тим да је број великих носача авиона више-струко већи него у остатку света, а исто важи и за десантне бродове, па и крстарице. Одржавање такве силе изискује лавовски део војног буџета, који увелико премашује 600 милијарди долара, и од ње се с правом очекује да обезбеди светску доминацију. Уједно, природно је да се од ратне морнарице очекује да буде најбоља на сваком пољу, а америчка је прилично конзервативна на многим пољима, што је парадоксално.

С једне стране, бродови располажу првим универзалним вертикалним лансирним системом, који обезбеђује употребу читавог спектра ракета, од противподморничких, преко крстарећих за дејства по циљевима на земљи, до ракета брод-ваздух и противбалистичких ракета. Такође, интензивира се употреба стелт технологије, системи за противваздушну и противракетну одбрану су заиста врхунски, а и сензори на подморницама су међу најбољима, ако не и најбољи на свету. С друге стране, присутан је запањујуће велики број подсистема који данас увелико показују своје године, попут противбродских ракета, али и топова, почев од система за блиску противракетну одбрану, а и универзалних топова. Међутим, управо ти универзални топови, ознаке Mk45, представљају можда и најстарију компоненту на ратним бродовима, јер је прва варијанта уведена још 1971. године, док је развој започео шездесетих година!

Грчка фрегаћа „Хигра“ носи $\bar{\text{ш}}\bar{\text{о}}\bar{\text{и}}$ Mk45 Mod.2

ни врло спорим у односу на друге топове. Примера ради, италијански топ 127 mm „Ото-Мелара Компакт“ има брзину гађања од чак 40 мет/мин, а француски Модел 1968 између 60 и 80, у зависности од верзије. Међутим, мора се такође напоменути да је маса Mk45 22 тоне, што је знатно мање него код италијанског топа од 37,5 тона. Маса француског је приближно као код Mk45 – 22 тоне, али је и калибар 100 милиметара. Маса пројектила је свега око 13 килограма, док је то код Mk45 и италијанског еквивалента 31 килограм. Коначно, највећи домет је 17 km, за око седам километара мањи него код топова 127 милиметара. Британски Mk8 сличне категорије, калибра 114 mm, има брзину гађања 20–26 мет/мин, масу пројектила 21 kg, највећи домет 22 km и масу 27 тона, док су параметри код „чудо-

Ратна морнарица САД има дугу традицију успешног развоја артиљеријских средстава. Пословично, већина оперативних топова била је изузетно цењена због велике брзине гађања, поузданости и опште ефикасности ватре, иако су то ретко када била нека револуционарна средства. Американци на том пољу дуго година стављају нагласак на еволуцији, не револуцији, што је одступање од приступа у ваздухопловству и неретко у копненој војсци. Аутоматски топ Mk42 био је изузетак, један од првих те врсте на свету, из педесетих година. То је „на папиру“ био врло ефикасан топ с обзиром на калибар – 127 mm: теоретска брзина паљбе била је 40 мет/мин, максимални домет 23.691 m са класичним и 27.400 m са пројектилом са ракетним мотором. Међутим, током Вијетнамског рата ти топови показали су се као врло непоуздани, с обзиром на учестале застоје током дуготрајне паљбе, тако да је теоретска брзина паљбе касније смањена на 28 мет/мин. Показало се да је то знатно мање од конкуренције. Уз то, посада је са 20 смањена на 12 чланова, а маса Mk42 са муницијом је достигала значајних 66 тона! Иако неке можда то не делује превише, с обзиром на то да се депласман бродова опремљених тим топовима мери хиљадама тона, реч је о значајној

Вођена $\bar{\text{ш}}\bar{\text{о}}\bar{\text{и}}$ калибарна муниција „волкано“

маси с обзиром на положај, знатно изнад водене линије, што узрокује повећану нестабилност брода. Тако је настао топ Mk45, о коме је реч у овом тексту.

Поједностављењем до резултата

Топ Mk45 знатно је поједностављен у односу на Mk42 – нема посаду изнад нивоа палубе и из њега се испуљује иста палета муниције калибра 127 милиметара. Тај топ показао се далеко поузданији, али је брзина гађања смањена на свега 16–20 мет/мин, што га чи-

вишног“ совјетског АК-130 од 130 mm са две цеви: 20–80 мет/мин, 33 kg, 23 km и 102 тоне! Данас Руси преферирају лагани АК-100 од 100 mm, брзине гађања 60 мет/мин, масе пројектила 15,6 kg, домета до 21 km и масе 35 t, који се боље уклапа у мањи депласман нових бродова.

Када се томе придода радни век цеви, добија се сасвим другачија слика способности тог увелико потцењеног топа. Наиме, радни век цеви најдужи је од свих споменутих топова: Mk45 више од 8.000 метака, АК-100 и АК-130 свега 1.500, Модел 1968, у зависности од брзине гађања, 3.000–6.000 метака, Mk-8 3.300 и Ото Мелара 7.000 мета-

ка. Овај последњи, италијански топ, сасвим заслужено је стекао светску славу с обзиром на врло дуг радни век цеви и на теоретску брзину гађања. А када је реч о ефикасности топа, управо је радни век цеви неизбежан параметар, јер се не може очекивати одржавање прецизности током дужег ангажовања у ратним условима.

Сасвим је јасно да су топови 127 mm идеални кандидати за испаљивање напредне класичне и вођене муниције повећаног домета, која би представљала пандан копненим типовима. Једноставно, топови 100 mm нису, према мишљењу многих стручњака довољно „рентабилни“ са гледишта масе пројектила, који свакако треба да носи систем за навођење, те је цена у сваком случају далеко виша у односу на кла-

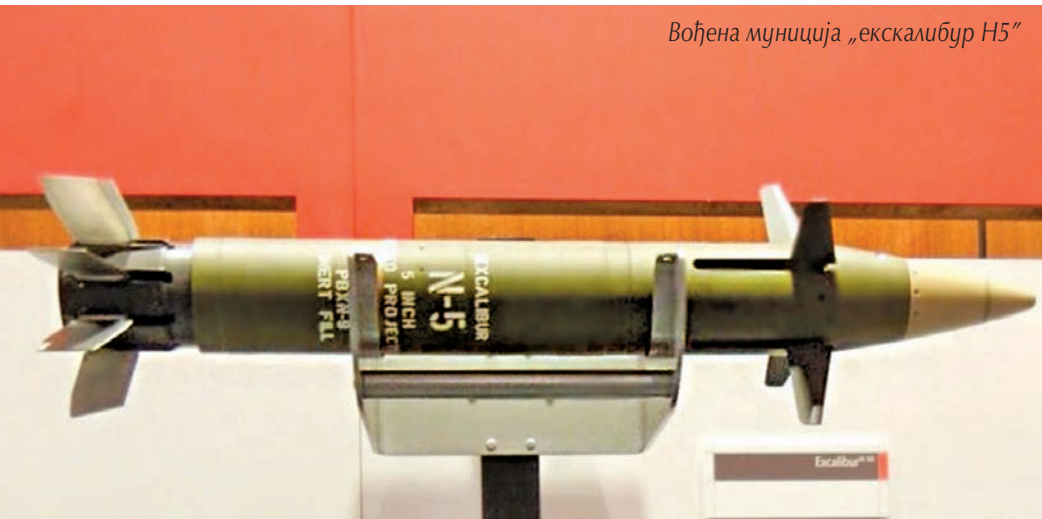
јектила, натерали су америчке стручњаке на континуирани развој тог оруђа. Модел 0 (Mod. 0), изворна варијанта топа, захтевала је посебне процедуре око замене врсте муниције и имала је механички систем за подешавање упаљача, те је на верзији Mod. 1 то замењено „притиском на дугме“ и електричним системом подешавања упаљача. Извозна верзија Mod 1 јесте Mod. 2, која је такође до краја уведена и у употребу РМ САД, док верзија Mod. 3, са новим системом за управљање ватром (СУВ), никад није уведена у употребу. Последња верзија је Mod. 4, са новим кућиштем са смањеним радарским одразом и продуженом цеви са 54 на 62 калибра. На тај начин обезбеђена је боља искористивост барутног пуњења, те је поред стандардне муниције уве-

ден и нови тип, ознаке EX-175, чиме се највећи домет повећава с 23.660 на 36.600–38.400 метара, што и није чудно с обзиром на то да је енергија на устима цеви повећана са око 10 MJ на чак 18 MJ. Данас се знатан број старијих топова модернизује и доводи на ниво Mod. 4, иако је радни век цеви нешто скраћен на 7.000 испаљених пројектила, што је и даље у светском врху.

Вођена морнаричка муниција

Палета муниције коју испаљују ти топови релативно је широка: експлозивна са ударним, темпирним, програмабилним и инфрацрвеним упаљачем, са механичким темпирним и ударним упаљачем, као и осветљавајућа муниција. Упркос томе, Американци су још током Вијетнамског рата радили на развоју вођене артиљеријске муниције. Крајем седамдесетих година успели су да уведу у оперативну употребу први пројектил тог типа, M712 „коперхед“ (Copperhead), који је био испаљиван из копнених хаубица 155 милиметара. Имао је полуактивно ласерско навођење и првенствено је био намењен за дејство по совјетским тенковима. Успешно је коришћен током операције „Пустињска олуја“ и касније инвазије на Ирак 2003. године. Ипак, релативно висока цена укомпонована са престанком хладног рата скренула је приоритете на јефтине алтернативе

Вођена муниција „екскалибур Н5“

Класична муниција 127 mm за шoй Mk45 носи око 3,5 kg експлозива

сичну муницију, док су Руси мањевише одустали, бар како се тренутно чини, и од топова 130 mm и од бродова већег депласмана. Наиме, укинута је или одложена градња великих разарача класе Лидер или Пројекат 23560, депласмана већег од 17.000 тона, за које се тврдило да ће бити опремљени новим топом 130 mm, вероватно због недостатка средстава.

Не толико атрактивност, већ употребљивост, мали утицај на остале карактеристике брода, поузданост, малобројна посада (капетан топа, оператер и четири пуниоца за аутоматски пуњач), солидан домет и ефикасност про-

дејства по противничким тенковима артиљеријским средствима, тако да су светлост угледали касетни типови муниције и муниција са навођеним бомбицама, а коначно и најсавременија M982 „екскалибур“ (Excalibur) са ГПС навођењем – који су данас актуелни за дејство по циљевима велике важности на повећаним дометима и на 57 км захваљујући употреби крилаца, тако да се обезбеђује аеродинамички узгон.

Ратна морнарица пратила је овај развој у копненој војсци и светлост дана угледала је муниција типа „дедај“ (Deadeye) или (SALGP – Semi-Active La-

дови), односно, приликом дејстава по циљевима на копну пожељни су знатно већи домети. С друге стране, постоје одређене специфичности, јер није реално да се циљеви на мору обележавају ласерским уређајима на исти начин као што то тимови специјалаца раде на копну. Отуд покушај да се створи муниција са инфрацрвеним навођењем.

Коначни тип вођене морнаричке топовске муниције требало је да буде ЕРГМ (ERGM – Extended Range Guided Munition или вођена муниција повећаног домета). Опремљена планирајућим крилцима, ракетним мотором, рела-

ва коначно од ње одустало, на велико разочарење „Рејтиона“ (Raytheon).

Паралелно са тим програмом текао је и програм који није финансирала држава већ АТК (Alliant Techsystems). Њиме је био предвиђен пројектил са балистичком трајекторијом, нешто мањом, али подједнако ефикасном бојевом главом преузетом са противрадарске ракете АГМ-88 ХАРМ, опремљене фрагментима од волфрам-карбида и повећаним ракетним мотором, чиме је највећи домет могао да досегне и више од 100 километара. Навођење је било такође ГПС, као и код ЕРГМ. И тај пројекат, под називом Autonomous Naval Support Round (ANSR), а касније Ballistic Trajectory Extended Range Munition (BTERM), укинут је 2011. године због променљивог успеха.

Коначно, 2014. године покренут је још један програм развоја вођене муниције за бродске топове, који је још у току. Захтевао се бар два пута већи домет од класичне муниције, као и могућност дејства против циљева на копну и на мору, у виду мањих бродова. Бојева глава требало би да има могућност дејства изнад циља фрагментационим ефектом. Очекује се да ће главну „битку“ водити „Бритиш аероспејс“ (British Aerospace BAe) са својим MS-SGP, „Рејтион“ са „екскалибуром Н5“ (Exalibur N5) и „Ото Мелара“ са пројектилом „вулкан“ (Vulcano). MS-SGP и „вулкан“ су покалибарни пројектили, први домета 70, а други и до 100 km, са ГПС навођењем, али се код „вулкан“ спомиње и опција употребе инфрацрвеног самонавођења. С друге стране, „екскалибур Н5“ је дериват добро познатог пројектила за копнену артиљерију 155 mm, за који се тврди да поред ГПС навођења има највећи домет од око 48 km, али се такође наводи да је прецизност екстремно велика, са кружном грешком од свега два метра!

Сви наведени типови имају могућност дејства са више пројектила истовремено, испаљених при различитим елевацијама, чиме се вишеструко повећава ефикасност на циљу, упркос чињеници да неки имају поткалибарну конфигурацију са мањом бојевом главом у односу на класичну муницију. Ипак, треба рећи да су оптерећења та-

тивно снажним пуњењем и ГПС терминалним навођењем требало је да буде еквивалент јефтиних вођених авиобомби JDAM. Штавише, оцењено је да би једном бомбом могао бити уништен просторни циљ типа групе оклопних возила, с обзиром на предвиђену касетну бојеву главу са 72 бомбице DPICM, мада је то у каснијој фази пројекта замењено унитарном бојевом главом, што би имало већи ефекат на утврђене циљеве. То би свакако било изводљиво с обзиром на предвиђену кружну грешку 10–20 метра. Међутим, проблем је био у томе што муниција ЕРГМ није била поуздана, те се 2008. године након низа неуспешних тесто-

Тоџ Мк45 Mod.4

ser-Guided Projectile), као и муниција са инфрацрвеним навођењем (IRGP – Infra-Red Guided Projectile). Иако су обећавали, оба пројекта су отказана, вероватно због окончања хладног рата и смањења војног буџета, односно других приоритета унутар ратне морнарице, превасходно стандардизације на мањи број класа крстарица и разарача, а све ради смањења трошкова одржавања и унификације опреме.

Мора се напоменути да је употреба вођене муниције у ратној морнарици подједнако атрактивна, ако не и атрактивнија у поређењу са копненом војском, јер су циљеви по којима се дејствује знатно скупљи (мањи ратни бро-

кве муниције при испаливању толика да је од рекламираних перформанси знатно важније каква је поузданост те муниције, односно колика јој је цена.

Хипербрза муниција

Поред наведеног, предвиђена је још једна модификација постојећих топова, како би се побољшале перформансе постојећих морнаричких оруђа. Наиме, идеја је да се топови Mk45 прилагоде додатним уређајима за електромагнетно убрзање пројектила,

Дански брод „Есберн Снаре“ класе Абсалон опремљен је топом Mk45 Mod.4

како би се повећала почетна брзина и скратило време трајања лета, односно повећао домет на 56 km против циљева у ваздуху. Таква муниција сигурно би била скупља од класичне, али би имала знатно веће перформансе и могућности дејства против циљева на копну и на мору, али, што је можда и најважније, и у ваздуху. Тиме би се знатно допринело противракетној одбрани брода и обезбедила далеко јефтинија алтернатива вођеним ракетама. Ипак, треба сачекати и видети да ли ће ова иницијатива да уроди плодом у ви-

ду неког озбиљније финансираног пројекта, а након тога, наравно, какви ће бити резултати.

Све наведено указује на чињеницу да ратна морнарица САД и те како рачуна на морнаричке топове 127 mm Mk45 у свим варијантама, те да се у њихов даљи развој и адаптацију улажу знатна средства, с обзиром на то да су присутни на свим њиховим крстарицама и разарачима. Тако да ћемо топове серије Mk45 још дуго виђати на ратним бродовима, не само РМ САД, већ и других ратних морнарица које их користе. ■

Проф. др Себастиан БАЛОШ

ПУШКОМИТРАЉЕЗ „ДЕГТЈАРЕВ” ДП

ТЕХНОЛОШКО ЧУДО СВОГ ВРЕМЕНА

Након завршетка Првог светског рата, револуције и грађанског рата дошло је до велике реформе совјетске Црвене армије. Нова стратегија брзог и мобилног рата захтевала је сасвим нове врсте наоружања. Наиме, Совјети су усвојили стратегију маневарског рата, сасвим супротну од позиционог ратовања у Првом светском рату, која би омогућила великом броју пешадијца и коњаника, подржаних артиљеријом, брзе ударе у непријатељске бокове и позадину.

Када су се састале совјетске војне вођи Фрунзе, Калињин, Тухачевски и други било је јасно да не само што је војна индустрија у хаосу, већ да за таква рат СССР готово да и нема потребно наоружање.

Искуства из грађанског рата и совјетско-пољског рата показала су да им је потребно пешадијско оружја мале масе, велике ватрене моћи и једноставне конструкције. То се посебно односило на „брзометна” оружја, то јест митраљезе. Царска Русија и СССР имали су у наоружању митраљезе „максим”, сопствене производње, „шоша”, француске, и лаке митраљезе „луис” британске производње.

Оружје које је у наоружање совјетске армије усвојено 27. марта 1927. које је знатно допринело победи Црвене армије над

нацизмом, а показало се ефикасно у борбеној примени чак и последњих деценија на ратиштима у свету, полако силази са међународне сцене. За разлику од „вршњака” са Запада, ДП је остао далеко дужи у употреби, а и данас је колекционарски веома вредан примерак, посебно у САД, где су га модификовали за појединачну ватру и продаје се цивилним купцима.

Митраљез „максим” био је сасвим неподесан за маневарско ратовање, тежак, скуп за производњу и превише компликован за транспорт, иако је имао „колица” са точковима. Стога су схватили да им је потребно ново оружје које је комбинација пушке и митраљеза – да се носи лако као пушка, а да има ватрену моћ митраљеза. То ће схватити и Британци и Французи, али сасвим независно од Руса.

Након елиминације „максима” из трке преостала су два система – француски пушкомитраљез „шоша” (доста лак, сразмерно добре ватрене моћи, али и прилично непоуздан, компликован и са лошим системом пуњења – испод цеви са полукружним оквиром) и британски „луис” (сасвим пристојно оружје, са пуњењем у виду добоша, који је стојао на горњој страни сандука, али је имао већу масу и био скуп за производњу). Зато је врх совјетске војне комисије ГАУ одлучио да се настави производња „максима” и он ће се израђивати све до краја Другог светског рата.

Са друге стране, велики број страних корпорација нудио је Совјетима своје моделе – аустријски „Штајер”, британски „Викерс” и амерички „Колт” – али је ГАУ закључио да је реч о застарелим и неподесним решењима, ни-

О КОНСТРУКТОРУ

В. А. Дегтјарев је од малих ногу био у оружарском занату. Са само 11 година запослио се у оружари у Тули, тада у царском оружном заводу, далеке 1880. године. После одслужења војног рока одлази да ради под надзором чувеног Владимира Федорова, конструктора првог руског аутомата „федоров“, где је стекао драгоцену увид у технологију аутоматског оружја. Као царски конструктор конструише своје прво аутоматско оружје у јеку Првог светског рата за царску војску – пушку са селективном ватром, чије делове ће преузети његов пушко-

шта бољим од „максима“, што је ГАУ поново уверило у исправност одлуке да га задрже у наоружању.

Право чудо извео је талентовани конструктор Дегтјарев, који је развио и своју визију пушкомитраљеза, независно од ГАУ. На његовој изради почео је да ради још 1922. године. Идеја је била надасве револуционарна и спартанска – да се од пушке створи аутоматско оружје мале масе и велике ватрене моћи. Био је то први прави пушкомитраљез – технолошко чудо у то доба.

Маневарски рат какав је био у Пољској показао је огромне недостатке тешког „максима“ и одсуство ефикасног аутоматског оружја за подршку пешадији. Стога су совјетске војне власти, више из крајње нужде него из далековидости, ипак одабрале модел Дегтјарева.

Тестирања

Тестирање новог оружја почиње септембра 1926. године, готово као приватни пројекат неколицине надарених конструктора, од којих је Дегтјарев био главни. Прва проба два прототипа била је неуспешна. Неколико пута ломили су се извлакачи и ударне игле, а оружје се показало као веома осетљиво на прашину. Тако оружја враћена су у

ЈЕДНОСТАВАН ЗА ПРОИЗВОДЊУ

Колико је „дегтјарев“ био једноставан и „брз“ за производњу говоре следећи подаци: да би се произвео стандардни митраљез „максим“ било је потребно невероватних 700 радних сати, уз 1.054 мерења и подешавања алата и предмета обраде, док је за „дегтјарев“ било потребно само 130 радних сати и 250 мерења и подешавања, а за стандардну пушку „Мосин-Наган“ било су потребна 42 радна сата уз 800 подешавања и мерења. Дакле, за две „мосинке“ могао се произвести један „дегтјарев“!

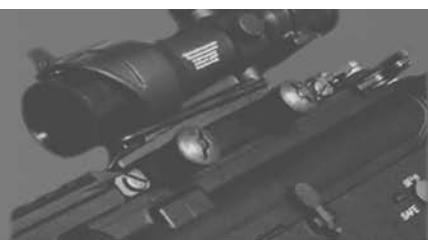
завод на дораду. У новембру су дорађена и послата на нову пробу. Свако је испалило по 20.000 метака – на сваких 300 метака цеви су умакане у воду да се охладе, а на сваких 600 метака оружје је подмазивано. Један прототип од та два пуцао је укупно 2.646 метака без подмазивања како би се утврдило на колико метака мора да се подмазује оружје – и нису утврђена оштећења. Потом је испалило пуних 12 добоша без хлађења цеви приликом пуњења и није утврђено

ниједно оштећење, нити корозија или оштећење цеви. Заиста импресивни резултати поготову за 1926. годину!

Укупно је испалиено 40.000 метака са само 60 застоја (приликом избацивања чауре или пуњења метка), условно речено мањих застоја који су се могли отклонити без „растурања“ оружја. Након тога комитет ГАУ, чији су чланови присуствовали опитима, доноси 29. децембра следећу одлуку – „да је оружје Дегтјарева генерално добро, али да је потребно отклонити уочене мање недостатке“. И оружја су опет враћена у Завод. Урађена су побољшања, а делови склони дефекту направљени су од квалитетнијих материјала. Уочено је да су се застоји догодили због лошег квалитета материјала код затварача, опруге ...

Потом је 10. јануара 1927. заказано ново тестирање, које је дало одличне резултате – испалиено је 20.000 метака са процентом застоја од 0,2% код једног и 0,5% код другог прототипа. Оружје је, уз мање измене, ГАУ усвојио у наоружање 27. марта 1927. године.

Када је почела серијска производња наметнуло се питање постављања стандарда за испитивање серијског оружја. Наиме, совјетска војна индустрија је тек почињала са радом и није постојала проба квалитета за сасвим

Совјетска пешадија у Другом светском рату
јуриша уз подршку „дегтјарева“

нови тип оружја, као ни стандарди тестирања. Зато су посебно за „дегтјарев“ осмишљени нови стандарди тестирања. Тек кад би се испунили ти услови за оружја и резервне делове, примала их је комисија. Та ригорозна тестирања постала су основа и закон за сва каснија испитивања совјетског наоружања – тако је Дегтјарев поставио постулате

РЕЗУЛТАТ ТРУПНИХ ПРОБА

Упоредо са постављањем производне линије почеле су трупне пробе на најсуровијим просторствима Сибира. На температури од –30 степени Целзијуса „дегтјарев“ је испалио 1.500 метака без хлађења или подмазивања без и једног застоја! Комисија је била импресионирана и усвојила је пушкомитраљез у наоружање под називом „Дегтјарев Пехотниј“ тј. пешадијски, скраћено ДП.

модерне совјетске и руске контроле квалитета пешадијског оружја.

Да би победио стране конкуренте морао је да прође и упоредни тест. Конкуренти су били аустријски „Драјзе“ и конструкција „олакшаног“ митраљеза „Токарев-Наксим“. Према резултатима, „Дегтјарев“ је био на првом месту, потом „Драјзе“, па „Токарев-Максим“.

О томе колика је била потреба за митраљезом говори податак о хитности – серијска производња наручена је без трупних проба, које су вршене упоредо са серијском производњом. А тек је производња у то време била прави подухват. Наиме, совјетска војна индустрија била је у расулу после револуције, у њој је радило врло мало школованих техничара и радника, а алати и машине били су застарели. То је било пре велике индустријализације СССР-а тридесетих година прошлог века. Чак и у тим условима „дегтјарев“ је успешно могао да се производи. Постављена је нова производна линија и са траке су

почели да силазе први примерци, иако оружје још није био званично усвојено у наоружање!

Када је уведено у наоружање добило је назив пушкомитраљез „дегтјарев“ ДП-27 (дегтјарев пешадијски). Први модел био је оличење једноставности и имао је само 80 делова, који су буквално могли да се производе у свакој машинској радионици и фабрици која се бави производњом машинских делова.

Модификације

Током употребе било је неколико покушаја модификација. Најпре су се конструктори бавили променом рукохвата у стандардни пиштољски, уместо у пушчани, као код главне производне серије. Друга модификације била је 1938. године, када су желели да примене решење које су видели код Јапанаца приликом заплена наоружања после совјетске победе код Халкин-Гола. Наиме, совјетски конструктори желели су

ВАРИЈАНТЕ

Пре и после рата „дегтјарев“ је био заступљен у сва три рода војске – у пешадији као оригинални ДП, у тенковски јединицама као модификовани ДТ – „дегтјарев тенковски“, а постојала је и авијацијска верзија ДА – „дегтјарев авијацијски“. Модификација „дегтјарев тенковски“ се, зачудо, понајвише одржала у служби. Ко је икада од старијих генерација или резервног састава био у тенку Т-34 зна да је ДТ био противпешадијско оружје којим се пуцало из предње оклопне плоче, а могло је и да се извади приликом напуштања тенка.

да стандардни добош замене механизмом који је омогућавао да се пушкотриглав пуни одгоре са оквирима за војничку пушку. Оквир би се бацао, а меци би били сатерани у „левак“ и тако пет оквира по пет метака, 25 комада. Потом би опруга са рамом била навлачена од горе и потискивала 25 метака у затварач – исто као код јапан-

Верзија РП-46

ског пушкотриглава „тип-11“, који су Совјети заробили и који им се из неког разлога веома допао. Вероватно је то било због утицаја конструктора Федорова, који је учествовао у изради „дегтјарева“ и био први конструктор руског (царског) аутомата – „аутомат Федорова“, који је користио јапанску муницију и нека решења. Иако је било занимљиво, то решење није примењено у већем серијском броју, али је остао карактеристични „тигањ“ добош.

Било је то време када у нашој земљи по лиценци израђиван чехословачки пушкотриглав „збројевка“, који је имао оквир са само 20 метака и био

компликованији и скупљи за производњу. Британци су имали „брџ“, сличан „збројевки“ са 30 метака, а Американци гломазан и неподесан „БАР“, док су Французи имали „хочкис“ М.22, сличан „збројевки“ и „брџу“.

Борбена употреба

Када су Немци извршили агресију на СССР, 22. јуна 1941. године, ДП је био стандардно оружје. Уједно, једно од ретких кога је било у довољном броју. То је важно јер су Немци извели напад у време реорганизације Црвене армије, када је било планирано да се масовно уведу у наоружање савремена пешадијска и друга оружја, а посебно да се замени већ застарела „мосинка“ са СВТ-40 ПА пушкама конструктора Токарева и да се масовно уведу и аутомат Шпагина, чувени ППШ.

Слом пограничног фронта, масовна опкољавања и заробљавања војника Црвене армије узроковала су и огромне губитке у оружју и опреми. Једно од ретких оружја које је успевало да прикује надоласеће Немце за тло и да да подршку повлачењу или пробоју совјетских војника био је „дегтјарев“. Немци напосто нису могли да схвате како може да испали толико метака без хлађења и како је тако лаган да може да га носи само један човек. Немачки војници нису имали пушкотриглав, што ће им се касније у борбама током рата гадно осветити. Имали су МГ-34 и касније МГ-42, сјајне и одличне конструкције, али били су то митраљеви са три-четири члана посаде и хлађењем редеником. Никада нису успели да произведу довољан број митраљева, јер су МГ-и били далеко компликованији и захтев-

Совјетски ђадобранци са пушкотриглавом „дегтјарев“, 1941. године

Амерички војник у Корејском рату поред зајлењеног „дегтјарева“

нији за производњу, а самим тим далеко скупљи. Из тих разлога су они, али и њихови савезници, масовно прихватили сва заробљена оружја, посебно ДП, који су СС јединице (које су се налазиле на територија СССР-а) радо користиле.

На бојишту се веома добро показао, али су уочени и недостаци – бипод ногице су се често ломиле, а добош магацин био је склон кривљењу приликом неподесног руковања. Совјетски конструктори успели су 1944. године да нешто мало модификују ДП, додају пиштољски рукохвати и неке измене на гасном цилиндру. Тако је настао ДПМ (модификовани), али одмах после рата, 1946. године настаје РП-46, четни митраљез на бази „дегтјарева“, чија је главна одлика била одустајање од добоша и увођење реденика са по 200 или 250 метака. Имао је масу 13 килограма и био је већи од оригиналног ДП. Међутим, те конструкције нису имале будућност као ни оригинални ДП.

Појавом полуаутоматске пушке СКС-45 (код нас познате као ПАП-овка) и чувеног „калашњикова“ АК-47 конструисан је и нови стандардни ме-

так СССР-а – М43 7,62×39 милиметара. То је довело до неопходне промене на ДП, ДПМ и РП-46. Нови „дегтјареви“ имали су све новине које су конструктори желели – добар бипод, савремени начин пуњења редеником и пиштољски рукохват. Уз квалитетније материјале нови пушкомитраљез показао се добрим, а посебно вредан пажње био је систем пуњења редеником,

који се није вукао по земљи него је био смештен кружно, у добош-кутију.

Ново оружје добило је назив РП – ручни митраљез (пушкомитраљез) Дегтјарева. Када је ушао у наоружање, почетком и средином шездесетих година, одмах је доживео борбену примену – на Блиском истоку и посебно у Вијетнаму, где се показао као веома издржљив и смртоносан у рукама Вијетконга и регуларне северновијетнамске војске – као оригинални или као кинеска копија „тип-56“.

У свим тим верзијама „дегтјарев“ је опстао до данашњих дана. На простору Балкана користили су га шиптарски терористи, као кинеску копију, „тип-56“, заплењену из наоружања пропале албанске армије. Користе га и у Сомалији локални господари рата, и исламска милиција, али и талибани у Авганистану против војника НАТО-а. Углавном су све то верзије РП-46.

Како време пролази полако са међународне сцене нестају последњи примерци тог оружја које је допринело победи Црвене армије над нацизмом и донело слободу Европи и свету. За разлику од „вршњака“ са Запада, ДП је остао далеко дужи у употреби, а и данас је колекционарски веома вредан примерак, посебно у САД, где су га модификовали за појединачну ватру и продаје се цивилним купцима.

„Дегтјарев“ је свакако једна од икона Црвене армије – икона заштитница слободе. ■

Александар КИШ

Зајлењени у Авганистану